

Załącznik nr 1 do Uchwały nr 6/2018 z dnia 14.06.2018 r.
Walnego Zebrania Członków
Stowarzyszenia LGD „Gryflandia”

Strategia Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność

na lata 2014-2020

dla

Lokalnej Grupy Działania „Gryflandia”

Obszar gmin:

Brojce,

Gryfice,

Karnice,

Płoty,

Rewal,

Trzebiatów

CZERWIEC 2018

Spis treści

I. CHARAKTERYSTYKA LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA „GRYFLANDIA”	3
1.1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia	3
1.2. Obszar	3
1.3. Potencjał LGD „Gryflandia”	4
1.3.1. Sposób powstania i doświadczenie	4
1.3.2. Reprezentatywność LGD	5
1.3.3. Poziom decyzyjny	8
1.3.4. Zasady funkcjonowania LGD „Gryflandia”	9
1.3.5. Potencjał ludzki LGD „Gryflandia” a regulaminy	16
II. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR	16
III. DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI	19
3.1. Określenie grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy oraz problemów odnoszących się do tych grup	22
3.2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości obszaru LGD „Gryflandia”	27
3.3. Opis rynku pracy	28
3.4. Przedstawienie działalności sektora społecznego	29
3.5. Problemy społeczne i jakość życia	31
3.6. Opis dziedzictwa kulturowego i zabytków	33
3.8. Obszary atrakcyjne turystycznie	34
3.9. Opis produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych podkreślających specyfikę danego obszaru	37
IV. ANALIZA SWOT	38
V. CELE I WSKAŹNIKI	40
VI. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	58
VII. PLAN DZIAŁANIA	60
VIII. BUDŻET LSR	68
IX. PLAN KOMUNIKACJI	68
X. INNOWACYJNOŚĆ	71
XI. ZINTEGROWANIE	73
XII. MONITORING I EWALUACJA	75
XII. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	77

I. CHARAKTERYSTYKA LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA „GRYFLANDIA”

1.1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Gryflandia” zostało powołane na obszarze sześciu gmin powiatu gryfickiego: Brojce, Gryfice, Karnice, Płoty, Rewal, Trzebiatów.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Gryflandia ” z siedzibą w Gryficach, Plac Zwycięstwa 37, 72-300 Gryfice zostało utworzone poprzez podjęcie przez Członków Założycieli stosownej uchwały w dniu 23 kwietnia 2008 roku, zostało zarejestrowane w dniu 16 czerwca 2008 r. i otrzymało numer **KRS: 0000308208**; **REGON: 320535680**; **NIP 8571883497**.

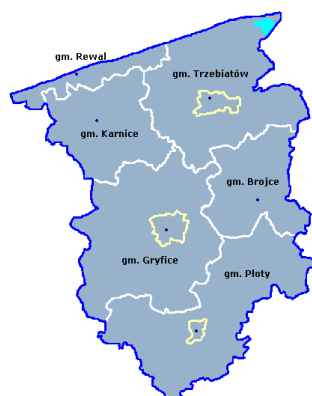
1.2. Obszar

Lokalna Grupa Działania „Gryflandia” swoim działaniem obejmuje wszystkie gminy powiatu gryfickiego: Gryfice, Trzebiatów, Płoty, Rewal, Brojce oraz Karnice.

Tabela 1.1. Podział administracyjny powiatu (stan na 31 grudnia 2013 r.)

Gminy	Powierzchnia (km ²)	Miejscowości	Ludność	Gęstość zaludnienia (l. os./na km ²)
Brojce	118	19	3 829	32
Gryfice	261	48	24 013	92
Karnice	133	26	4 216	32
Płoty	239	35	9 144	38
Rewal	41	7	3 817	94
Trzebiatów	225	22	16 653	74
Powiat	1 017	157	61 672	61

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Powiat gryficki położony jest w północnej części Województwa Zachodniopomorskiego i zajmują powierzchnię 1 017 km², co stanowi 4,4% ogólnej powierzchni województwa. Granicę północną powiatu na odcinku 40 km wyznacza brzeg Morza Bałtyckiego, od zachodu graniczy z powiatami: kamieńskim i goleniowskim, granicę wschodnią stanowi powiat kołobrzescki, a od południa powiat gryficki graniczy z powiatem łobeskim, którego utworzenie w 2002 roku wpłynęło na obecny kształt powiatu gryfickiego. Pas wybrzeża bałtyckiego z piaszczystymi plażami jest znaczącym atutem, który czyni turystykę ważnym elementem gospodarki, szczególnie w gminie Rewal i Trzebiatów. Obejmuje 108 sołectw i 6 gmin. W skład powiatu wchodzi: gminy miejsko-wiejskie: Gryfice, Płoty, Trzebiatów oraz gminy wiejskie: Brojce, Karnice, Rewal.

1.3. Potencjał LGD „Gryflandia”

1.3.1. Sposób powstania i doświadczenie

Z inicjatywą utworzenia Lokalnej Grupy Działania, której misją byłoby wykorzystanie walorów turystycznych, kulturowych i historycznych gmin powiatu gryfickiego, wyszli przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, jako że brak było wyraźnych liderów ze strony sektora społecznego na terenach wiejskich. Pierwsze pomysły utworzenia LGD pojawiły się w październiku 2007 roku. Początkiem prac nad tworzeniem trójsektorowego partnerstwa był pomysł utworzenia Lokalnej Grupy Działania na bazie istniejącego związku międzygminnego Unia Miast i Gmin Dorzecza Regi. Ostatecznie tworzoną Lokalną Grupę Działania oparto wyłącznie o gminy, należące do powiatu gryfickiego. W okresie od lutego do kwietnia 2008 roku wszystkie sześć gmin, wchodzących w skład powiatu wyraziły akces do tworzonej LGD. W tym czasie 22 lutego 2008 roku zorganizowano w Gryficach konferencję dla przedstawicieli trzech sektorów z terenu wszystkich sześciu gmin, odbyło się szereg spotkań roboczych, podczas których ustalono nazwę „Gryflandia”, a 23 kwietnia 2008 roku odbyło się spotkanie założycielskie, podczas którego 24 członków założycieli, reprezentujących trzy sektory: publiczny, gospodarczy i społeczny, powołało do życia Lokalną Grupę Działania „Gryflandia”. Stowarzyszenie LGD „Gryflandia” zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego 16 czerwca 2008 roku.

LGD „Gryflandia”, po początkowym okresie rozruchu, w którym jej działalność nabierała rozpędu, najbardziej dynamiczną pracę nad realizacją swej misji oraz budową świadomości i swojej marki prowadziła w latach 2011-2015. Z uwagi na wciąż nienajwyższą świadomość możliwości, jakie daje „Gryflandia” lokalnym społecznościom i stowarzyszeniom, działającym na jej terenie, oraz względną trudność w pozyskiwaniu grantów, znakomita większość działań w okresie programowania 2007-2013 była inicjowana przez podmioty sektora publicznego, w tym przede wszystkim gminy. Gminy oraz powiat mają bogate doświadczenie w prowadzeniu przedsięwzięć (współfinansowanych z różnych źródeł), które wpisują się w realizację celów poprzednio obowiązującej LSR.

W ramach poddziałania Małe projekty:

- Gmina Brojce zrealizowała 7 projektów na łączną kwotę 92 377,51 zł;
- Gmina Gryfice zrealizowała 3 projekty na łączną kwotę 52 800,00 zł;
- Gmina Karnice zrealizowała 3 projekty na łączną kwotę 56 384,30 zł;
- Gmina Płoty zrealizowała 8 projektów na łączną kwotę 131 613,97 zł;
- Gmina Trzebiatów zrealizowała 3 projekty na łączną kwotę 44 959,88 zł;
- Powiat Gryficki zrealizował 2 projekty na łączną kwotę 67 307,68 zł.

W ramach poddziałania Odnowa i rozwój wsi:

- Gmina Brojce zrealizowała 3 projekty na łączną kwotę 421 104,00 zł;
- Gmina Gryfice zrealizowała 5 projektów na łączną kwotę 591 346,00 zł;
- Gmina Karnice zrealizowała 3 projekty na łączną kwotę 459 747,00 zł;
- Gmina Płoty zrealizowała 5 projektów na łączną kwotę 691 361,00 zł;
- Gmina Rewal zrealizowała 3 projekty na łączną kwotę 216 090,00 zł;
- Gmina Trzebiatów zrealizowała 6 projektów na łączną kwotę 640 505,00 zł.

Projekty współpracy zrealizowane przez LGD „Gryflandia”

DNA – Dziedzictwo Naszą Atrakcją – projekt zrealizowany w ramach Osi IV LEADER przez 7 Lokalnych Grup Działania z 5 województw. Partnerzy projektu: LGD „Gryflandia” – woj. Zachodniopomorskie, LGD „Białe Ługi” – woj. Świętokrzyskie, LGD „Kraina Rawki” – woj. łódzkie, LGD „Nasza Suwalszczyzna” – woj. Podlaskie, LGD „Sejneńszczyzna” – woj. Podlaskie, LGD „Owocowy Szlak”, LGD „Region Włoszczowski”. Celem projektu była promocja walorów kulturowych oraz promocji turystycznych.

ZSRR – Zintegrowane Strefy Rekreacji Ruchowej projekt zrealizowany w ramach Osi IV LEADER przez 7 Lokalnych Grup Działania z województwa zachodniopomorskiego. Partnerzy projektu to m.in.: LGD „Gryflandia”, LGD „Partnerstwo w Rozwoju”, LGD „Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich”, LGD „Powiatu Świdwińskiego”. Celem projektu była poprawa warunków życia na wsi oraz wzmocnienie potencjału zasobów ludzkich poprzez aktywizację rekreacyjno – sportową w oparciu o wytworzoną w ramach operacji infrastrukturę.

1.3.2. Reprezentatywność LGD

LGD „Gryflandia” jest partnerstwem trójsektorowym, składającym się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego, społecznego oraz mieszkańców. LGD jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i osób prawnych, w tym jednostek samorządu terytorialnego, mającym na celu działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

Zakłada się możliwość rozszerzenia składu Lokalnej Grupy Działania „Gryflandia” poprzez przyjęcie nowych członków.

Członkostwo Lokalnej Grupy Działania „Gryflandia” dzieli się na zwyczajne, honorowe i wspierające.

Członkiem zwyczajnym LGD może być: osoba fizyczna, która spełnia warunki określone w ustawie Prawo o stowarzyszeniach, działa na rzecz rozwoju obszarów wiejskich objętych działaniem LGD lub wyrazi na piśmie deklarację takiego działania, złoży deklarację członkowską i dokona wpłaty wpisowego oraz osoba prawna, w tym jednostka samorządu terytorialnego, która:

- a) przedstawi uchwałę organu stanowiącego zawierającą wolę przystąpienia do LGD i wskazującą osobę fizyczną reprezentującą ją w LGD,
- b) złoży deklarację członkowską i dokona wpłaty wpisowego.

Członek wspierający nie posiada biernego oraz czynnego prawa wyborczego, może jednak brać udział z głosem doradczym w statutowych władzach LGD, poza tym posiada on prawa określone w statucie Stowarzyszenia.

Członkiem honorowym może zostać osoba fizyczna lub osoba prawna szczególnie zasłużona dla realizacji celów statutowych LGD. Tytuł członka honorowego LGD nadaje w drodze uchwały, na wniosek Zarządu LGD, Walne Zebranie Członków LGD. Członek honorowy nie posiada biernego oraz czynnego prawa wyborczego, może jednak brać udział z głosem doradczym w statutowych władzach LGD, poza tym posiada wszystkie prawa członka zwyczajnego.

Przyjęcie członka zwyczajnego i wspierającego do LGD następuje na mocy uchwały Zarządu po złożeniu prawidłowo wypełnionej i podpisanej deklaracji członkowskiej. Decyzja odmawiająca przyjęcia w poczet członków LGD podjęta przez Zarząd musi być uzasadniona na piśmie. Od uchwały Zarządu odmawiającej przyjęcia w poczet członków przysługuje odwołanie, które zostanie rozpatrzone na najbliższym Walnym Zebraniu Członków. Stanowisko Walnego Zebrania Członków jest ostateczne.

Członkostwo Lokalnej Grupy Działania „Gryflandia” ustaje na skutek:

- 1) rozwiązania LGD,
- 2) dobrowolnej rezygnacji z przynależności do LGD, zgłoszonej na piśmie Zarządowi po uprzednim uregulowaniu składek członkowskich i innych zobowiązań,
- 3) śmierci członka lub utraty osobowości prawnej przez członka wspierającego,
- 4) skreślenia z listy członków z powodu nieusprawiedliwionego zalegania z opłatą składek członkowskich lub innych zobowiązań przez okres przekraczający 6 miesięcy,
- 5) wykluczenia z LGD na skutek prawomocnego orzeczenia Sądu Koleżeńskiego, w przypadku stwierdzenia rażącego naruszenia zasad statutowych, nieusprawiedliwionego uchylania się od pracy, nieprzestrzegania postanowień, uchwał, regulaminów i zasad etyki,
- 6) wykluczenia w wyniku prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego orzekającego karę dodatkową w postaci pozbawienia praw publicznych,
- 7) pozbawienia członkostwa honorowego, w wyniku uchwały władzy LGD, która członkostwo nadała, w trybie określonym w statucie stowarzyszenia,
- 8) pisemnego umotywowanego wniosku Zarządu lub co najmniej 1/3 członków LGD z przyczyn określonych w pkt. 5.
- 9) Członkowie wspierający ulegają skreśleniu na mocy uchwały Zarządu w razie braku przejawów działalności przez okres co najmniej jednego roku.

Tabela 1.2. Członkowie LGD „Gryflandia” – osoby fizyczne

Lp.	Imię i Nazwisko	Nazwa instytucji	Sektor	Gmina
1	Antczak Grażyna	-	mieszkaniec	Trzebiatów
2	Bakalarski Bogusław	-	mieszkaniec	Gryfice
3	Barsul Szymon	Usługi Budowlane Szymon Barsul	gospodarczy	Płoty
4	Bielecka - Tyszer Anna	-	mieszkaniec	Brojce
5	Bloch Monika	-	mieszkaniec	Karnice
6	Bogoniowski Waldemar	Gospodarstwo Agroturystyczne Tango. Bogoniowska i inni Spółka Jawna	gospodarczy	Płoty
7	Borowa Ewelina	-	mieszkaniec	Karnice
8	Buczowski Wojciech	-	mieszkaniec	Trzebiatów
9	Buńek Halina	-	mieszkaniec	Płoty
10	Burakiewicz Franciszek	-	mieszkaniec	Płoty
11	Czyrny Łukasz	-	mieszkaniec	Karnice
12	Dawidowicz Eugenia	-	mieszkaniec	Trzebiatów
13	Dąbrowski Piotr	-	mieszkaniec	Trzebiatów
14	Dąbrowski Wiesław	-	mieszkaniec	Trzebiatów
15	Domagalska Teresa	-	mieszkaniec	Gryfice
16	Dziedzic-Sysik Emilia	-	mieszkaniec	Płoty
17	Emski Maciej	-	mieszkaniec	Karnice
18	Gołuchowski Marek	-	publiczny	Trzebiatów
19	Grabowska Barbara	-	mieszkaniec	Brojce
20	Hołubczak Stanisław	-	mieszkaniec	Gryfice
21	Hospodarysko Marzanna	-	mieszkaniec	Płoty
22	Herba Izabela	-	mieszkaniec	Trzebiatów
23	Jankowska Sylwia	-	mieszkaniec	Karnice
24	Jasina Piotr	PHU Omnibus Hurtowania Nasiennie - Ogrodnicza Piotr Jasina	gospodarczy	Płoty
25	Kaczmarek Janusz	-	mieszkaniec	Gryfice
26	Kaniewicz Jan	Zakład Mechaniki Pojazdowej	gospodarczy	Trzebiatów
27	Klimko Szymon	-	mieszkaniec	Płoty
28	Kolanica Mirosław	-	mieszkaniec	Płoty
29	Kowalewski Przemysław	-	publiczny	Gryfice
30	Krawiec Stanisław	-	mieszkaniec	Trzebiatów
31	Krychowiak Edward	-	publiczny	Trzebiatów
32	Kurek Marek	-	mieszkaniec	Karnice
33	Kuźmiński Jerzy	GENFARM Sp. z o.o.	gospodarczy	Brojce
34	Lange Teresa	-	mieszkaniec	Karnice
35	Liszewski Stefan	Piekarnia Stefan Liszewski	gospodarczy	Płoty
36	Lorenc Małgorzata	-	mieszkaniec	Karnice
37	Łabędzki Grzegorz	-	mieszkaniec	Gryfice
38	Ławruszko Janusz	-	mieszkaniec	Karnice
39	Łobożewicz Anna	-	mieszkaniec	Gryfice
40	Majkoś Stanisława	-	mieszkaniec	Karnice
41	Majkut Agnieszka	-	mieszkaniec	Karnice
42	Malczewski Tomasz	-	mieszkaniec	Gryfice
43	Maliński Ryszard	-	mieszkaniec	Płoty
44	Mazurek Jolanta	-	mieszkaniec	Gryfice
45	Melnik Renata	-	mieszkaniec	Płoty
46	Modzelewska Edyta	-	mieszkaniec	Trzebiatów
47	Mruk Marta	-	mieszkaniec	Karnice
48	Niżniowski Marcin	„PEDROBUD” MARCIN NIŻNIEWSKI	gospodarczy	Trzebiatów

49	Nowak Sławomir	-	publiczny	Gryfice
50	Ochwat Radosław	-	mieszkaniec	Płoty
51	Oświęcimski Konstanty Tomasz	-	mieszkaniec	Rewal
52	Pasek Artur	-	mieszkaniec	Trzebiatów
53	Pawelec Władysław	Hurt – Detal Władysław Pawelec	gospodarczy	Płoty
54	Prośniewski Zbigniew	F.U.H. “Auto-color”	gospodarczy	Gryfice
55	Pruchniak Wioletta	-	mieszkaniec	Gryfice
56	Przeździeń Andrzej	-	mieszkaniec	Karnice
57	Przybysławska Lilia	-	mieszkaniec	Brojce
58	Przybysławski Janusz	-	mieszkaniec	Płoty
59	Rękas Teresa	-	mieszkaniec	Gryfice
60	Ruskowski Sławomir	-	mieszkaniec	Trzebiatów
61	Sawicki Grzegorz	Zakład Instalatorstwa Elektrycznego i Usług Ogólnobudowlanych	gospodarczy	Gryfice
62	Sianoszek Dariusz	-	mieszkaniec	Rewal
63	Skukowska Barbara	-	mieszkaniec	Karnice
64	Smoleńska Beata	-	mieszkaniec	Gryfice
65	Stefańska Agnieszka	-	mieszkaniec	Karnice
66	Sosnówka Henryk	O.Z.P.U Henryk Sosnówka	gospodarczy	Gryfice
67	Sulińska Joanna	-	mieszkaniec	Gryfice
68	Śliwa Mariusz	-	mieszkaniec	Trzebiatów
69	Tokarczyk Krzysztof	-	mieszkaniec	Gryfice
70	Trębicka Ewa	-	mieszkaniec	Karnice
71	Warcholak Stefan	FHU WAST Stefan Warcholak	gospodarczy	Trzebiatów
72	Watrakiewicz Marian	-	mieszkaniec	Trzebiatów
73	Wojsznis Stanisław	-	mieszkaniec	Płoty
74	Zdzięborska Magdalena	-	mieszkaniec	Płoty
75	Zwierzchowski Łukasz	-	mieszkaniec	Gryfice

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 1.3. Członkowie LGD „Gryflandia” – osoby prawne

Lp.	Nazwa	Siedziba	Osoba reprezentująca	Reprezentowany sektor
1	Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Płotach	Płoty	Kolanica Mirosław	publiczny
2	Gmina Brojce	Brojce	Gnosowski Stanisław	publiczny
3	Gmina Gryfice	Gryfice	Hołubczak Stanisław	publiczny
4	Gmina Płoty	Płoty	Maliński Marian	publiczny
5	Gmina Trzebiatów	Trzebiatów	Domański Józef	publiczny
6	Gmina Karnice	Karnice	Puzdrowski Lech	publiczny
7	Gmina Rewal	Rewal	Bejnarowicz Maciej	publiczny
8	Biblioteka Publiczna Gminy i Miasta Płoty	Płoty	Sybiło Andrzej	publiczny
9	Gryficki Dom Kultury	Gryfice	Szuster Róża	publiczny
10	Krajowe Stowarzyszenie ARAMiS w Trzebiatowie	Trzebiatów	Mularczyk Jolanta	społeczny
11	Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Płotowskiej	Płoty	Mirecka Anna	społeczny
12	Stowarzyszenie Przyjazne Karnice	Karnice	Michalonek Ola	społeczny
13	Ludowy Klub Sportowy Wicher Brojce	Brojce	Lenkiewicz Piotr	społeczny
14	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Gryficach	Gryfice	Jędzura Tomasz Władysław	społeczny
15	Powiat Gryficki	Gryfice	Sać Kazimierz	publiczny
16	Ochotnicza Straż Pożarna w Płotach	Płoty	Gródecki Franciszek	społeczny
17	Trzebiatowski Ośrodek Kultury	Trzebiatów	Korek Renata Teresa	publiczny

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 1.4. Reprezentatywność poszczególnych sektorów w składzie LGD

Lp.	Sektor	Liczba członków LGD	Struktura składu LGD (%)
1	Sektor publiczny	15	16
2	Sektor społeczny	6	7
3	Sektor gospodarczy	12	13
4	Mieszkańcy	59	64

Źródło: opracowanie własne.

Właściwa struktura LGD ze względu na sektory pozwala m.in. na inicjowanie działań na rzecz poprawy zatrudnienia i tworzenia miejsc pracy (EFS, EFRROW, EFMR). Znaczna liczba podmiotów z sektora publicznego i społecznego umożliwiła przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu (EFS, EFRROW, EFMR), jak i pozwala na podejmowania działań z zakresu ekonomii społecznej (EFS, EFRROW, EFMR) i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym (EFS). Obecna struktura LGD daje również szansę na rewitalizację fizyczną, gospodarczą i społeczną ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich (EFRR). Partnerstwo trzech sektorów zmierzy się z powyższymi wyzwaniem poprzez stworzenie mieszkańcom, w tym również tzw. grupom defaworyzowanym, szansy na podejmowanie oddolnych inicjatyw umożliwiających realizację wymienionych celów, w tym szczególnie odzwierciedlenia istniejących na obszarze LGD grup defaworyzowanych.

Komunikacja z grupami defaworyzowanymi odbywa się, jak dotychczas, „konwencjonalnymi” metodami, takimi jak: strona internetowa, profil na Facebook-u, prasa lokalna, ogłoszenia na stronach gmin. Wysyłane są także informacje bezpośrednio do sołtysów, instytucji społecznych, PUP, itp.

Reprezentacja sektora gospodarczego daje pewną szansę na tworzenie nowych miejsc pracy, co jest jednym z najważniejszych celów *Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność* (LSR), gdyż w przypadku działania LEADER tworzenie miejsc pracy jest obowiązkowe.

Akcentuje się fakt, iż LGD wykazują duży potencjał w zakresie animowania przedsiębiorczości społecznej na terenach wiejskich. Sugeruje się w związku z tym, aby aktywnie włączyły się w tworzenie jak najlepszych warunków dla rozwoju ekonomii społecznej na swoim obszarze, zgodnie z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz treścią poszczególnych programów przewidujących realizację RLKS.

1.3.3. Poziom decyzyjny

Do wyłącznej właściwości Rady Decyzyjnej należy wybór operacji zgodnie z art. 34 ust. 3 lit. f rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz. Urz. UE L.347 z 20.12.2013 r. str. 487), które mają być realizowane w ramach opracowanej przez LGD Lokalnej Strategii Rozwoju.

Rada, jako organ decyzyjny pracuje i funkcjonuje ściśle z przepisami zawartymi w *Regulaminie Rady Decyzyjnej Lokalnej Grupy Działania „Gryflandia”* (szerzej na temat kompetencji Rady w rozdziale 1.3.4.).

Rozwiązania stosowane w procesie oceny i wyboru operacji gwarantują wybór operacji bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu. Ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji, a co najmniej 50 % głosów w decyzjach dotyczących wyboru pochodzi od partnerów niebędących instytucjami publicznymi. Przyjęte procedury są niedyskryminujące, przejrzyste, pozwalające uniknąć ryzyka konfliktu interesów (zawierają wzory deklaracji bezstronności), przewidują regulacje zapewniające zachowanie parytetu sektorowego, określają postępowanie w przypadku takiej samej liczby punktów i w przypadku rozbieżności ocen, zapewniają stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru oraz określają tryb wniesienia przez wnioskodawców protestu (jeśli dotyczy) od rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sposób zapewniający możliwość skutecznego wniesienia protestu.

Nie upoważnia się ponadto osób trzecich do udziału w podejmowaniu decyzji. Funkcje członków rady są pełnione osobiście, tj. w przypadku osób fizycznych wybranych do rady – przez te osoby, zaś w przypadku osób prawnych – przez osoby, które na podstawie dokumentów statutowych lub uchwał właściwych organów są uprawnione do reprezentowania tych osób prawnych.

Dbając o prawidłowość wyborów dokonywanych członków Rady podejmuje się działania dyscyplinujące wobec członków, którzy systematycznie nie biorą udziału w posiedzeniach rady lub też podczas dokonywania oceny wniosków nie stosują zatwierdzonych kryteriów (dokonują oceny w sposób niezgodny z treścią kryteriów oceny).

Liczebność organu rady LGD – od 9 do 11 osób została ustalona na podstawie debaty członków stowarzyszenia, a następnie wpisana do statutu Stowarzyszenia.

Zgodnie ze statutem stowarzyszenia wybrana przez Walne Zebranie Członków Rada LGD „GRYFLANDIA” składa się z 11 osób, tj. Przewodniczącego, Zastępcy Przewodniczącego, Sekretarza i 8 członków. W skład Rady wchodzi przedstawiciele wszystkich gmin członkowskich objętych LSR tj.: Gryfice, Trzebiatów, Płoty, Karnice, Brojce oraz Rewal.

Tabela 1.5. Członkowie organu decyzyjnego LGD „Gryflandia”

Lp.	Imię i nazwisko	Miejscowość	Gmina	Reprezentowany sektor
1	Przemysław Kowalewski	Gryfice	Gryfice	Publiczny
2	Sławomir Nowak	Gryfice	Gryfice	Publiczny
3	Barbara Skukowska	Karnice	Karnice	Mieszkaniec
4	Maciej Emski	Cerkwica	Karnice	Mieszkaniec
5	Edward Krychowiak	Mrzeżyno	Trzebiatów	Publiczny
6	Renata Melnik	Płoty	Płoty	Mieszkaniec
7	Marek Gołuchowski	Trzebiatów	Trzebiatów	Publiczny
8	Dariusz Sianoszek	Pobierowo	Rewal	Mieszkaniec
9	Teresa Rękas	Gryfice	Gryfice	Mieszkaniec
10	Henryk Sosnowka	Gryfice	Gryfice	Gospodarczy
11	Łukasz Zwierzchowski	Gryfice	Gryfice	Mieszkaniec

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 1.6. Reprezentacja sektorów w składzie organu decyzyjnego LGD „GRYFLANDIA”

Lp.	Sektor	Liczba członków Rady Decyzyjnej	Udział sektora w Radzie (%)
1	Mieszkańcy	6	55
2	Sektor gospodarczy	1	9
3	Sektor publiczny	4	36
	ŁĄCZNIE	11	100

Źródło: opracowanie własne.

1.3.4. Zasady funkcjonowania LGD „Gryflandia”

Lokalna Grupa Działania „Gryflandia” działa na podstawie przepisów:

- ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. 2015, poz. 349 ze zm.), ustawy z dnia 7 kwietnia 1999 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 ze zm.),
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L.347 z 20.12.2013 r. str. 320),
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

skich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz. Urz. UE L.347 z 20.12.2013 r. str. 487) oraz

– Statutu LGD „Gryflandia”.

Dokumentami wewnętrznymi regulującymi zasady działania LGD „Gryflandia” są:

- Statut,
- Regulamin Rady LGD „Gryflandia”,
- Regulamin Komisji Rewizyjnej,
- Regulamin Zarządu Stowarzyszenia,
- Regulamin Funkcjonowania Biura.

Władzami LGD są: Walne Zebranie Członków, Rada (organ decyzyjny), Zarząd, Komisja Rewizyjna i Sąd Koleżeński. Jedna osoba może wchodzić w skład wyłącznie jednego z organów LGD. Kadencja wszystkich władz LGD trwa 4 lata, a ich wybór odbywa się w głosowaniu jawnym, bezwzględną większością głosów. Wybór władz następuje spośród nieograniczonej liczby kandydatów.

Lokalna Grupa Działania zrzesza członków zwyczajnych, honorowych oraz wspierających. Członkiem zwyczajnym może być osoba fizyczna, która spełnia warunki określone w ustawie Prawo o stowarzyszeniach, działa na rzecz rozwoju obszarów wiejskich objętych działaniem LGD lub wyrazi na piśmie deklarację takiego działania, złoży deklarację członkowską i dokona wpłaty wpisowego oraz osoba prawna (w tym jednostka samorządu terytorialnego), która przedstawi uchwałę organu stanowiącego zawierającą wolę przystąpienia do LGD i wskazującą osobę fizyczną reprezentującą ją w LGD oraz złoży deklarację członkowską i dokona wpłaty wpisowego.

Członkiem wspierającym może być osoba fizyczna, prawna lub jednostka samorządu terytorialnego chcąc przekazać środki finansowe, darowiznę rzeczową, majątkową lub inny rodzaj pomocy na rzecz LGD nie starając się o członkostwo zwyczajne. O przyjęciu w poczet członków wspierających decyduje Zarząd, podejmując stosowną uchwałę. Członek wspierający nie posiada biernego oraz czynnego prawa wyborczego, może jednak brać udział z głosem doradczym w statutowych władzach LGD.

Przyjęcie członka zwyczajnego i wspierającego do LGD następuje na mocy uchwały Zarządu po złożeniu prawidłowo wypełnionej i podpisanej deklaracji członkowskiej. Decyzja odmawiająca przyjęcia w poczet członków LGD podjęta przez Zarząd musi być uzasadniona na piśmie.

Członkiem honorowym może zostać osoba fizyczna lub osoba prawna szczególnie zasłużona dla realizacji celów statutowych LGD. Tytuł członka honorowego LGD nadaje w drodze uchwały, na wniosek Zarządu LGD, Walne Zebranie Członków LGD. Członek honorowy nie posiada biernego oraz czynnego prawa wyborczego, może jednak brać udział z głosem doradczym w statutowych władzach LGD.

Członkostwo LGD ustaje na skutek:

- 1) rozwiązania LGD,
- 2) dobrowolnej rezygnacji z przynależności do LGD, zgłoszonej na piśmie Zarządowi po uprzednim uregulowaniu składek członkowskich i innych zobowiązań,
- 3) śmierci członka lub utraty osobowości prawnej przez członka wspierającego,
- 4) skreślenia z listy członków z powodu nieusprawiedliwionego zalegania z opłatą składek członkowskich lub innych zobowiązań przez okres przekraczający 6 miesięcy,
- 5) wykluczenia z LGD na skutek prawomocnego orzeczenia Sądu Koleżeńskiego, w przypadku stwierdzenia rażącego naruszenia zasad statutowych, nieusprawiedliwionego uchylania się od pracy, nieprzestrzegania postanowień, uchwał, regulaminów i zasad etyki,
- 6) wykluczenia w wyniku prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego orzekającego karę dodatkową w postaci pozbawienia praw publicznych,
- 7) pozbawienia członkostwa honorowego, w wyniku uchwały władzy LGD,
- 8) pisemnego umotywowanego wniosku Zarządu lub co najmniej 1/3 członków LGD z przyczyn określonych w pkt. 5.

Członkowie wspierający ulegają skreśleniu na mocy uchwały Zarządu w razie braku przejawów działalności przez okres co najmniej jednego roku.

Jedna osoba może wchodzić w skład wyłącznie jednego z wybieranych przez Walne Zgromadzenie Członków wymienionych organów LGD.

Podział kompetencji pomiędzy poszczególnymi organami Stowarzyszenia zapewnia rozdział funkcji decyzyjnej od zarządczej, żaden z członków Rady Decyzyjnej (organu decyzyjnego) nie jest zatrudniony w biurze Lokalnej Grupy Działania „GRYFLANDIA”.

Najwyższą władzą LGD „Gryflandia” jest Walne Zebranie Członków. W Walnym Zebraniu Członków biorą udział z głosem stanowiącym – członkowie zwyczajni oraz z głosem doradczym – członkowie honorowi, wspierający i zaproszeni goście. Walne Zebranie Członków wybiera członków pozostałych władz tj.: Rady, czyli organu decyzyjnego, Zarządu, Komisji Rewizyjnej oraz Sądu Koleżeńskiego.

Walne Zebranie Członków może być zwyczajne lub nadzwyczajne. Sprawozdawcze Walne Zebranie Członków zwołuje się raz w roku najpóźniej do 30 czerwca. Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków może odbywać się w każdym czasie, w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków zwołuje Zarząd z własnej inicjatywy, na żądanie Komisji Rewizyjnej, na umotywowane żądanie, co najmniej 1/4 członków zwyczajnych. Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków obraduje wyłącznie nad sprawami, dla których zostało zwołane.

Walne Zebranie Członków

Do kompetencji Walnego Zebrania Członków w szczególności należy:

- 1) uchwalanie zmian statutu,
- 2) uchwalanie regulaminów władz LGD, z wyjątkiem uchwalania koniecznych zmian wynikających wprost ze zmiany przepisów aktów prawa powszechnie obowiązującego lub wezwania Samorządu Województwa.
- 3) ustalanie kierunków i programu działania LGD,
- 4) uchwalanie budżetu,
- 5) wybór i odwoływanie członków władz LGD,
- 6) rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań władz LGD,
- 7) ustalanie wysokości składek członkowskich oraz innych świadczeń, ulg i zwolnień od tych składek lub świadczeń,
- 8) rozpatrywanie wniosków i postulatów zgłoszonych przez członków LGD lub jego władze,
- 9) rozpatrywanie odwołań w sprawach członkowskich, od uchwał Zarządu oraz orzeczeń Sądu Koleżeńskiego,
- 10) podejmowanie uchwał o przynależności do innych organizacji,
- 11) nadawanie i pozbawianie godności członka honorowego,
- 12) podejmowanie uchwały o rozwiązaniu LGD i przeznaczeniu jego majątku,
- 13) podejmowanie uchwał w sprawie przyjęcia zapisów i darowizn, kupna, sprzedaży, zamiany i obciążeń nieruchomości,
- 14) podejmowanie uchwał w innych sprawach wniesionych pod obrady nie zastrzeżonych dla innych organów,
- 15) udzielanie absolutorium Zarządowi,
- 16) uchwalanie Lokalnej Strategii Rozwoju, z wyjątkiem uchwalania koniecznych zmian wynikających wprost ze zmiany przepisów aktów prawa powszechnie obowiązującego lub wezwania Samorządu Województwa.

Rada – organ decyzyjny

Do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji zgodnie z art. 34 ust. 3 lit. f rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L.347 z 20.12.2013 r. str. 320), które mają być realizowane w ramach opracowanej przez LGD Lokalnej Strategii Rozwoju.

Rada wybierana jest na 4 lata z pośród członków Walnego Zgromadzenia Członków LGD i składa się z 9-11 osób, w tym Przewodniczącego, Zastępcy Przewodniczącego, Sekretarza i członków.

Zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Rady

Posiedzenia Rady są zwoływane odpowiednio do potrzeb wynikających z naboru wniosków prowadzonego przez LGD. Posiedzenie Rady zwołuje Przewodniczący Rady, uzgadniając miejsce, termin i porządek posiedzenia z Zarządem i Biurem LGD. W przypadku dużej liczby spraw do rozpatrzenia Przewodniczący Rady może zwołać posiedzenie trwające dwa lub więcej dni.

Członkowie Rady powinni być zawiadomieni (pisemnie, przez pocztę elektroniczną lub telefonicznie) o miejscu, terminie i porządku posiedzenia Rady, co najmniej 3 dni przed terminem posiedzenia (w uzasadnionych przypadkach Przewodniczący Rady może skrócić termin powiadamiania o posiedzeniu Rady). Dodatkowo informacja o terminie posiedzenia Rady umieszczana jest na stronie internetowej LGD „Gryflandia”. W okresie 3 dni przed terminem posiedzenia Rady jej członkowie powinni mieć możliwość zapoznania się ze wszystkimi materiałami i dokumentami związanymi z porządkiem posiedzenia, w tym z wnioskami, które będą rozpatrywane podczas posiedzenia. Materiały i dokumenty podlegają udostępnieniu do wglądu w Biurze LGD.

Posiedzenia Rady są jawne. Decyzje Rady dotyczące oceny i wyboru operacji oraz innych kompetencji podejmowane są w formie uchwał. Decyzje podejmuje w drodze głosowania Rada składająca się w co najmniej 50% z przedstawicieli sektora gospodarczego i społecznego oraz innych odpowiednich podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowe (wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków). Na poziomie podejmowania decyzji ani władze publiczne, ani żadna grupa interesu nie posiada więcej niż 49% praw głosu. W podejmowaniu decyzji dotyczących wyboru operacji co najmniej 50% głosów pochodzi od partnerów niebędących instytucjami publicznymi.

Posiedzenia Rady otwiera, prowadzi i zamyka Przewodniczący. Członkowie Rady potwierdzają swoją obecność poprzez podpisanie listy obecności. Przed każdym posiedzeniem Przewodniczący dokonuje analizy rozkładu grup interesu członków organu decyzyjnego biorących udział w posiedzeniu i na podstawie wyników tej analizy dokonać stosownych wyłączeń z oceny operacji, aby zapewnić, iż obecne quorum zgodne jest z wymaganiami art. 32 ust. 2 lit. b rozporządzenia 1303/2013.

Prawomocność posiedzenia i podejmowanych przez Radę decyzji (quorum) spełnione jest, gdy spełnione zostaną wszystkie następujące wymogi:

- 1) w posiedzeniu bierze udział co najmniej 50% członków aktualnego składu Rady,
- 2) wśród członków biorących udział w posiedzeniu znajduje się co najmniej 50% członków niebędących instytucjami publicznymi,
- 3) przedstawiciele poszczególnych grup interesu stanowią nie więcej niż 49% członków biorących udział w posiedzeniu Rady.

Rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji członka Rady

Członkowie Rady obecni na posiedzeniu, wysłuchują syntetycznej informacji dotyczącej wniosku o dofinansowanie operacji w ramach LSR przygotowanej przez Prezydium, a następnie Przewodniczący wzywa Członków do złożenia pisemnego oświadczenia o bezstronności.

Członek Rady podlega wyłączeniu z udziału w dokonywaniu oceny i wyboru operacji w razie zaistnienia okoliczności, które mogą wywoływać wątpliwości co do jego bezstronności, w szczególności gdy:

- 1) jest wnioskodawcą, właścicielem, współwłaścicielem, pracownikiem albo członkiem organu zarządzającego wnioskodawcy,
- 2) jest małżonkiem, rodzicem, potomkiem, rodzeństwem wnioskodawcy lub pozostaje w konkubinacie z wnioskodawcą,
- 3) pozostaje z wnioskodawcą w sporze przed sądem lub przed innym organem administracji publicznej,
- 4) oświadczy, że pozostaje w innych niż wskazane w pkt 1-3 relacjach, które w sposób istotny mogą rzutować na jego bezstronność.

W przypadku, gdy członek nie chce sam się wyłączyć z procedury oceny operacji, to na wniosek Przewodniczącego, Rada w wyniku głosowania może wyłączyć członka Rady. Wyłączenie członka Rady z procedury oceny operacji skutkuje wykluczeniem członka z dyskusji nad wnioskiem, wykluczeniem z głosowania w sprawie zgodności operacji z LSR oraz wykluczeniem z głosowania w sprawie oceny operacji według kryteriów lokalnych przyjętych przez LGD. Członek Rady wyłączony z procedury oceny operacji powinien opuścić salę obrad na czas dyskusji

nad wnioskiem, głosowania w sprawie zgodności operacji z LSR i Programem oraz głosowania w sprawie oceny operacji według kryteriów lokalnych przyjętych przez LGD.

Zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji

Głosowania Rady mogą odbywać się w następujących formach: przez podniesienie ręki na wezwanie Przewodniczącego Rady lub przez wypełnienie i oddanie kart do oceny operacji. W głosowaniu przez podniesienie ręki oblicza się głosy „za”, głosy „przeciw” i głosy „wstrzymuje się od głosowania”. Wynik głosowania ogłasza Przewodniczący i odnotowywane są w protokole.

Głosowanie w sprawie wyboru operacji odbywa się wyłącznie poprzez wypełnienie kart i obejmuje: ocenę zgodności operacji z LSR przeprowadzane przy użyciu Karty oceny zgodności operacji z LSR oraz ocenę w sprawie zgodności operacji z lokalnymi kryteriami przyjętymi przez LGD, przeprowadzaną przy użyciu „Karty oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD”.

W głosowaniu odbywającym się przez wypełnienie kart do oceny operacji, członkowie rady oddają głos za pomocą odpowiedniej karty oceny operacji, wydanych im przez Prezydium. Każda strona karty oceny operacji musi być opieczętowana pieczęcią LGD i podpisana przez Sekretarza. Karty muszą być wypełniane niebieskim długopisem. Wybór odpowiedzi powinien być oznaczony w sposób nie budzący wątpliwości.

Po oddaniu wypełnionych kart Prezydium sprawdza prawidłowość wyliczenia sumy punktów oraz poprawność wypełnienia danych dotyczących ocenianego wniosku. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości (lub braku danych) Prezydium wzywa Członka Rady do usunięcia nieprawidłowości. Braki lub nieprawidłowości muszą być uzupełnione czytelnie i parafowane przez Członka Rady.

Pracownicy Biura LGD sprawdzają na bieżąco poprawność obliczeń i wypełnienia kart przez Członków Rady i Prezydium i informują Przewodniczącego o wykrytych błędach i nieprawidłowościach.

Prezydium po zebraniu wypełnionych prawidłowo kart sumuje liczbę punktów przyznanych przez oceniających i sumę tę dzieli przez liczbę oddanych, ważnych ocen (średnia arytmetyczna, z dwoma miejscami po przecinku).

Głos w sprawie uznania operacji za zgodną z LSR oddaje się przez skreślenie jednej z opcji zaznaczonych gwiazdką w zawartym na „Karcie oceny zgodności operacji z LSR i Programem” sformułowaniu: „Głosuję za uznaniem, że operacja jest* nie jest* zgodna z LSR i Programem”. Pozostawienie lub skreślenie obu opcji uważa się za głos nieważny. Wynik głosowania w sprawie uznania operacji za zgodną z LSR jest pozytywny, jeśli większość głosów została oddana na opcję, że operacja jest zgodna z LSR. Na podstawie wyników głosowania w sprawie oceny zgodności operacji z LSR sporządza się listę operacji zgodnych z LSR.

Oddanie głosu w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów polega na wypełnieniu tabeli zawartej na „Karcie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD”, która jest odpowiednia do typu ocenianej operacji. Wszystkie rubryki zawarte w tabeli muszą być wypełnione, w przeciwnym razie głos uważa się za nieważny. W trakcie zliczania głosów komisja skrutacyjna jest zobowiązana sprawdzić, czy łączna ocena punktowa operacji zawarta w pozycji „SUMA PUNKTÓW” została obliczona poprawnie. W przypadku stwierdzenia błędów i braków w sposobie wypełnienia karty oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD Przewodniczący/Sekretarz wzywa Członka Rady, który wypełnił tę kartę do złożenia wyjaśnień i uzupełnienia braków. W trakcie wyjaśnień Członek Rady może na oddanej przez siebie karcie dokonać wpisów w pozycjach pustych, oraz dokonać czytelnej korekty w pozycjach wypełnionych podczas głosowania, stawiając przy tych poprawkach swój podpis. Jeżeli po dokonaniu poprawek i uzupełnień karta nadal zawiera błędy w sposobie wypełnienia, zostaje uznana za głos nieważny. Wynik głosowania w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD dokonuje się w taki sposób, że sumuje się oceny punktowe wyrażone na kartach stanowiących głosy oddane ważnie w pozycji „SUMA PUNKTÓW” i dzieli przez liczbę ważnie oddanych głosów. Wyniki głosowania ogłasza Przewodniczący Rady. Na podstawie wyników głosowania w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD sporządzona zostaje lista wniosków o przyznanie pomocy, które zostały wybrane do finansowania w ramach LSR ze wskazaniem, które operacje mieszczą się w limicie środków wskazanych w ogłoszeniu o naborze wniosków o udzielenie wsparcia.

W przypadku uzyskania przez dwie lub więcej operacji takiej samej liczby punktów, o miejscu na liście operacji wybranych decyduje data i godzina złożenia wniosku w Biurze LGD zgodnie z zasadą „im wcześniejsza data, godzina, minuta złożenia wniosku do biura LGD, tym wyższe miejsce na liście”.

Dokumentacja z posiedzeń Rady

W trakcie posiedzenia Rady sporządzony jest protokół. Protokół z posiedzenia, powinien zawierać, w szczególności: liczbę obecnych członków Rady, stwierdzenie zdolności uchwałodawczej Rady, przyjęty przez Radę porządek obrad, przedmiot poszczególnych głosowań, wyniki głosowań oraz informację o wyłączeniach z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy.

Protokół z posiedzenia Rady sporządza się niezwłocznie po odbyciu posiedzenia. Protokół wyklada do wglądu w Biurze LGD w celu umożliwienia Członkom Rady wniesienia ewentualnych poprawek w jego treści. Wniesioną poprawkę rozpatruje Przewodniczący Rady. Jeżeli Przewodniczący nie uwzględni poprawki, poprawkę poddaje się pod głosowanie na następnym posiedzeniu Rady, która decyduje o przyjęciu lub odrzuceniu poprawek. Po zakończeniu procedury dotyczącej możliwości naniesienia poprawek do protokołu Przewodniczący Rady podpisuje protokół.

Uchwałom Rady nadaje się formę odrębnych dokumentów, z wyjątkiem uchwał proceduralnych, które odnotowuje się w protokole posiedzenia. Podjęte uchwały opatruje się datą i numerem, na który składają się: cyfry rzymskie oznaczające numer kolejny posiedzenia od początku, łamane przez kolejny numer uchwały od początku okresu programowania 2014-2020 zapisany cyframi arabskimi, łamane przez dwie ostatnie cyfry roku.

Protokół, uchwały i załączniki do protokołu podpisuje Przewodniczący.

Pełną dokumentację z odbytego posiedzenia Rady, Przewodniczący niezwłocznie przekazuje do biura LGD. Każdorazowo po zakończeniu posiedzenia Rady biuro LGD publikuje na stronie internetowej LGD protokół z posiedzenia organu decyzyjnego zawierający informacje o wyłączeniach z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy. Protokoły i dokumentacja z posiedzeń Rady jest jawna. Gromadzona i przechowywana jest w Biurze LGD i jest udostępniana do wglądu wszystkim zainteresowanym.

Zasady wynagradzania członków Rady

Członkowi Rady w okresie sprawowania funkcji przysługuje wynagrodzenie (którego wysokość ustala Zarząd) za każdy dzień udziału w posiedzeniach Rady LGD, zwołanych w celu oceny i wyboru operacji do dofinansowania. Przewodniczącemu Rady przysługuje wynagrodzenie w wysokości 150% wynagrodzenia Członka Rady, a Zastępcy Przewodniczącego i Sekretarzowi – 125%. Wysokość wynagrodzenia ustalana jest przez Zarząd Stowarzyszenia. Wynagrodzenie jest obliczana na podstawie listy obecności i wypłacana członkom Rady LGD po zakończeniu wszystkich posiedzeń w ramach jednego konkursu.

Zarząd

Zarząd kieruje całokształtem działalności LGD zgodnie z uchwałami Walnego Zebrania Członków, reprezentuje je na zewnątrz i ponosi odpowiedzialność przed Walnym Zebraniem Członków. Zarząd składa się z 5-7 osób, w tym: Przewodniczącego, Zastępcy Przewodniczącego, Sekretarza, Skarbnika i członków. Praca Zarządu opiera się na pracy społecznej jego członków.

Do zakresu działania Zarządu należy:

- 1) realizacja celów LGD oraz uchwał Walnego Zebrania Członków,
- 2) określanie szczegółowych kierunków działania,
- 3) ustalanie projektu budżetu i preliminarzy,
- 4) sprawowanie zarządu nad majątkiem LGD i ustalanie zasad jego wykorzystywania,
- 5) opracowanie regulaminu działania Zarządu,
- 6) powoływanie i odwoływanie dyrektora Biura LGD oraz zatrudnianie innych pracowników tego Biura zgodnie „Procedurą rekrutacji pracowników” stanowiącą odrębne opracowanie,
- 7) ustalanie wielkości zatrudniania i zasad wynagradzania pracowników Biura LGD,
- 8) ustalanie regulaminu Biura LGD,
- 9) opracowywanie LSR, oraz innych wymaganych przepisami PROW dokumentów, celem przystąpienia do konkursu na realizację LSR,
- 10) przygotowanie wniosku o dofinansowanie realizacji LSR i przystąpienie do konkursu na jej dofinansowanie, zgodnie z przepisami PROW,
- 11) realizacja LSR zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów PROW, w tym ogłaszanie konkursów na projekty z zakresu działania 4.13 PROW, ich przyjmowanie i przedkładanie Radzie, celem dokonania wyboru projektów do realizacji w ramach strategii,

- 12) opracowywanie wniosków i innych dokumentów w celu pozyskiwania środków na realizację celów z innych programów pomocowych,
- 13) wykonywanie innych działań wymaganych przepisami, związanych z realizacją LSR w ramach osi IV LEADER PROW,
- 14) podejmowanie decyzji w sprawie nabycia lub zbycia majątku ruchomego,
- 15) powoływanie komisji, zespołów oraz określanie ich zadań,
- 16) zwoływanie Walnego Zebrania Członków,
- 17) podejmowanie uchwał w sprawach członkowskich,
- 18) prowadzenie dokumentacji członkowskiej,
- 19) wnioskowanie o nadanie lub pozbawianie godności członka honorowego,
- 20) składanie sprawozdań ze swej działalności na Walnym Zebraniu Członków,
- 21) uchwalanie w regulaminach LGD koniecznych zmian wynikających wprost ze zmiany przepisów aktów prawa powszechnie obowiązującego lub wezwania Samorządu Województwa,
- 22) uchwalanie w Lokalnej Strategii Rozwoju koniecznych zmian wynikających wprost ze zmiany przepisów aktów prawa powszechnie obowiązującego lub wezwania Samorządu Województwa.

Posiedzenia Zarządu zwołuje Przewodniczący z własnej inicjatywy albo na wniosek któregośkolwiek z członków Zarządu. W razie złożenia wniosku o zwołanie posiedzenia przez członków Zarządu, w terminie 3 dni od daty wpływu takiego wniosku Przewodniczący zobowiązany jest zwołać posiedzenie, które winno odbyć się w ciągu 7 dni od daty zwołania. Posiedzenia Zarządu odbywają się w miarę potrzeb, ale nie rzadziej, niż raz na sześć miesięcy. Porządek obrad posiedzenia ustala Przewodniczący lub upoważniony przez niego członek Zarządu, uwzględniając wnioski złożone przez członków Zarządu. Wnioski członków Zarządu o umieszczenie poszczególnych spraw w porządku obrad wraz z projektami uchwał i innymi niezbędnymi materiałami, składane są w Biurze Stowarzyszenia nie później niż na 5 dni przed planowanym terminem posiedzenia. O dacie, godzinie i miejscu posiedzenia Zarządu zawiadamia się wszystkich członków Zarządu za pośrednictwem Biura Stowarzyszenia, najpóźniej na 7 dni przed posiedzeniem. O porządku posiedzenia Zarządu i projektach przewidzianych do podjęcia na nim uchwał zawiadamia się w sposób jak wyżej, najpóźniej na 3 dni przed posiedzeniem. Z ważnych powodów i za zgodą wszystkich członków Zarządu, posiedzenie może być zwołane bez zachowania terminów. Obecność na posiedzeniu Zarządu jego członków jest obowiązkowa. O niemożności wzięcia udziału w posiedzeniu Zarządu należy powiadomić niezwłocznie zwołującego posiedzenie.

Z posiedzenia Zarządu sporządza się protokół, który podpisują obecni na posiedzeniu członkowie Zarządu oraz Sekretarz posiedzenia. Protokół zawiera w szczególności: datę posiedzenia, porządek posiedzenia, krótki opis przebiegu dyskusji, wyniki głosowań, numery i tytuły podjętych uchwał, zadania odrębne do podjętych uchwał, złożone do protokołu oświadczenia i wnioski. Do protokołu załącza się oryginały podjętych uchwał i listę obecności członków Zarządu. Członkowie Zarządu nieobecni na posiedzeniu przyjmują do wiadomości treść podjętych uchwał i ustaleń protokołu na najbliższym posiedzeniu Zarządu. Rejestr uchwał i protokołów prowadzi Biuro Stowarzyszenia.

Komisja Rewizyjna

Komisja Rewizyjna jest władzą LGD powstałą do sprawowania kontroli nad jego działalnością. Składa się z 3 osób, w tym: Przewodniczącego, Zastępcy Przewodniczącego oraz Sekretarza.

Do zakresu działania Komisji Rewizyjnej należą:

- 1) kontrolowanie działalności LGD.
- 2) opracowanie regulaminu działania Komisji Rewizyjnej,
- 3) występowanie do Zarządu z wnioskami wynikającymi z przeprowadzonych kontroli i lustracji,
- 4) prawo żądania zwołania Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków w razie stwierdzenia nie wywiązywania się przez Zarząd z jego statutowych obowiązków, a także prawo żądania zwołania zebrania Zarządu,
- 5) zwołanie Walnego Zebrania Członków, w razie nie zwołania go przez Zarząd w terminie lub trybie ustalonym Statutem,
- 6) składanie, na Walnym Zebraniu Członków, wniosków o udzielenie absolutorium władzom LGD; nieudzielenie absolutorium jest równoznaczne z wnioskiem o odwołanie Zarządu,
- 7) składanie sprawozdań ze swej działalności na Walnym Zebraniu Członków.

Zebranie Komisji Rewizyjnej zwołuje przewodniczący bądź osoba przez niego upoważniona. Co do zasady, zawiadomienie o posiedzeniu winno być dokonane co najmniej na 7 dni przed terminem posiedzenia. Zebrania Komisji Rewizyjnej odbywają się w miarę potrzeby, jednak nie rzadziej niż raz w roku.

Z zebrań Komisji Rewizyjnej sporządzany jest protokół wg ogólnie przyjętych zasad. Komisja Rewizyjna prowadzi rejestr swoich uchwał i wniosków. Za prawidłowość dokumentacji odpowiada sekretarz Komisji Rewizyjnej.

Sąd koleżeński

Sąd Koleżeński składa się z 3 członków, którzy na pierwszym posiedzeniu wybierają ze swego grona Przewodniczącego, Zastępcę Przewodniczącego i Sekretarza.

Do kompetencji Sądu Koleżeńskiego należy rozpatrywanie każdego pisemnego wniosku członka LGD dotyczącego spraw LGD i jego członków poza wnioskami i skargami wniesionymi na władze LGD. Sąd Koleżeński może nakładać kary organizacyjne: upomnienia, nagany, pozbawienie pełnionej funkcji we władzach LGD, zawieszenia w prawach członkowskich na okres od 1 miesiąca do 1 roku, wykluczenia z LGD.

LGD „GRYFLANDIA” opiera swoją działalność na pracy społecznej swoich członków. Do prowadzenia swych spraw może zatrudniać pracowników. Bieżącą obsługę działalności prowadzi Biuro Stowarzyszenia, zatrudniające personel. Przewodniczącemu Sądu Koleżeńskiego przysługuje prawo uczestniczenia w posiedzeniach Zarządu i Komisji Rewizyjnej z głosem doradczym.

Regulamin funkcjonowania biura

Biuro służy realizacji celów i zadań Stowarzyszenia, a jego podstawowym zadaniem jest merytoryczne i organizacyjne wspieranie zadań Stowarzyszenia. Do zakresu działania Biura należy:

- 1) prowadzenie całokształtu spraw administracyjno-organizacyjnych Stowarzyszenia realizowanych zgodnie z przyjętymi uchwałami i postanowieniami statutowymi władz Stowarzyszenia,
- 2) realizowanie zadań finansowych i innych wynikających z obowiązującego ustawodawstwa prawno-finansowego,
- 3) zabezpieczenie Zarządowi, Radzie, Komisji Rewizyjnej i Sądowi Koleżeńskiemu warunków do sprawnego działania.

Kompetencje Biura LGD oraz poszczególnych pracowników szczegółowo opisane są w Regulaminie Funkcjonowania Biura LGD „Gryflandia”.

1.3.5. Potencjał ludzki LGD „Gryflandia” a regulaminy

Lokalna Grupa Działania dba o merytoryczne przygotowanie pracowników biura oraz członków organu decyzyjnego w zakresie prowadzenia operacji w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, w tym w szczególności w zakresie wyboru projektów oraz zarządzania projektami grantowymi prowadzonymi przez LGD, a także w zakresie fachowego wsparcia beneficjentów. Szczegółowy opis naboru pracowników oraz wymagania właściwe dla przewidzianych obowiązków, metody pomiaru zadań w zakresie animacji lokalnej i współpracy, plany szkoleń dla członków organu decyzyjnego i pracowników biura oraz sposób pomiaru jakości udzielonego doradztwa, a także same zakresy obowiązków na poszczególnych stanowiskach zostały opisane w Regulaminie Funkcjonowania Biura oraz Procedurze naboru pracowników LGD „Gryflandia” i w pozostałych załącznikach do Regulaminu Funkcjonowania Biura LGD „Gryflandia”.

II. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Partycypacyjny charakter *Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność* jest kluczową jej cechą, w myśl założeń rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (RLKS) ma on bowiem być gwarantem rozwoju instytucji społeczeństwa obywatelskiego i kapitału społecznego, a zatem stanowi o najbardziej długofalowych jej efektach. W dokumencie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju „Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce” czytamy, że „RLKS powinno wykształcać w społecznościach i lokalnych samorządach umiejętności porozumiewania się, wyrażania swoich opinii, ale także współodpowiedzialności za swój własny rozwój. Ta zdolność byłaby w istocie jednym z najważniejszych, długofalowych rezultatów RLKS”. Można przyjąć założenie, że – wobec uzupełniającego charakteru LSR w stosunku do strategicznych, prorozwojo-

wych działań samorządów – to właśnie trwałe zaangażowanie mieszkańców oraz wykształcenie nawyku współpracy mieszkańców (indywidualnie bądź poprzez organizacje społeczne), samorządów i lokalnego biznesu w realizacji działań dla wspólnego dobra stanowią największą, choć niematerialną, korzyść z realizacji LSR w duchu partycypacji trzech sektorów, ze szczególnym uwzględnieniem sektora społecznego. Dotychczasowa praktyka wskazuje na niezbyt dużą aktywność lokalnej społeczności we współtworzeniu Lokalnej Strategii Rozwoju i potrzebę inspiracji ze strony sektora instytucjonalnego (zwłaszcza władz samorządowych). Jest to zresztą tendencja ogólnopolska, której źródła upatrywać można zarówno w historii i przyzwyczajeniu mieszkańców do władzy decydującej o większości aspektów życia społecznego, jak i w dominującej współcześnie optyce, w myśl której najważniejsze są sprawy indywidualne, zaś interes wspólny i działania na jego rzecz są postrzegane jako marginalne przez zdecydowaną większość Polaków.

W ramach prac nad koncepcją nowej Lokalnej Strategii Rozwoju, która będzie realizowana na terenie „Gryflandii” w latach 2015–2023 zastosowano szereg działań aktywizujących i zachęcających do dyskusji przedstawicieli sektora społecznego i mieszkańców zainteresowanych gmin. Umożliwiono mieszkańcom wpływ na kształt rodzącej się Lokalnej Strategii Rozwoju na kilka sposobów, była to swoista mieszanina metod tradycyjnych zakładających współudział społeczności lokalnej ze współczesnymi metodami partycypacyjnymi, przywoływanymi m.in. na stronie *partycypacjaobywatelska.pl* oraz w podręczniku *Participation Works!*¹. W ramach pierwszej grupy metod wykorzystano ankietę papierową oraz ankietę internetową (CAWI), ponadto otwarte konsultacje w formie spotkań w gminach oraz w biurze LGD i w sali konferencyjnej starostwa powiatowego, dodatkowo wynik każdego z etapów prac zamieszczano na stronie internetowej LGD (dzięki czemu ten kanał kontaktu mieszkańców z zespołem przygotowującym dokument stał się dwustronną platformą e-konsultacji, uzupełniającą dyskusję, co stanowiło istotną wartość dodaną wobec stosowanego dotąd podejścia jednostronnego z formularzem, pozwalającym jedynie na zgłaszanie postulatów, bez zwrotnej informacji po każdym etapie działań), prowadzono również prace w formie paneli dyskusyjnych z udziałem lokalnych liderów, członków LGD i ekspertów. W ramach grupy drugiej wykorzystano własną adaptację (w wersji wyjściowej służącą głównie planowaniu przestrzennemu i konstruowaniu budżetów obywatelskich) opisywanych w przywołanych powyżej źródłach metod konstrukcji budżetu partycypacyjnego i planowania partycypacyjnego oraz warsztatów przyszłościowych. Spotkania z mieszkańcami i liderami prowadzono w formie moderowanej oraz w formie kawiarni obywatelskiej, opisywanej na stronie *partycypacjaobywatelska.pl*. Analizę SWOT obszaru LGD oraz specyfikację celów strategii prowadzono na spotkaniach z mieszkańcami w formie burzy mózgów przy współudziale ekspertów (w spotkaniach uczestniczyli pracownicy biura LGD, urzędów gmin oraz eksperci zewnętrzni z sektora NGO, współpracujący z LGD „Gryflandia”).

W ramach wstępnych konsultacji, mających na celu zdefiniowanie potrzeb i problemów w ramach partycypacyjnej diagnozy już począwszy od marca 2015 roku odbyło się szereg spotkań zespołu budującego strategię z jej interesariuszami, w szczególności z oddelegowanymi przez członków instytucjonalnych (z sektora samorządowego) oraz indywidualnymi, aktywnymi członkami stowarzyszenia. Celem tej serii spotkań było sformułowanie diagnozy i ustalenie priorytetów rozwoju obszaru Gryflandii, komplementarnych wobec realizowanych w ramach strategii rozwoju gmin i powiatu. Efekty spotkań przeformułowane zostały na język celów i przedsięwzięć nowej LSR. Tak wstępnie sformułowane założenia były następnie konfrontowane z pomysłami mieszkańców, przede wszystkim podczas serii otwartych spotkań wrześniowych.

Jak zaznaczono powyżej, we wrześniu 2015 roku w każdej z gmin obszaru LGD ustanowiono punkt konsultacyjny, dostępny dla zainteresowanych w ramach dyżuru-konsultacji społecznych, podczas których pracownicy urzędów oraz biura LGD przyjmowali uwagi i propozycje mieszkańców do definiowanych celów LSR w ramach partycypacyjnej diagnozy obszaru LGD, według następującego harmonogramu spotkań:

- 1) Gmina Brojce, Urząd Gminy, pok. nr 03, w każdy poniedziałek września w godz. 12.00-14.00.
- 2) Gmina Karnice, Urząd Gminy, pok. nr 07, w każdy wtorek września, w godz. 12.00-14.00.
- 3) Gmina Płoty, Urząd Miejski, pok. nr 17, w każdą środę września, w godz. 12.00-14.00.
- 4) Gmina Rewal, Urząd Gminy, pok. nr 05, w każdy czwartek września, w godz. 12.00-14.00.
- 5) Gmina Trzebiatów, Urząd Miejski, pok. nr 16 w każdy piątek września, w godz. 12.00-14.00.
- 6) Gmina Gryfice, Urząd Miejski, pok. nr 203 w każdy wtorek września, w godz. 12.00-14.00.

¹ *Participation Works! 21 Techniques of Community Participation for the 21st Century*, New Economics Foundation, Londyn, 1998

Uwagi i wnioski można też było zgłaszać w biurze Lokalnej Grupy Działania „Gryflandia” (ul. Koszarowa 4, pok.nr 1) od poniedziałku do piątku w godz. 7.30-15.30.

Kolejną formą kontaktu mieszkańców z zespołem, opracowującym wnioski do nowej LSR, były otwarte spotkania z mieszkańcami każdej z gmin, które odbyły się według następującego harmonogramu:

- 1) Gmina Brojce; 3.09.2015r. godz. 13.00, Urząd Gminy w Brojczach, ul. Długa 48, sala konferencyjna,
- 2) Gmina Gryfice; 1.09.2015r. godz. 13.00, Powiatowy Urząd Pracy w Gryficach, ul. Koszarowa 4, pokój nr 29,
- 3) Gmina Karnice; 2.09.2015r. godz. 13.00, Gminny Klub Kultury w Karnicach, ul. Osiedlowa 18,
- 4) Gmina Płoty; 4.09.2015r. godz. 13.00, Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Płotach, ul. Kościuszki 7,
- 5) Gmina Rewal; 7.09.2015r. godz. 13.00, Urząd Gminy w Rewalu, ul. Mickiewicza 19, sala konferencyjna,
- 6) Gmina Trzebiatów; 8.09.2015r. godz. 13.00, Urząd Miejski, Rynek 1, sala nr15.

Dyskusje toczone podczas tych ostatnich spotkań okazały się bardzo owocne, uczestniczyły w nich bowiem w większości osoby mające pomysły na działalność i zainteresowane konkretnymi rozwiązaniami.

Niezwykle wydajnym źródłem informacji o potrzebach, problemach i aspiracjach mieszkańców obszaru objętego tworzoną LSR stały się ankiety, które wypełniane były podczas spotkań przez ich uczestników oraz przez wszystkich chętnych mieszkańców na stronie internetowej LGD. Z ankiet wyłoniła się lista spraw, które mieszkańcy uważają za warte realizacji. Są to kwestie ogólne jak szeroko pojęta promocja regionu, produktów regionalnych czy zagospodarowanie terenu ze środków, będących w dyspozycji LGD, a także propozycje szczegółowych działań, wśród których powtarzały się między innymi:

- tworzenie integracyjnych miejsc spotkań, w tym:
  - doposażenie świetlic wiejskich,
  - budowa placów zabaw,
  - budowa siłowni zewnętrznych,
- oznakowanie turystycznych szlaków rowerowych, pieszych, spacerowych i historycznych,
- wsparcie dla kół gospodyń wiejskich i innych nieformalnych grup aktywnych mieszkańców,
- organizacja szkoleń i warsztatów rękodzieła oraz szkoleń specjalistycznych,
- organizacja wycieczek studyjnych.

Pojawiły się także pojedyncze, bardzo konkretne wnioski dotyczące m.in. budowy wioski tematycznej ze wsparciem LGD oraz restauracji starych cmentarzy i cmentarzysk, czy odnowa zagospodarowania otoczenia studzienki św. Ottona w Cerkwicy, w związku z obchodzoną w 2016 roku tysiąc pięćdziesiątą rocznicą Chrztu Polski. Wszystkie, zarówno ogólne, jak i szczegółowe wnioski zostały przeanalizowane i znajdują odzwierciedlenie w przedsięwzięciach, podejmowanych przez LGD w ramach dostępnego budżetu.

Opinie mieszkańców, zgłaszane podczas spotkań oraz uzyskane pozostałymi kanałami, zostały wykorzystane przy tworzeniu diagnozy obszaru (w tym w szczególności w analizie SWOT), podczas organizowania wynikających z niej priorytetów, przekształconych w cele strategiczne oraz przy formułowaniu zakresu działań, składających się na zestaw celów i przedsięwzięć w macierzy, prezentowanej w rozdziale V. Posłużyły one również do opracowania planu komunikacyjnego oraz były kanwą określenia kryteriów wyboru operacji i ich udziałów w ocenie. Zgłoszone uwagi przyczyniły się również do uściślenia procedur monitoringu realizacji przedsięwzięć i ewaluacji wykonania założeń niniejszej Strategii.

Podsumowujące zestawienie kluczowych etapów tworzenia LSR z partycypacyjnymi metodami ich osiągnięcia zawiera tabela 2.1.

Tabela 2.1. Zestawienie etapów prac nad LSR z metodami ich realizacji

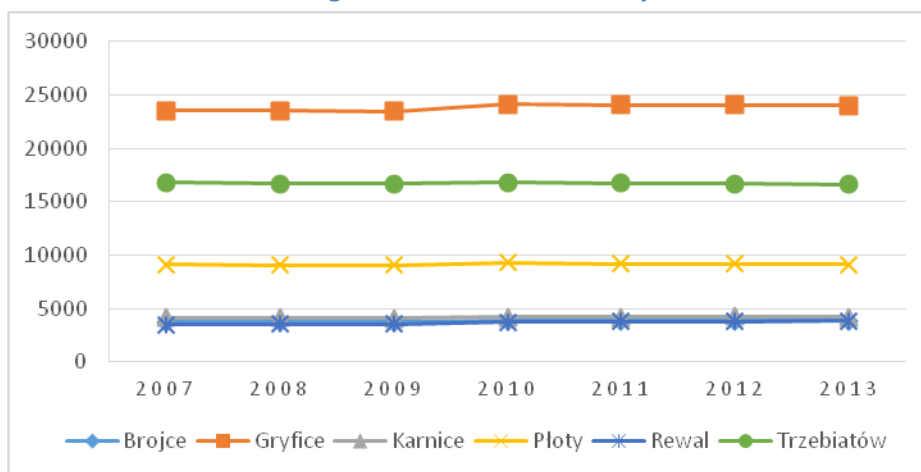
Etap prac nad LSR	Uczestnicy prac	Wykorzystane metody
Diagnoza (definiowanie problemów, analiza SWOT)	Zespół opracowujący LSR, mieszkańcy, uzupełniająco eksperci zewnętrzni i przedstawiciele gmin	Ankiety tradycyjne i CAWI (część diagnostyczna), e-konsultacje, moderowane spotkania z mieszkańcami, kawiarnia obywatelska, burza mózgów
Określenie priorytetów i ustalenie celów oraz listy przedsięwzięć	Zespół opracowujący LSR, mieszkańcy, eksperci zewnętrzni, przedstawiciele gmin	Ankiety tradycyjne i CAWI (część diagnostyczna, część fiszka projektowa), e-konsultacje, konsultacje stacjonarne, moderowane spotkania z mieszkańcami, adaptacja metod budżetowania i planowania partycypacyjnego, warsztaty przyszłościowe
Określenie wskaźników monitorujących wykonanie LSR i procedur ewaluacji	Zespół opracowujący LSR, mieszkańcy, członkowie Rady z poprzedniego okresu programowania	E-konsultacje, kawiarnia obywatelska, burza mózgów
Plan komunikacji	Zespół opracowujący LSR, mieszkańcy	E-konsultacje, kawiarnia obywatelska

Źródło: opracowanie własne.

III. DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI

W 2013 roku obszar objęty LGD „Gryflandia” zamieszkiwało 61 672 osoby (rysunek 3.1), w tym 31 162 kobiety (50,5%). Najliczniejsze gminy w 2013 roku to: gmina Gryfice (24 tys. mieszkańców) oraz gmina Trzebiatów (16,6 tys. osób). Najmniej mieszkańców liczyły gminy Rewal oraz Brojce (po 3,8 tys. osób).

Rysunek 3.1. Liczba ludności w gminach obszaru LGD „Gryflandia” w latach 2007-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

W okresie 2007-2013 w powiecie gryfickim przybyło 963 mieszkańców. Najwięcej osób przybyło w gminie Gryfice (482) oraz gminie Rewal (366). Tylko w jednej gminie w badanych latach odnotowano spadek liczby ludności w 2013 roku w porównaniu do 2007 roku – w gminie Trzebiatów (spadek o 151 osób).

Stan i struktura ludności pod względem wieku jest kluczowym czynnikiem decydującym o wielu kwestiach związanych m.in. z zasilaniem budżetu gmin i powiatu w podatki, kosztami edukacji czy wsparcia dla osób starszych.

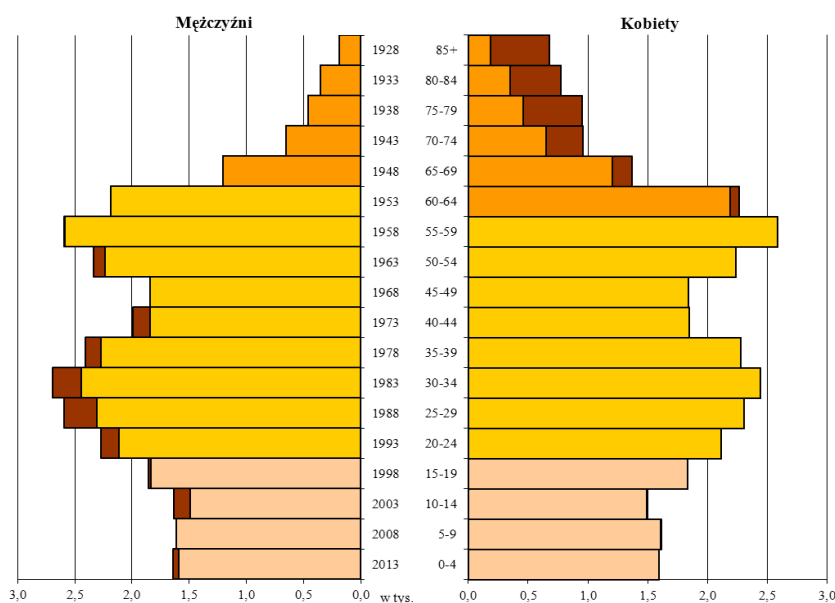
Obserwowana obecnie struktura ludności zarówno powiatu gryfickiego (podobnie jak całej Polski) jest pod wieloma względami niekorzystna. Występowanie wyraźnie zaznaczonych wyżów i niżów demograficznych sprawia, że zarówno rynek pracy, jak i rynek edukacyjny podlegają dużym zmianom w cyklu dwudziestopięcio-, trzydziestoletnim. Obserwowane w ostatnim okresie zmiany zachodzące w stylu życia, dotyczące wzorca rodziny, karier zawodowych oraz ruchy wędrowniczej ludności, na niespotykaną wcześniej skalę, dodatkowo pogłębiają niekorzystne wpływy demografii na gospodarkę. Emigracja zarobkowa, która przerodziła się w permanentną sprawiła, że w każdym roczniku wieku poniżej 40 roku życia ubyło w skali kraju kilkadziesiąt tysięcy osób.

W powiecie gryfickim w 2013 roku widoczne były dwa wyższe demograficzne (rysunek 3.2). Pierwszy – powojenny, zwany baby boom – osiągnął swój szczyt na przełomie lat 50. i 60. XX wieku. Drugi – echo poprzedniego wyżu, ale równie liczny – przypadał na lata osiemdziesiąte dwudziestego wieku. Kilkanaście lat temu można było liczyć na wyż demograficzny, który miał się pojawić w wyniku wejścia w dorosłość pokolenia poprzedniego wyżu z końca lat 70. XX wieku i początku lat 80. XX wieku. Zmiany obyczajowe i emigracja sprawiły, że dziś dzieci urodzone po 1999 roku stanowią najmniej liczne grupy wśród osób do 65 roku życia zamieszkujące powiat gryficki. Najmłodszych mieszkańców powiatu (grupy wieku 0-4 lat i 5-9 lat) jest nieco (o sto osób w każdej grupie wieku) więcej niż dzieci w wieku 10-14 lat, jednak jest to poziom znacznie mniejszy od spodziewanego. Tak mała liczba dzieci będzie wpływała na zmniejszone zapotrzebowanie na usługi edukacyjne, a później na mniejszą liczbę osób w wieku produkcyjnym.

W ciągu najbliższych kilku lat pojawi się największa fala osób przechodzących na emeryturę (nawet pomimo wydłużenia czasu pracy do 67 lat) – najpierw kobiet w wieku nieznacznie powyżej 60 lat, później – o kilka lat starszych mężczyzn, reprezentantów pierwszego powojennego wyżu demograficznego. Z drugiej strony kolejne roczniki w wieku przedprodukcyjnym, które będą podejmowały pracę zawodową są zdecydowanie mniej liczne i saldo osób w wieku produkcyjnym w najbliższych latach w powiecie gryfickim będzie ujemne.

Analizując piramidę wieku mieszkańców powiatu gryfickiego w 2013 roku zwrócić należy uwagę, na przewagę liczby mężczyzn nad liczbą kobiet w kolejnych grupach wieku do 55 lat. Więcej kobiet niż mężczyzn jest w grupach emerytów, czyli powyżej 60 roku życia. Taka struktura ludności jest charakterystyczna dla obszarów wiejskich.

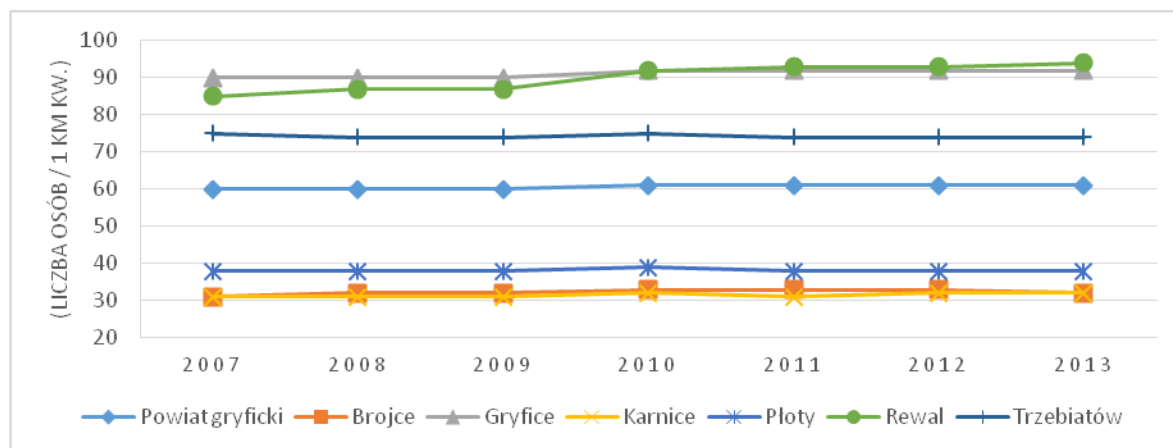
Rysunek 3.2. Struktura ludności powiatu gryfickiego według płci, wieku i wieku ekonomicznego, stan na 31.12.2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Gęstość zaludnienia obszaru Lokalnej Grupy Działania „Gryflandia” wynosiła 60 osób na 1 km² i była stała w latach 2007-2013 (rysunek 3.3). Do obszarów o największej gęstości zaludnienia należały gminy: Gryfice (92 osoby/km²) oraz Rewal (94 osoby/km²). Najmniej osób na 1 km² przypadało w gminach Brojce oraz Karnice (po 32 osoby).

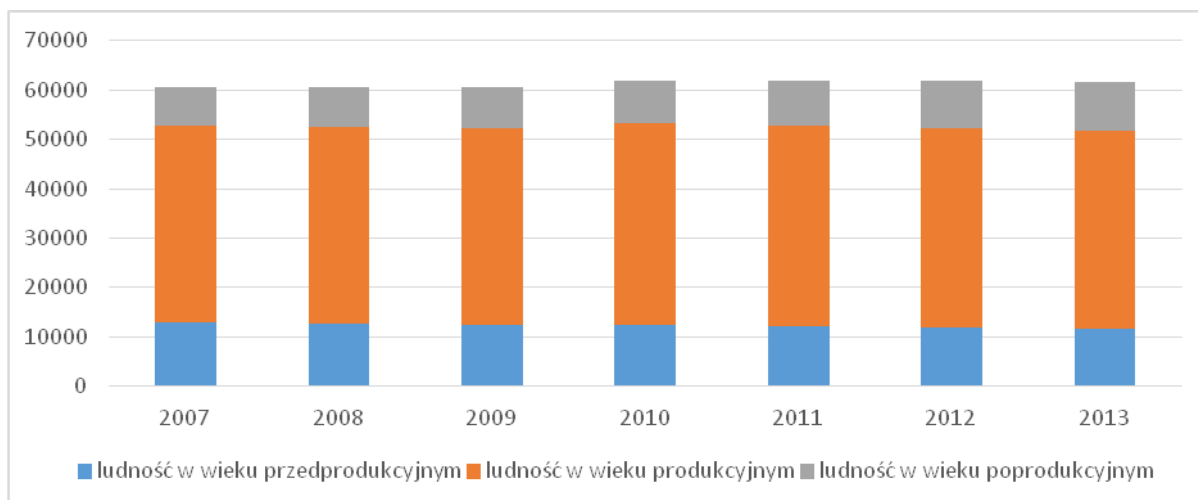
Rysunek 3.3. Gęstość zaludnienia gmin obszaru LGD „Gryflandia” w latach 2007-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W latach 2007-2013 zauważyć można niekorzystny trend zmniejszania się w populacji mieszkańców obszaru LGD „Gryflandia” osób w wieku przedprodukcyjnym na rzecz osób w wieku poprodukcyjnym (rysunek 3.4). W badanych latach 65% mieszkańców było w wieku produkcyjnym. Wskaźnik ten pozostawał na zbliżonym poziomie w całym okresie analizy. Zmniejszała się natomiast liczba osób w wieku przedprodukcyjnym – 21,3% w 2007 roku wobec 18,9% w 2013 roku. Dodatkowo niekorzystny wydzźwięk tego zjawiska był spowodowany wzrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym. W 2007 roku na terenie LGD „Gryflandia” mieszkało 7 990 osób w wieku poprodukcyjnym (w wieku 65 lat i więcej), w 2013 roku natomiast – 9 841 (wzrost o 1,2%). Takie zmiany demograficzne skutkują coraz mniejszą grupą pracujących, którzy muszą ponosić koszty utrzymania rosnącej grupy niepracujących (wskaźnik obciążenia osób w wieku produkcyjnym osobami w wieku nieprodukcyjnym wynosił w 2013 roku 52,4%). Zjawisko to będzie się jeszcze pogłębiać w najbliższych latach.

Rysunek 3.4. Struktura ludności obszaru LGD „Gryflandia” według kategorii wieku ekonomicznego w latach 2007-2013

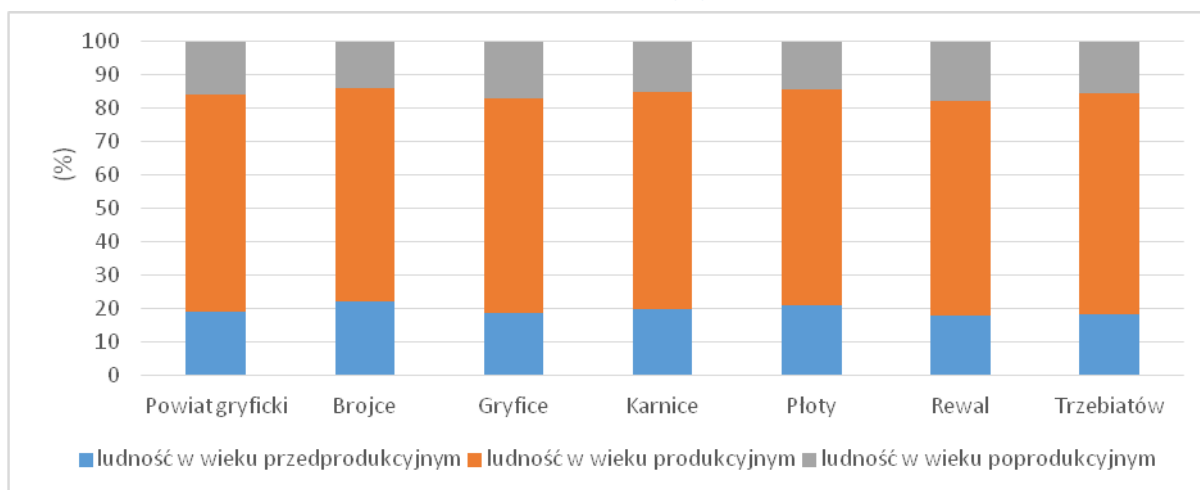

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Struktura osób ze względu na wiek ekonomiczny w gminach LGD „Gryflandia” w 2013 roku kształtowała się podobnie (rysunek 3.5). W 2013 roku najniższy wskaźnik obciążenia osób w wieku produkcyjnym osobami w wie-

ku nieprodukcyjnym zanotowano w gminie Trzebiatów (50,9%), najwyższy natomiast w gminie Brojce. Zauważyć jednak należy, że w tej ostatniej gminie taka wartość wskaźnika wynikała z dużej liczby osób w wieku przedprodukcyjnym – 22% mieszkańców gminy – które w perspektywie kilku lat zasilą osoby w wieku produkcyjnym. Największy odsetek osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły w gminach Gryfice i Rewal (po 17%), najmniejszy natomiast w gminach Brojce i Płoty (po 14%).

Rysunek 3.5. Struktura ludności gmin obszaru LGD „Gryflandia” według kategorii wieku ekonomicznego w 2013 roku (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

3.1. Określenie grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy oraz problemów odnoszących się do tych grup

Jednym z celów LSR jest poprawa sytuacji w zakresie funkcjonowania tzw. grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy. Do tego typu grup zazwyczaj zalicza się m.in.:

- długotrwale bezrobotnych,
- niepełnosprawnych,
- nieposiadających kwalifikacji zawodowych,
- kobiety samotnie wychowujące dzieci,
- osoby powyżej 50 roku życia,
- młodzież.

Z punktu widzenia społeczno-gospodarczego, jedną z najważniejszych kwestii jest poziom i struktura bezrobocia. Liczba osób bezrobotnych utrzymywała się w badanych okresie (lata 2007-2013) na zbliżonym poziomie, wykazując nieznaczny trend spadkowy. W 2007 roku w powiecie gryfickim bez pracy pozostawało 5854 osoby, w 2013 roku było to 5477 osób (tabela 3.1).

Poza samym poziomem bezrobocia ważna jest też jego struktura, w tym szczególnie udział bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy. Za szczególnie niekorzystny uznaje się wzrost wśród bezrobotnych udziału osób o długim okresie pozostawania bez pracy.

Tabela 3.1. Bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy w powiecie gryfickim w latach 2007-2014

Lata	Ogółem	3 miesiące i mniej	3-6 miesięcy	6-12 miesięcy	powyżej 12 miesięcy	12-24 miesięcy	powyżej 24 miesięcy
2007	5854	1784	871	697	2502	838	1664
2008	4946	1943	688	609	1706	686	1020
2009	5303	2342	1134	829	998	597	401
2010	5248	2333	1010	760	1145	792	353
2011	5290	1984	1001	860	1445	946	499
2012	5289	2104	1021	739	1425	817	608
2013	5477	2035	1002	887	1553	864	689
2014	4638	1932	836	566	1304	660	644

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 3.2. Udział bezrobotnych zarejestrowanych według czasu pozostawania bez pracy w powiecie gryfickim w latach 2007-2014 (%)

Lata	3 miesiące i mniej	3-6 miesięcy	6-12 miesięcy	powyżej 12 miesięcy	12-24 miesięcy	powyżej 24 miesięcy
2007	30,5	14,9	11,9	42,7	14,3	28,4
2008	39,3	13,9	12,3	34,5	13,9	20,6
2009	44,2	21,4	15,6	18,8	11,3	7,6
2010	44,5	19,2	14,5	21,8	15,1	6,7
2011	37,5	18,9	16,3	27,3	17,9	9,4
2012	39,8	19,3	14,0	26,9	15,4	11,5
2013	37,2	18,3	16,2	28,4	15,8	12,6
2014	41,7	18,0	12,2	28,1	14,2	13,9

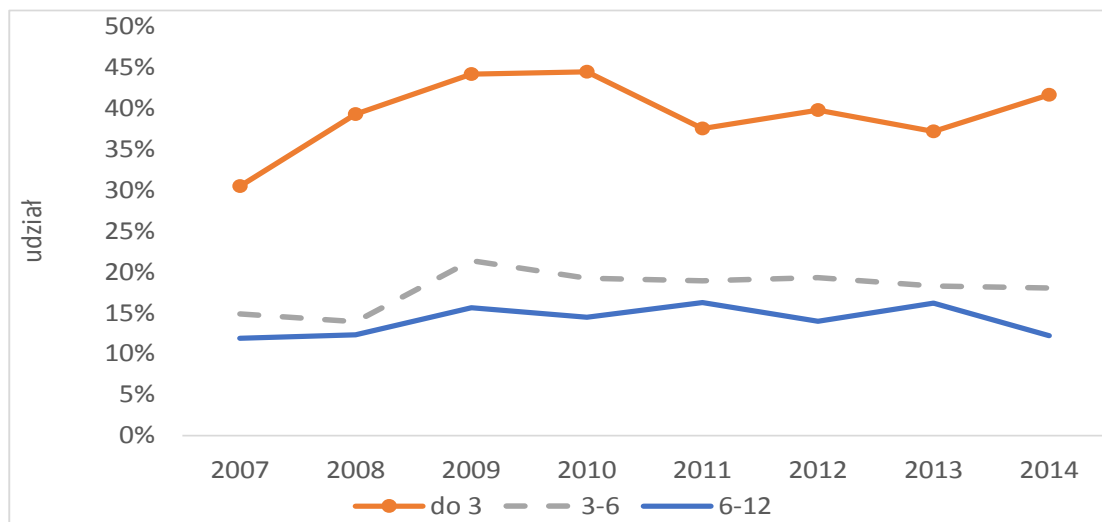
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na podstawie powyższych danych można stwierdzić, że najczęściej bezrobotnych pozostawało bez pracy do 3 miesięcy, co należy ocenić pozytywnie. W 2007 roku do grupy tej należało 30,5% bezrobotnych, natomiast w 2013 roku – 37,2%. Tendencję wzrostową udziału bezrobotnych krótko pozostających bez pracy należy oceniać jako korzystną. W badanym okresie (2007-2013) nieznacznie wrósł również udział bezrobotnych, którzy nie pracują od 3-6 miesięcy (z 14,9% do 18,3%) oraz 6-12 miesięcy (z 11,9% do 16,2%).

Za niekorzystny natomiast trzeba uznać fakt, że w 2013 roku 28,4% bezrobotnych nie pracowało dłużej niż rok. Aż 12,6% bezrobotnych było bez pracy ponad dwa lata.

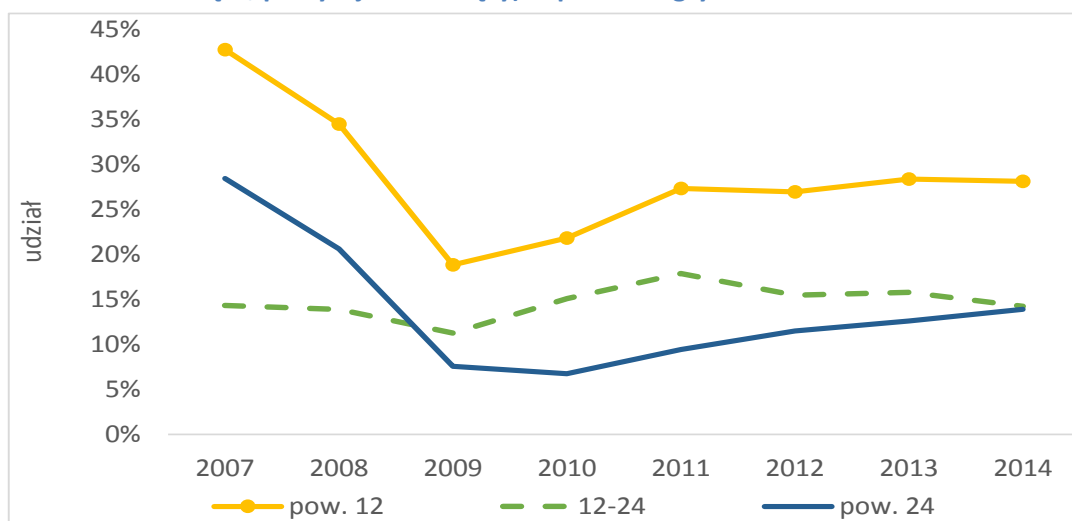
Jeśli w przypadku pozostałych grup bezrobotnych zmiany ich udziałów były niewielkie (rysunek 3.6), to w przypadku bezrobotnych pozostających bez pracy dłużej niż rok (w tym dłużej niż dwa lata) sytuacja przedstawiała się odmiennie (rysunek 3.7). Udziały te mały do 2009 roku, a następnie zaczęły rosnać, co należy uznać za niepokojące. Te grupy społeczne można określić mianem defaworyzowanych i powinny być głównym adresatem podejmowanych działań.

Rysunek 3.6. Udział bezrobotnych zarejestrowanych według czasu pozostawania bez pracy (do 3 miesięcy, 3-6 miesięcy, powyżej 12 miesięcy) w powiecie gryfickim w latach 2007-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 3.7. Udział bezrobotnych zarejestrowanych według czasu pozostawania bez pracy (6-12 miesięcy, 12-24 miesiące, powyżej 24 miesiące) w powiecie gryfickim w latach 2007-2014

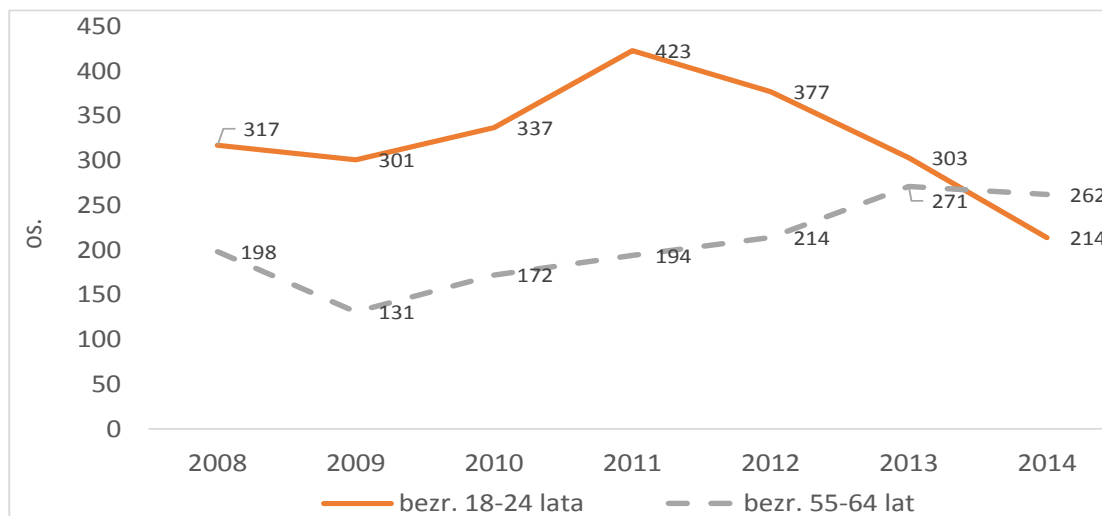

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Jeśli przyjąć, że ważną grupą defaworyzowaną są długotrwale bezrobotni (osoby pozostające bez pracy przynajmniej rok), to interesujące jest to, jaka jest struktura wieku tej podzbiorowości. Szczególnie istotne jest to, ilu bezrobotnych z tej grupy to osoby młode lub osoby starsze i jakie są tendencje w tym zakresie.

Rysunek 3.8. Bezrobotni pozostający bez pracy ponad rok według wieku w powiecie gryfickim w latach 2008-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Liczba bezrobotnych w wieku 18-24 lata (pozostających bez pracy ponad rok) zwiększała się do 2011 roku, po czym zaczęła spadać (rysunek 3.8). Z kolei liczba bezrobotnych w wieku 55-64 lata od 2009 roku sukcesywnie się zwiększa. Zmiany te wynikają z ogólnych przemian demograficznych, widocznych także w piramidzie wieku ludności powiatu gryfickiego. Starzenie się ludności wiąże się ze spadkiem liczby osób młodych oraz wzrostem liczebności starszych grup wieku. Tendencje te mogą przyczyniać się do wzrostu liczby bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, w starszych grupach wieku. Liczba długotrwale bezrobotnych w młodszych grupach wieku zależy od jakości i struktury wykształcenia młodzieży, jak i od ogólnej koniunktury gospodarczej na badanym obszarze.

Za kolejną grupą defaworyzowaną należy uznać bezrobotnych niepełnosprawnych. W powiecie gryfickim osób tego typu było w 2013 roku 195, w tym 48 osób miało prawo do zasiłku (tabela 3.3). W dwóch poprzednich latach wartości te były zbliżone.

Tabela 3.3. Niepełnosprawni zarejestrowani w urzędzie pracy, w tym niepełnosprawni z prawem do zasiłku w powiecie gryfickim w latach 2012-2014*

Lata	Ogółem	Z prawem do zasiłku
2012	183	46
2013	195	48
2014	191	43

*Brak dostępności danych dla poprzednich lat

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2013 roku w powiecie gryfickim bezrobotni stanowili 13,6% ludności w wieku produkcyjnym, z tego 0,9% stanowiły osoby z wykształceniem wyższym, 2% – osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym, natomiast 4,3% – osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (tabela 3.4). Jak widać, osoby z niższym wykształceniem mają więcej trudności z pozyskaniem pracy. Należy przy tym zaznaczyć, że „efektywność” wykształcenia, z rozważanego punktu widzenia, zmalała. O ile w 2007 roku bezrobotnych z wykształceniem wyższym było 0,6%, to w 2013 roku było to już 0,9%. Dla bezrobotnych z wykształceniem średnim udziały te wynosiły odpowiednio 1,9% oraz 2%. Z 4,8% do 4,3% zmalał z kolei udział bezrobotnych z wykształceniem zawodowym.

Tabela 3.4. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według wykształcenia w powiecie gryfickim w latach 2007-2013 (w %)

Lata	Ogółem	Wyższe	Średnie ogólnokształcące	Zasadnicze zawodowe
2007	14,7	0,6	1,9	4,8
2008	12,4	0,5	1,7	4
2009	13,3	0,7	1,9	4,5
2010	12,8	0,7	2	4,2
2011	13	0,9	2,1	4
2012	13,1	0,9	2,1	4
2013	13,6	0,9	2	4,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Za grupy defaworyzowane uznaje się również młodzież oraz osoby starsze. W dwóch kolejnych tabelach przedstawiono udział ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz w wieku niemobilnym (45+) w powiecie gryfickim oraz w poszczególnych gminach. W każdej gminie da się zauważyć konsekwentny spadek udziału osób w wieku przedprodukcyjnym oraz wzrost udziału osób w wieku niemobilnym (45+). Zachodzące zmiany demograficzne będą nasilać to drugie zjawisko, w związku z czym pojawia się konieczność przywiązywania szczególnej uwagi do ludności w tej (45+) grupie wieku.

W 2013 roku największy udział osób młodych charakteryzował gminę Brojce i Płoty, z kolei najmniejszy – gminę Rewal i Trzebiatów. Największy udział ludności w wieku niemobilnym wystąpił natomiast w gminie Rewal i Gryfice, a najmniejszy – w gminie Brojce i Płoty.

Tabela 3.5. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w powiecie gryfickim w latach 2007-2013 (%)

Lata	Powiat gryficki	Brojce	Gryfice	Karnice	Płoty	Rewal	Trzebiatów
2007	21,3	23,5	20,5	22,8	23,4	19,1	20,8
2008	20,9	23,4	20,2	22,3	22,5	19,0	20,4
2009	20,5	23,1	19,8	21,4	22,4	18,8	20,0
2010	20,1	22,6	19,2	21,1	22,2	19,5	19,5
2011	19,8	22,8	19,0	20,4	21,8	18,8	19,1
2012	19,3	22,4	18,7	20,0	21,2	17,8	18,6
2013	19,0	22,0	18,4	19,6	20,9	17,8	18,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 3.6. Udział ludności w wieku niemobilnym (45+) w powiecie gryfickim w latach 2009-2013 (%)

Lata	Powiat gryficki	Brojce	Gryfice	Karnice	Płoty	Rewal	Trzebiatów
2009	40,0	37,0	41,2	39,5	37,9	43,1	39,7
2010	40,3	36,8	41,7	38,8	37,9	42,3	40,4
2011	40,7	36,7	42,0	39,5	38,1	42,9	40,9
2012	41,0	37,0	42,2	39,8	38,4	43,6	41,4
2013	41,3	37,2	42,4	40,4	38,7	44,0	41,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Reasumując, za grupy defaworyzowane w powiecie gryfickim należy uznać: - długotrwale bezrobotnych (pozostających bez pracy przynajmniej rok), - osoby w wieku niemobilnym – 45+, - osoby w wieku 50+, - bezrobotne osoby niepełnosprawne.

Na marginesie rozważań dotyczących rynku pracy, warto wskazać drugi wymiar utrudnień, jakim jest defaworyzowana pozycja w zakresie udziału w życiu społecznym. Na podstawie obserwacji, ale również w wyniku konsultacji podczas spotkań przy tworzeniu diagnozy i z ankiet, wypełnianych przez mieszkańców obszaru LGD, jawi się obraz, w którym utrudnienia – wynikiem z różnych przyczyn, m.in z powodu bezrobocia i biedy – w pełnej realizacji udziału w życiu lokalnej społeczności dotyczą w szczególności ludzi młodych, w tym młodzież z trudnych środowisk, oraz osoby z terenów wiejskich, zwłaszcza popegeerowskich. Do osób z tych grup skierowane więc muszą zostać działania aktywizujące społecznie na równi z działaniami aktywizującymi ekonomicznie.

3.2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości obszaru LGD „Gryflandia”

Lokalny rynek dóbr i usług jest kształtowany głównie przez lokalne firmy. Zasadne jest zatem zwrócenie uwagi na kilka zasadniczych elementów populacji firm funkcjonujących w powiecie gryfickim.

W 2013 roku w porównaniu do 2007 roku firm w powiecie gryfickim było o 306 więcej. Największe przyrosty zarejestrowanych firm, w odniesieniu do roku poprzedniego, notowano w 2008 i 2010 roku – liczba firm wzrosła o około 300 (tabela 3.7). W 2011 roku natomiast liczba firm zmalała o 500.

Najliczniejszą grupę w sektorze prywatnym stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (83% firm). Na uwagę zasługuje sukcesywne zwiększanie się liczby spółek prawa handlowego oraz stały wzrost liczby fundacji i stowarzyszeń. W 2013 roku w porównaniu do 2007 roku powstało 4 nowe fundacje oraz 54 nowe stowarzyszenia i organizacje społeczne!

W analizowanych latach na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym przypadło od 185 firm w 2007 roku do 191 firm w 2013 roku.

**Tabela 3.7. Struktura firm w Powiecie Gryfickim według form własności
w latach 2007-2013**

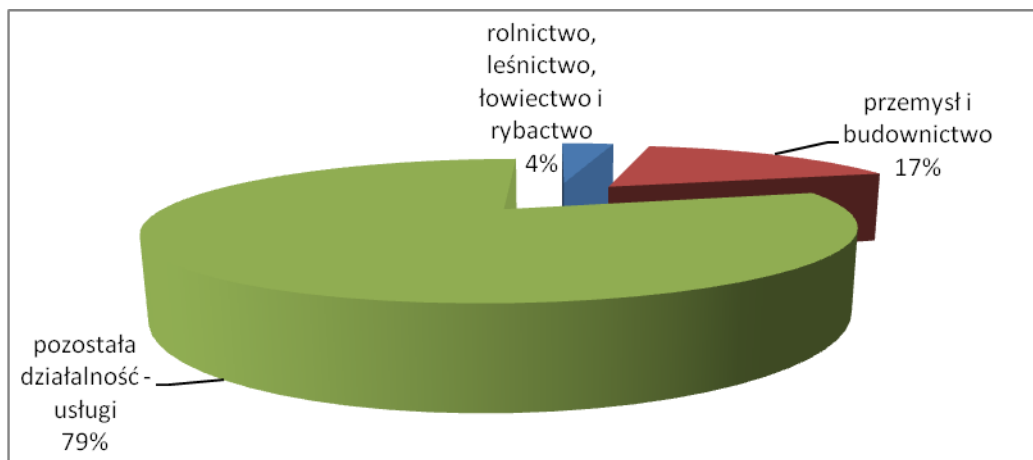
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba firm ogółem	7377	7604	7658	7948	7435	7570	7683
Sektor publiczny	363	331	320	324	324	334	332
Sektor prywatny, w tym:	7014	7273	7338	7624	7111	7236	7351
– spółki prawa handlowego	276	284	299	313	322	331	350
– spółdzielnie	41	40	40	40	38	38	38
– fundacje, stowarzyszenia	89	108	117	119	125	135	147
– osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	6052	6239	6270	6492	5962	6007	6087

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując rodzaj prowadzonej działalności przez podmioty gospodarcze zarejestrowane w powiecie gryfickim należy stwierdzić, że dominują firmy branży usługowej – 79% firm w 2013 roku (struktura była zbliżona we wszystkich latach analizy). Przemysłem lub budownictwem zajmowało się 17% podmiotów. Z gospodarką rolną, leśną i łowiecką związanych było tylko 4% firm – zaskakująco mało, uwzględniając fakt, że powiat gryficki w dużej części ma charakter wiejski, agminy Trzebiatów oraz Rewal (ta druga prawie na całej swej długości) są położone nad Morzem Bałtyckim i mają tradycje rybackie.

Korzystne położenie wspomnianych gmin wskazuje na ich turystyczny charakter, który zdaje się oddziaływać na cały powiat gryficki – stąd tyle firm zajmujących się pozostałą działalnością, czyli świadczących usługi. Potwierdza to również struktura firm ze względu na liczbę zatrudnionych pracowników: 97% firm zarejestrowanych w 2013 roku w powiecie gryfickim to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób, 2,5% firm zatrudniało od 10 do 50 osób.

Rysunek 3.9. Struktura firm w powiecie gryfickim ze względu na rodzaj działalności według PKD 2007 w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

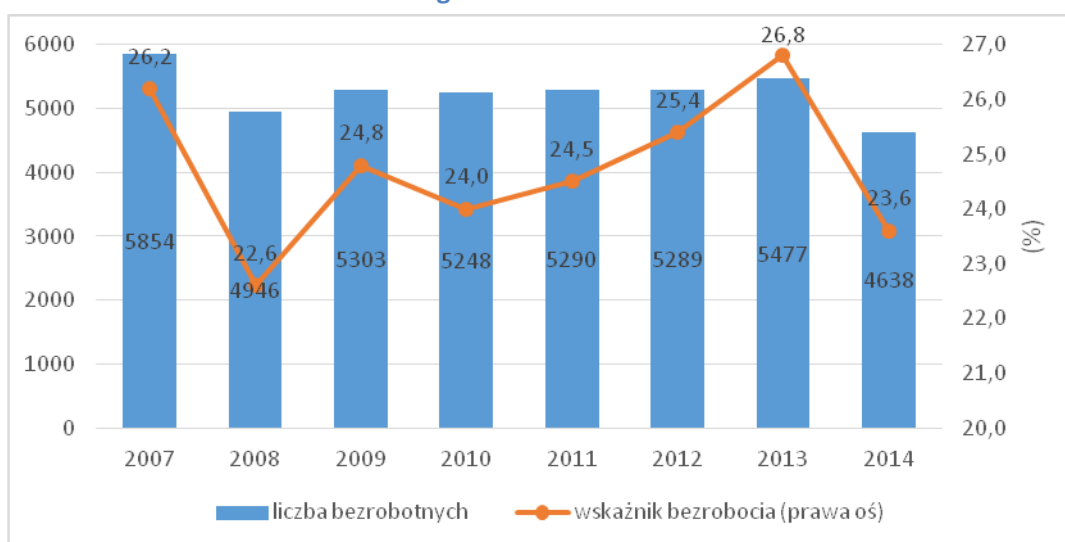
3.3. Opis rynku pracy

Kolejnym punktem analizy jest charakterystyka lokalnego rynku pracy i rozmiarów zjawiska bezrobocia, z jakimi borykają się mieszkańcy i władze gmin powiatu gryfickiego.

Wskaźnik bezrobocia (iloraz liczby bezrobotnych i liczby osób w wieku produkcyjnym) na koniec 2013 roku wynosił w powiecie gryfickim 26,8%. Na tle województwa zachodniopomorskiego i całej Polski jest to wynik niezadowolający (bezrobocie w województwie zachodniopomorskim wynosiło 18%, a w Polsce – 13,4%).

Należy zauważyć, że począwszy od roku 2010, kiedy nastąpił niewielki spadek liczby bezrobotnych, wskaźnik bezrobocia systematycznie rósł (rysunek 3.10). Pozytywnym zjawiskiem jest spadek liczby bezrobotnych (oraz wskaźnika bezrobocia) w 2014 roku.

Rysunek 3.10. Liczba osób bezrobotnych i wskaźnik bezrobocia w powiecie gryfickim stan na koniec grudnia w latach 2007-2014

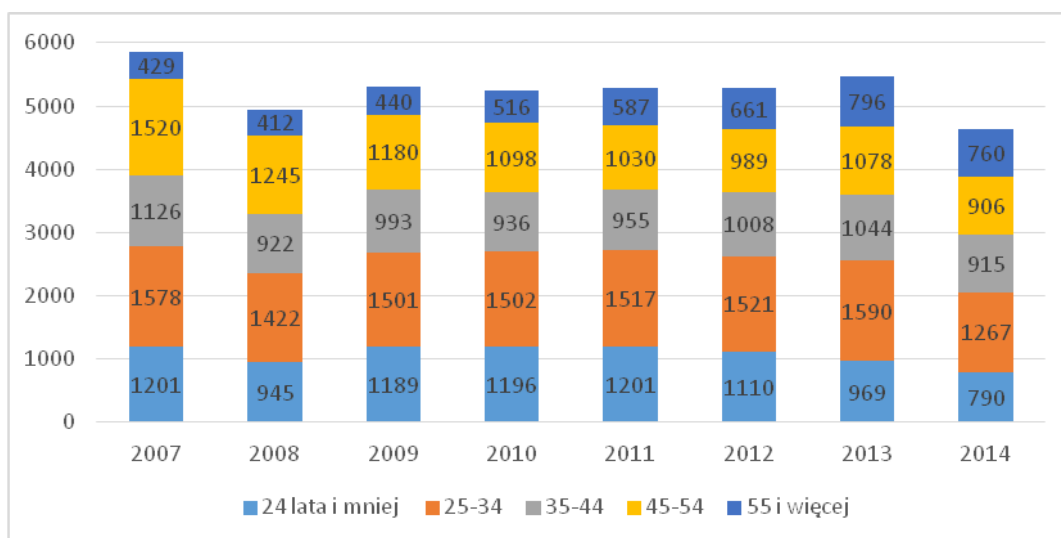
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2013 roku najliczniejszą grupę bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 25-34 lata (29%), natomiast najmniej liczną – osoby w wieku powyżej 55 lat – 15% (rysunek 3.11). W pozostałych przedziałach wieku liczba bezrobotnych wynosiła około 19%.

Pozytywnym zjawiskiem było zmniejszenie liczby bezrobotnych wśród osób młodych, w wieku do 24 lat (spadek o 220 osób w 2013 roku w porównaniu z 2009 rokiem). Niepokojący był natomiast wzrost liczby osób bezro-

botnych w wieku przedemerytalnym – powyżej 55 lat – z 429 osób w 2007 roku do 796 osób w 2013 roku. W 2014 roku liczba bezrobotnych we wszystkich grupach wieku zmniejszyła się.

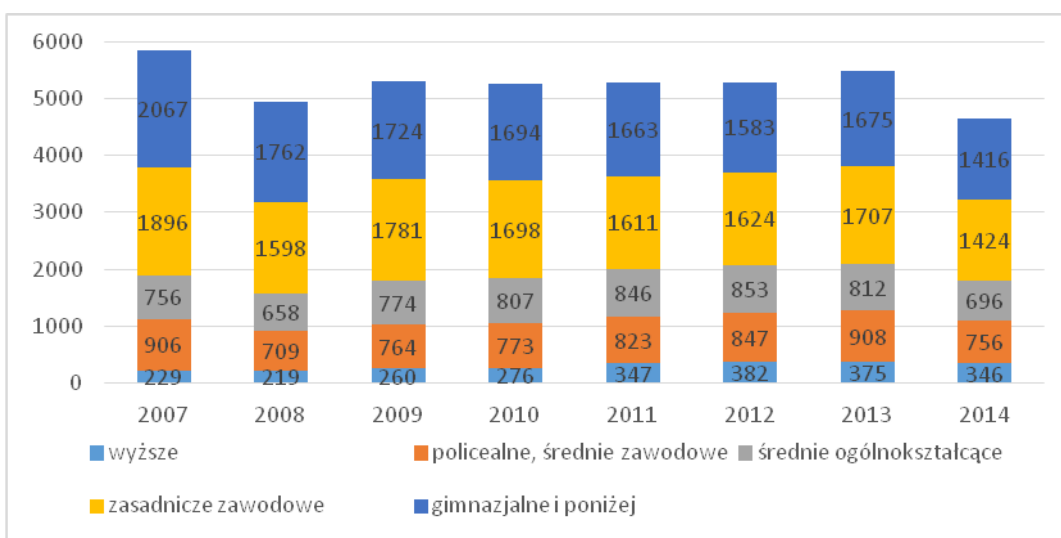
Rysunek 3.11. Struktura osób bezrobotnych według wieku w powiecie gryfickim w latach 2007-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W powiecie gryfickim grupą najliczniej dotkniętą bezrobociem, w całym okresie analizy, były osoby najślabiej wykształcone (rysunek 3.12). Ponad 30% wszystkich osób bezrobotnych stanowiły osoby z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym i ponad 30% osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Najmniej liczną grupę stanowiły osoby z wykształceniem wyższym, jednak w 2007 roku zarejestrowanych było 229 takich osób, a w roku 2013 – już 375 osób (w 2014 roku – 346).

Rysunek 3.12. Struktura osób bezrobotnych według wykształcenia w powiecie gryfickim w latach 2007-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

3.4. Przedstawienie działalności sektora społecznego

W powiecie gryfickim, a więc na obszarze funkcjonowania LGD Gryflandia, zarejestrowanych jest w KRS 115 stowarzyszeń. Funkcjonują także, ewidencjonowane w gminach i na poziomie powiatu liczne stowarzyszenia zwykłe oraz kluby sportowe (nie mające obowiązku rejestracji w KRS), w tym uczniowskie kluby sportowe. Aktywność

mieszkańców na rzecz lokalnej wspólnoty przejawia się także w ramach struktur mniej sformalizowanych, jakimi są koła gospodyń wiejskich, na ogół nieposiadające osobowości prawnej.

Tabela 3.8. Liczba i udział stowarzyszeń rejestrowych w poszczególnych gminach powiatu gryfickiego

Gmina	Liczba stowarzyszeń wpisanych do KRS	Udział w łącznej liczbie stowa- rzyszeń w powiecie (%)
Brojce	13	11,30
Gryfice	45	39,13
Karnice	9	7,83
Płoty	12	10,43
Rewal	12	10,43
Trzebiatów	24	20,87
ŁĄCZNIE	115	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Liczba stowarzyszeń jest znaczna, jednak należy pamiętać, że wiele z nich działa incydentalnie (np. aktywnie funkcjonuje w związku z konkretnym wydarzeniem, przedsięwzięciem), inne – zajmują się wąskim, specyficznym zakresem zadań. Z punktu widzenia realizacji celów LSR istnieje dość nieliczna grupa tych stowarzyszeń, które aktywnie włączają się w prace na rzecz lokalnej społeczności w zakresie objętym strategią – są to głównie stowarzyszenia zajmujące się działalnością na rzecz rozwoju turystyki, promocją atrakcji turystycznych regionu, organizacją imprez kulturalnych – zwłaszcza plenerowych i wsparciem osób niepełnosprawnych (a więc grup defaworyzowanych). Tak funkcjonujące organizacje znajdziemy w każdej z gmin powiatu.

Zauważalne w przestrzeni społecznej Gryflandii są zwłaszcza te stowarzyszenia, które kojarzone są z największymi, najbardziej rozpoznawalnymi atrakcjami turystycznymi regionu. Należą do nich Stowarzyszenie Miłośników Tradycji Rybołówstwa Bałtyckiego w Niechorzu, które kojarzone jest z działalnością Muzeum Rybołówstwa oraz z dorocznym Świętem Śledzia w Niechorzu, współorganizowanym z Urzędem Gminy w Rewalu, Trzebiatowskie Towarzystwo Kultury, biorące czynny udział m.in. w organizacji dorocznego Święta Kaszy, ale organizujące lub współorganizujące także liczne inne imprezy, w tym „Sąsiedzi” Trzebiatowskie Spotkania Kultur, karnawałowy charytatywny „Bal u Czartoryskiej”, wreszcie Stowarzyszenie Historyczny Trzebiatów – Chąśba, opiekujące się, znaną nie tylko w regionie, Basztą Kaszaną i organizujące wakacyjne warsztaty dla dzieci i młodzieży, mające w swym składzie także drużynę wojów, uświetniającą imprezy, odwołujące się do lokalnej tradycji.

W poprzednim okresie programowania stowarzyszenia natrafiały na znaczące bariery, ograniczające możliwość korzystania z dobrodziejstw podejścia Leader w pozyskiwaniu funduszy. Po pierwsze, brak prefinansowania sprawiał, że niewiele organizacji było w stanie ponieść ciężar finansowania zamierzeń, które mogłyby korzystać z funduszy, dostępnych w ramach przedsięwzięć finansowanych przez LGD, z drugiej strony, zwłaszcza młodym stowarzyszeniom trudno jest pokonywać bariery biurokratyczne. Wdrożone w nowym okresie narzędzia znacznie zwiększają szanse niewielkich i niezbyt doświadczonych organizacji na pozyskanie środków w ramach budżetu przeznaczanego na realizację celów LSR. W ramach poprzedniej strategii zaledwie dwie imprezy, organizowane przez działające na terenie Gryflandii stowarzyszenia, uzyskały dofinansowanie ze środków w dyspozycji LGD w ramach grantów na małe projekty – były to Trzebiatowska Organizacja Turystyczna „Ujście Regi”, która pozyskała ponad 27 tys. złotych na organizację Mrzeżyńskiego Jarmarku Rybnego oraz Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, koło w Gryficach, które pozyskało niespełna 4 tys. złotych na organizację „Festiwalu Słońca”.

W ramach prac nad partycypacyjną diagnozą obszaru objętego LSR przedstawiciele lokalnych organizacji aktywnie uczestniczyli w spotkaniach w poszczególnych gminach. Przedstawiciele niektórych organizacji zgłaszali inspirujące idee, które często przybierały formę konkretnych pomysłów działań i przedsięwzięć. Przedstawiciel brojeckiego Stowarzyszenia Historycznego „Pamięć i Tożsamość” zgłosił postulaty konkretnych działań rewitalizacyjnych zapomnianych, a wartościowych obiektów, będących pamiątkami historii regionu. Przedstawiciele organizacji społecznych zgłaszali także m.in. postulaty tworzenia wiosek tematycznych, które już za kilka lat mogą stanowić oryginalną atrakcję turystyczną i przyciągnąć w głąb powiatu turystów, tradycyjnie korzystających tylko z uroków nadmorskich plaż.

3.5. Problemy społeczne i jakość życia

Podstawowym problemem społecznym jest ubóstwo. Sposobów jego pomiaru jest wiele. O skali tego problemu można wnioskować m.in. poprzez analizowanie udziału osób korzystających z pomocy społecznej. Dane tego typu dla powiatu oraz dla gmin przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3.9. Udział (%) osób korzystających z pomocy społecznej w powiecie gryfickim w latach 2009-2013

Lata	Powiat gryficki	Brojce	Gryfice	Karnice	Płoty	Rewal	Trzebiatów
2009	12,5	29,1	11,3	21,8	13,2	8,3	8,6
2010	12,2	27,1	11,3	20,7	13,3	8,6	8,1
2011	12,3	29,5	11,3	17,6	13,2	9,0	8,7
2012	12,6	29,1	12,3	19,3	13,8	9,2	7,5
2013	12,6	29,3	11,5	20,1	13,9	8,7	8,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2013 roku aż 12,6% ludności powiatu korzystało z pomocy społecznej. Największy udział tego typu osób odnotowano w gminie Brojce (29,3%) i gminie Karnice (20,1%). Zgodnie z przyjętym kryterium zasięg ubóstwa był najmniejszy w gminach nadmorskich, czyli w gminie Rewal (8,7%) i Trzebiatów (8,8%). W badanym okresie (lata 2009-2013) udziały osób korzystających z pomocy społecznej wykazywały w większości przypadków słabe tendencje wzrostowe.

Jakość życia mieszkańców powiatu zależy w dużej mierze od dostępności dóbr szeroko rozumianej kultury, w tym również do czytelnictwa. W latach 2007-2013 w poszczególnych gminach wzrosła średnia liczba osób przypadających na jedną placówkę biblioteczną, co świadczy o mniejszej dostępności zasobów bibliotecznych (tabela 3.10). W 2013 roku w powiecie na jedną placówkę biblioteczną przypadało 3246 osób, w tym najwięcej – w gminie Gryfice (4002 osoby), a najmniej – w gminie Rewal (1909 osób).

Tabela 3.10. Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną w powiecie gryfickim w latach 2007-2013

Lata	Powiat gryficki	Brojce	Gryfice	Karnice	Płoty	Rewal	Trzebiatów
2007	2640	1235	2941	2063	9093	1726	2401
2008	3192	1247	2941	2058	9048	3517	4176
2009	3030	1240	2935	2049	9052	1772	4176
2010	3264	1281	4018	2113	9277	1864	3366
2011	3255	1281	4011	2091	9201	1896	3351
2012	3253	1281	4016	2123	9166	1889	3334
2013	3246	1276	4002	2108	9144	1909	3331

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

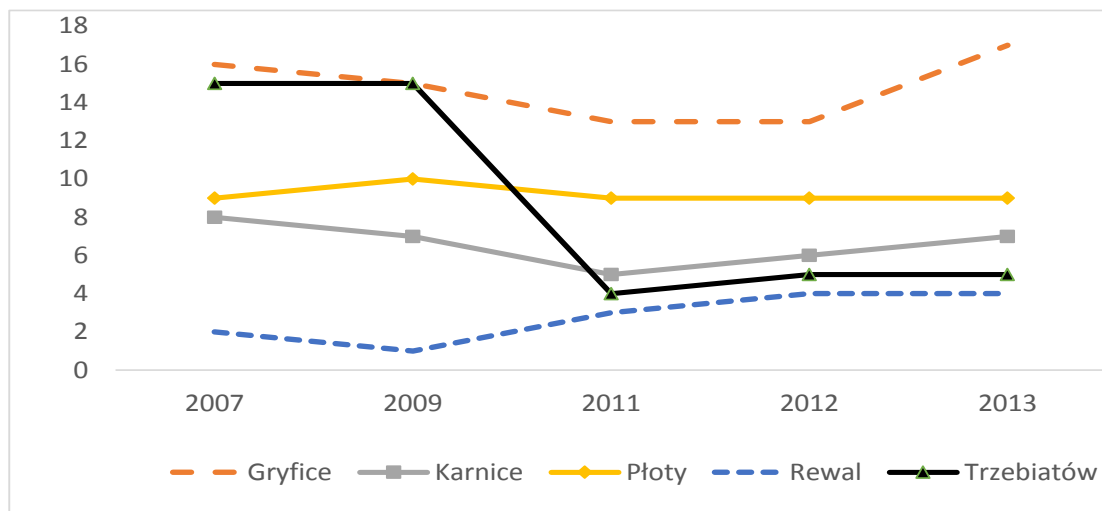
W latach 2007-2013 pogorszyła się infrastruktura w zakresie dóbr kultury. Liczba domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic wzrosła nieznacznie w gminie Gryfice i Rewal, nie zmieniła się w gminie Płoty, natomiast spadła w gminie Karnice oraz w sposób dość drastyczny – w gminie Trzebiatów (tabela 3.11 oraz rysunek 3.13).

Tabela 3. 11. Liczba domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic w powiecie gryfickim w latach 2007-2013

Lata	Powiat gryficki	Gryfice	Karnice	Płoty	Rewal	Trzebiatów
2007	50	16	8	9	2	15
2009	48	15	7	10	1	15
2011	34	13	5	9	3	4
2012	37	13	6	9	4	5
2013	42	17	7	9	4	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 3.13. Liczba domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic w gminach powiatu gryfickiego w latach 2007-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2007 roku w powiecie gryfickim (a dokładniej w Trzebiatowie) było jedno kino, które zostało zlikwidowane w 2013 roku. Prawdopodobnie wynikało to z dynamicznego spadku liczby widzów – z 6154 w 2007 roku, do 1982 w 2012 roku (tabela 3.12).

Tabela 3.12. Liczba kin i widzów w kinach w powiecie gryfickim w latach 2007-2013

Lata	Liczba kin		Liczba widzów w kinach	
	powiat gryficki	Trzebiatów	powiat gryficki	Trzebiatów
2007	1	1	6154	6154
2009	1	1	5886	5886
2011	1	1	3689	3689
2012	1	1	1982	1982
2013	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Regres widoczny jest również w zakresie oferty muzealnej. W 2007 roku na terenie powiatu funkcjonowały dwa muzea, w Gryficach i w Rewalu. Do 2011 roku zlikwidowano muzeum w Gryficach. Również tutaj zauważyć można znaczny spadek odwiedzających muzea, z 14628 w 2007 roku, do 5806 – w 2013 roku.

Tabela 3.13. Liczba muzeów (łącznie z oddziałami) oraz odwiedzający muzea (w tym oddziały) w powiecie gryfickim w latach 2007-2013

Lata	Liczba muzeów			Liczba odwiedzających muzea		
	Powiat gryficki	Gryfice	Rewal	Powiat gryficki	Gryfice	Rewal
2007	2	1	1	14628	5300	9328
2009	2	1	1	17324	7141	10183
2011	1	0	1	8271	0	8271
2012	1	0	1	7064	0	7064
2013	1	0	1	5806	0	5806

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Reasumując, w powiecie gryfickim aż 12,6% ludności korzystało w 2013 roku z pomocy społecznej, w tym w gminie Brojce aż 29,3%, a w gminie Karnice – 20,1%. Zauważyć można również kurczenie się infrastruktury

umożliwiającej dostęp do dóbr kultury. Rośnie liczba osób przypadających na jedną placówkę biblioteczną, maleje liczba domów kultury, świetlic, kin, muzeów, etc. Po części może to jednak wynikać z rosnącej powszechnie dostępności do Internetu.

3.6. Opisu dziedzictwa kulturowego i zabytków

Kultura

Okres największego natężenia życia kulturalnego powiatu przypada głównie na miesiące letnie i koncentruje się przede wszystkim w miejscowościach turystycznych takich jak Rewal, Niechorze, Pobierowo czy Trzebiatów. Odbywa się wtedy wiele imprez z udziałem najlepszych polskich artystów i sportowców.

Ponadto, w powiecie odbywają się imprezy cykliczne, wydarzenia kulturalne i sportowe, takie jak: Międzynarodowy Plener i Warsztaty Malarskie w Płotach; Ogólnopolski Festiwal Folklorystyczny „Sąsiady” w Trzebiatowie; Święto Śledzia Bałtyckiego; Bieg na Fali; Poszukiwacze skarbów z Radiem Szczecin 4 x 1000; Międzynarodowy Festiwal Muzyczny w Trzęsaczu Sacrum Non Profanum; Międzynarodowy Festiwal Muzyki Gitarowej – Trzęsacz; Święto Ludowe; Regaty Windsurfingowe Challenger Pobierowo; Biegi Śniadaniowe Nike Run; Mistrzostwa Polski w Przeciąganiu Liny Nocą; Rewalandia – cykl imprez sportowych 7 turniejów; Ogólnopolski Festiwal Muzyki Morskiej „Słona Woda” w Mrzeżynie; Regaty Unity Line; Akademia Słońca Stacjonarna – Pobierowo/Pogorzeli; Zakończenie Dni Wybrzeża Rewalskiego i Finał Akademii Słońca; EKO-MIX w Płotach - impreza z dziedziny edukacji ekologicznej o charakterze międzynarodowym; Wyścig Kolarski Kołobrzeg-Rewal-Gościno; Euroregionalny Bieg Uliczny o Sztachetkę w Płotach – masowe biegi uliczne na rozmaitych dystansach; Sąsiedzkie granie i śpiewanie – przegląd kapel folklorystycznych; Bałtycki Turniej Tenisowy Artystów i Aktorów – Baltic Cup; Dni Gryfic; Dni Powiatu Gryfickiego – Krainy Gryfitów; Dni Trzebiatowa – Święto Kaszy w Trzebiatowie; Festyn Ziemi Gryfickiej z udziałem gwiazd estrady polskiej; Międzynarodowe Zawody Strażackie Sikawek Konnych w Trzebiatowie; Minimaraton Trzebiatowska 10; Powiatowy Turniej Gier Komputerowych Delete; Święto Ottona z Bambergu; Cykl Imprez Sportowych – Rewalandia.

Na terenie powiatu gryfickiego jest 21 placówek bibliotecznych, 3 muzea oraz latarnia morska w Niechorzu, 2 kina sezonowe (Pobierowo, Mrzeżyno), dwie galerie w Gryficach i jedna sala wystawowa w Trzebiatowskim Ośrodku Kultury. Pozostałe gminy, w tym w szczególności wiejskie, nie posiadają galerii, kin i muzeów. W tych gminach mieszkańcy mogą korzystać z placówek bibliotecznych, które w przeciwieństwie do kin, znajdują się w każdej gminie powiatu. Najwięcej tego typu placówek znajduje się w gminie Gryfice – 6, w gminach: Trzebiatów, Karnice, Rewal – po 2, po jednej bibliotece znajduje się w gminie Brojce i Płoty. Jeśli chodzi o dostępność bibliotek, to na jedną placówkę w powiecie średnio przypada 4002 osoby, jest to zdecydowanie więcej niż w województwie, w którym na jedną placówkę przypada 3559 osób.

Historia

Teren powiatu od XII do XVII wieku związany był z panującą na Pomorzu Zachodnim dynastią Gryfitów. Miasta posiadały dużą swobodę, m.in. na przełomie XII/XIII wieku Trzebiatów i Gryfice prowadziły przeciwko sobie wojny. Od XIII wieku rozpoczęło się osadnictwo niemieckie na Pomorzu Zachodnim, co istotnie wpłynęło na strukturę ludności tutejszych terenów.

W 1618 r. rozpoczęła się wojna trzydziestoletnia istotnie wpływając na życie mieszkańców. W 1630 r. ziemie gryficką opanowały wojska szwedzkie. W 1637 r. zmarł ostatni Gryfita i na mocy pokoju westfalskiego w 1648 roku tereny te zostały włączone do Prus. W 1816 r. utworzono powiat Gryfice w prowincji Pomorze w Królestwie Prus, który podlegał pod rejencję szczecińską. W 1938 r. w wyniku zmian administracyjnych powiat Gryfice (niem. Landkreis Greifenberg) przeszedł pod rejencję koszalińską. W marcu 1945 r. trwały tu walki m.in. I Armii Wojska Polskiego z oddziałami niemieckimi, które następnie osaczone zostały w oblężonym Kołobrzegu. W maju 1945 roku zaczęła organizować się polska administracja. W czerwcu powstał Obwód Zagórze – nazwa ta wynikała z tymczasowej nazwy miasta Gryfice (do czerwca 1946 r.). Powiat ten podzielony był na 2 gminy miejskie: Trzebiatów, Zagórze oraz 8 gmin zbiorowych: Brojce, Gołańcz Pomorska, Górzycy, Karnice, Mrzeżyno, Przybiernówko, Sadlno i Trzygłów. W czerwcu 1975 r., w związku z reformą administracyjną, zlikwidowano powiaty. Na obszarze tym zachowały się różne formy powiązań na szczeblu ponad gminnym, m.in. poprzez sąd rejonowy i Urząd Rejonowy w Gryficach.

1 stycznia 1999 r. przywrócono powiat gryficki, który objął 8 gmin: Brojce, Gryfice, Karnice, Płoty, Radowo Małe, Resko, Rewal, Trzebiatów. 15 lutego 2000 r. Rada Powiatu Gryfickiego ustaliła herb powiatu, na którym każda lilia symbolizuje jej gminę.

1 stycznia 2002 r., w wyniku powstania powiatu łobeskiego, od powiatu odłączone zostały gminy: Radowo Małe i Resko.

3.8. Obszary atrakcyjne turystycznie

Gmina Brojce – Gmina o charakterze rolniczym. Głównymi formami turystyki obecnie rozwijanymi na terenie gminy są turystyka krajoznawcza i wędrowna. Inne formy turystyki mają znaczenie marginalne. Brak uciążliwego przemysłu czyni gminę ekologicznie czystą. Zasobna w ryby łososiowate rzeka Mołstowa jest jedną z najczystszych rzek w Polsce. Ze względu na swoje walory gmina ma potencjał pod rozwój agroturystyki. Najpiękniejsze tereny gminy ciągną się wzdłuż krystalicznie czystej rzeki Mołstowa, bogatej w ryby łososiowate, która wraz z przyległymi do niej partiami leśnymi, torfowiskami oraz podmokłymi łąkami z chronionymi i rzadkimi roślinami tworzy niepowtarzalny krajobraz, zostały ocenione jako obiekt o walorach ponadregionalnych pod względem walorów ekosystemu, szaty roślinnej, flory i fauny.

Nieskażona przemysłem przyroda jest wielkim atutem Brojce i przyciąga turystów malowniczymi zakątkami. Walory krajobrazowe wynikające z lokalizacji oraz typowo rolniczy charakter Gminy sprzyjają rozwojowi agroturystyki oferującej wypoczynek z dala od wielkomiejskich aglomeracji. Interesujące są zabytki architektury sakralnej, jak kościoły: w Brojcach (XV w.), Bielikowie (XVI w.), Kiełpinie (XV w.). Parki w miejscowościach Dargosław, Mołstowo, Stołąż, Strzykocin, Tąpadły i Uniestowo zostały wpisane do Rejestru Zabytków.

Gmina Gryfice – Turystyka w gminie Gryfice skupia się głównie na pięknych zabytkach, które obecnie, w ramach planu rewitalizacji obiektów zabytkowych w mieście, nabierają nowego blasku. Samo miasto ma bogatą, ponad 700-letnią historię. Gryfice, pierwotnie były prastarym średniowiecznym grodziskiem, z pływającymi po rzece Redze statkami handlowymi zmierzającymi w kierunku dzisiejszego Trzebiatowa.

Dodatkową formą turystyki w Gminie Gryfice jest wykorzystanie walorów przyrodniczo–krajobrazowych Regi umożliwiającej rozwój kajakarstwa, jako formy rekreacji i turystyki. Leśne polany, słabe użytki zielone mogą być przeznaczone na pola biwakowe.

Gmina Karnice – Gmina o charakterze rolniczym, oddzielona od Bałtyku wąskim pasem gminy Rewal. Oprócz bliskiego sąsiedztwa obszarów nadmorskich gmina dysponuje atrakcyjnymi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi oraz bogatą architekturą. Należy tutaj wymienić chociażby studnię Św. Ottona, stanowiącą dowód chrystianizacji Pomorza Zachodniego, piękny kompleks pałacowo- parkowy w Dreżewie czy bogate florystycznie parki.

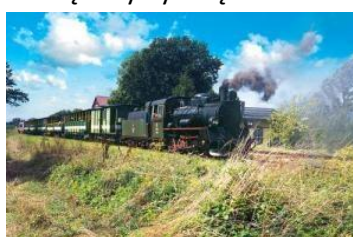
Uwzględniając wszystkie walory gminy, można uznać, iż ma ona doskonałe warunki do rozwoju myślistwa, turystyki rowerowej oraz agroturystyki.

Gmina Płoty – Największą ofertą turystyczną Gminy jest dorzecze rzeki Regi. Liczba organizowanych spływów kajakowych sprawia, że wielu turystów odwiedza miasto i gminę. Odzyskanie I klasy czystości wód Regi sprawiło, że w rzece pojawiły się ponownie łososie, liny, pstrągi, węgorze. Odnotowuje się systematyczny wzrost chętnych wędkarzy zarówno z Polski jak i z zagranicy, którzy pytają o wolne kwatery i pobliskie gastronomię. Przy okazji spływu czy zawodów wędkarskich można wejść do miasta i odwiedzić zabytkowe budowle: neogotycki kościół, Stary Zamek, Nowy Zamek, zespół pałacowo-parkowy. Pobliskie lasy w dorzeczu Regi dają dodatkową atrakcję w postaci zbiorów grzybów, jagód i innych produktów leśnych.

Dogodne położenie geograficzne miasta sprawia, że istnieje możliwość rozbicia obozowiska zarówno po lewej jak i prawej stronie Regi. Waloryzacja faunistyczna na obszarze Gminy Płoty obejmuje ciekawe grupy zwierząt kręgowych takich, jak: ptaki, płazy, gady i ssaki.

Gmina Rewal – To gmina nadmorska, rozciągająca się wzdłuż 18 km pasa wybrzeża Bałtyku. W jej skład wchodzi znane miejscowości wypoczynkowe, takie jak; Niechorze, Pobierowo, Pogorzelica, Pustkowo, Rewal czy Trzęsacz. O ich atrakcyjności decyduje specyficzne położenie na klifowym wybrzeżu, szerokie i piaszczyste plaże, mikroklimat oraz nieskażone, bogate w jod powietrze, sosnowo-świerkowe lasy, stanowiące ponad 30% powierzchni gminy. Gmina obfituje w liczne zabytki przyrody oraz obiekty zabytkowe. Na terenie gminy znajduje się liczna infrastruktura służąca do czynnej rekreacji, m.in. korty tenisowe, boiska sportowe, miejsca do wędkowania, a także ośrodki jeździeckie i kryte pływalnie. Funkcjonują tam sanatoria, w których leczy się schorzenia układu krążenia oddechowego i kostno-stawowego. W rankingu Rzeczypospolitej i Centrum Badań Regionalnych, gmina Rewal w 2003 roku została uznana Najlepszą Gminą Turystyczną w Polsce.

Gmina Trzebiatów – Podobnie, jak gmina Rewal, jest jedną z atrakcyjniejszych gmin powiatu pod względem turystycznym, położona w jego północno-wschodniej części. Szczególne bogactwo zabytków Trzebiatowa, międzynarodowej rangi Ośrodek Sportu i Turystyki Jeździeckiej w Nowielicach, a także atrakcyjnie położone nadmorskie miejscowości letniskowe Mrzeżyno i Rogowo to główne atrakcje gminy.

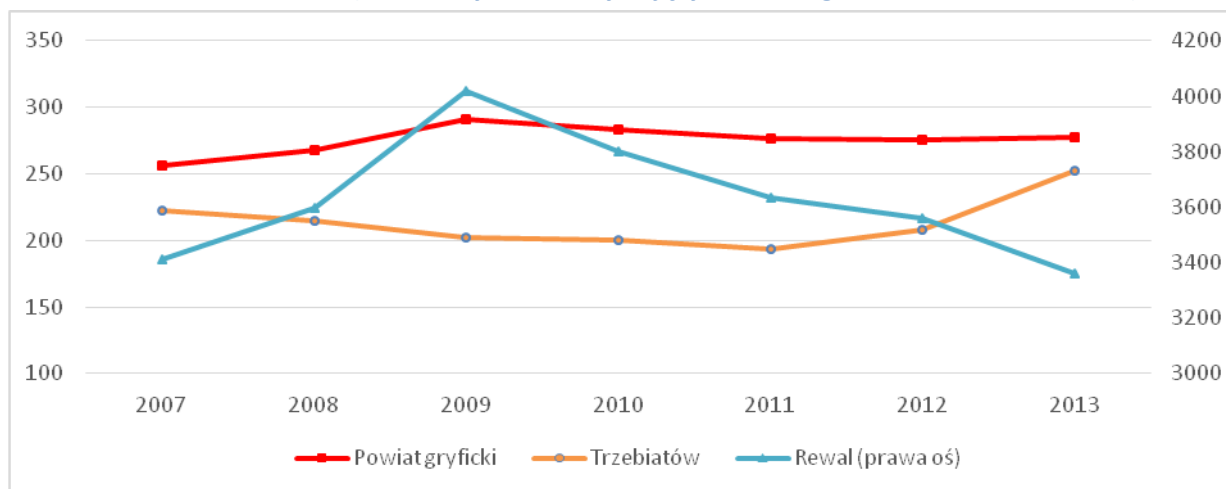
Troć, w przepływającej przez gminę czystej rzece Redze, przyciąga wędkarzy z całego kraju. Ze względu na swoje położenie w pasie nadmorskim gmina ta ma duży potencjał rozwojowy w dziedzinie turystyki. Interesującym elementem są również lasy nadmorskie. Ciągną się one wzdłuż całej linii brzegowej. Najokazalsze tereny leśne występują w okolicach Mrzeżyna. Można spotkać tu wiele gatunków fauny i flory – w tym rzadkie, niespotykane gatunki, jak np. żółw błotny, czy orzeł bielik. Lasy i przecinające je dukty stwarzają możliwość uprawiania w tym terenie turystyki rowerowej.

Obszar objęty zasięgiem oddziaływania Lokalnej Grupy Działania „Gryflandia” charakteryzuje się dużym potencjałem dla rozwoju turystyki. Atutami obszaru są: bezpośredni dostęp do Morza Bałtyckiego (40 km linii brzegowej z szerokimi, piaszczystymi plażami), w dużej mierze rolniczy charakter obszaru (małe zanieczyszczenie), czyste rzeki, duże połacie lasu świerkowo-sosnowego i specyficzny mikroklimat. Na obszarze objętym Lokalną Grupą Działania „Gryflandia” stworzono warunki dla następujących aktywności sportowych: jazdy na rowerze, spływów kajakowych, wędkarstwa, paralotni, myślistwa, biegania i wędrowki krajobrazowej.

Podsumowując, największe znaczenie dla obszaru objętego Lokalną Grupą Działania „Gryflandia” ma turystyka (przede wszystkim ze względu na dostęp do Morza Bałtyckiego). Działania mieszkańców oraz władz samorządowych w dużej części mają na celu poprawę infrastruktury turystycznej i zapewnienie atrakcji, czy to przyrodniczych, czy historycznych. Odzwierciedleniem turystycznego charakteru gmin Rewal i Trzebiatów (który to wpływa na cały powiat) jest przewaga firm małych, o charakterze usługowym (por. rozdział 3.2). Dla powiatu gryfickiego oraz gmin Rewal i Trzebiatów (gminy położone nad morzem) obliczono wskaźnik Schneidera (wskaźnik intensywności ruchu turystycznego). Wskaźnik mierzy liczbę turystów korzystających z noclegów na danym obszarze w przeliczeniu na 100 mieszkańców stale zamieszkujących (rysunek 3.14).

Rysunek 3.14. Wskaźnik Schneidera (intensywność ruchu turystycznego) w powiecie gryfickim w latach 2007-2013 (liczba turystów korzystających z noclegów na 100 mieszkańców)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego w powiecie gryfickim w 2013 roku wyniósł 277 i był na zbliżonym poziomie jak w latach poprzednich. Taki poziom wskaźnika uplasował powiat gryficki na trzecim miejscu

w całym województwie zachodniopomorskim (najwyższy wskaźnik zanotowano w powiecie kołobrzeskim – 652, a następnie w powiecie kamieńskim – 476). Średnia wojewódzka wyniosła 122.

Analizując intensywność ruchu turystycznego w gminach powiatu gryfickiego, najwyższy wskaźnik zanotowano w gminie Rewal – ponad 3400 turystów na 100 mieszkańców w 2013 roku. Najwięcej turystów odwiedziło (i zanocowało) w gminie Rewal w 2009 roku (wskaźnik Schneidera wyniósł 4000), ale w kolejnych latach obserwowano systematyczny spadek wskaźnika intensywności ruchu turystycznego.

3.9. Opis produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych podkreślających specyfikę danego obszaru

Najważniejsze produkty lokalne związane są z turystyką, która jest motorem rozwojowym powiatu gryfickiego, a zwłaszcza gmin Rewal i Trzebiatów. Wśród produktów turystycznych, czyli tych obiektów, wydarzeń i usług, które zapewniają regionowi rozpoznawalność, są jednoznacznie kojarzone z obszarem, na którym działa Gryflandia, i przyciągają uwagę turystów, wymienić należy Nadmorską Kolej Wąskotorową wraz ze Stałą Wystawą Pomorskich Kolei Wąskotorowych w Gryficach, kameralne Muzeum Rybołówstwa Morskiego oraz latarnię morską w Niechorzu. Powszechnie rozpoznawany jest Trzęsacz i znajdujące się tam ruiny kościoła pw. Św. Mikołaja. Dodatkowo przez miejscowość tę przechodzi południk 15°E, działa tu również niewielkie muzeum. Ciekawym, choć nieco zbyt skromnie reklamowanym produktem dla aktywnych turystów odwiedzających teren Gryflandii są spływy kajakowe rzeką Regą i jej dopływami.

Wśród produktów regionalnych ważne miejsce zajmują ryby morskie, w tym zwłaszcza śledź. W Niechorzu od kilkunastu lat organizowane jest doroczne Święto Śledzia Bałtyckiego, cykliczna impreza promująca zarówno zdrowe potrawy z lokalnych produktów, jak i dorobek lokalnych kucharzy. Podczas Święta organizowane są konkursy na najlepszą potrawę rybną i najlepszą potrawę ze śledzi.

Legenda Baszty Kaszanej stała się podstawą kolejnej lokalnej tradycji – obchodów Dni Trzebiatowa pod hasłem Święta Kaszy. Najbardziej charakterystycznym elementem typowego dla tego rodzaju lokalnych imprez dorocznego festynu jest lokalna wersja potrawy z kaszy jęczmiennej – Kasza po rycersku, z mięsem i pomidorami, którą częstowani są goście Święta.

Lokalną tradycję kulinarną pielęgnuje Trzebiatowski Ośrodek Kultury, który prowadzi Trzebiatowską Księgę Potraw Pomorskich (adres strony <http://kultura.trzebiatow.pl/category/ksiega-potraw/>), gromadzącą przepisy na potrawy popularne w regionie – zarówno oryginalne, miejscowe, w tym również stanowiące próbę odtworzenia kuchni pomorskiej z czasów pruskich – jak i będące lokalnymi wersjami przepisów znanych w innych regionach Polski oraz na Kresach. Wśród ponad 40 przepisów znajdziemy między innymi takie potrawy, jak Śledź Pomorza czy Pieczona gęś po pomorsku, obco brzmiące nazwy jak Schmandkartoffeln (ziemniaki w sosie z boczkim, typowe dla kuchni niemieckiej), ale także Dzyndzałki z hreczką i skrzeczkami (rodzaj pierożków z farszem gryczanym, pochodzących z Warmii) i liczne inne potrawy przywiezione w latach 40-tych XX w. z różnych stron kraju oraz przez repatriantów ze wschodnich kresów II Rzeczypospolitej.

IV. ANALIZA SWOT

Etapem koniecznym przy konstruowaniu LSR jest analiza SWOT, czyli analiza silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń, występujących zwłaszcza w sferach ekonomicznej i społecznej rozpatrywanego obszaru. W analizie tej wskazuje się na najważniejsze czynniki wewnętrzne i zewnętrzne, które mają wpływ na rozwój obszaru objętego LSR. Czynniki wewnętrzne rozumiane są w kontekście mocnych i słabych stron obszaru. Identyfikuje się tutaj atuty, walory, jak i słabości obszaru oraz jego zasobów. Przyjmuje się, że zwłaszcza uwarunkowania wewnętrzne to te czynniki, na które Lokalna Grupa Działania może oddziaływać, co wiąże się z ustalaniem właściwych kierunków działania. Zwraca się tutaj szczególną uwagę m.in. na dążenie do poprawy warunków życia społecznego i funkcji gospodarczych, w celu zaspokojenia potrzeb społeczności lokalnej. Z kolei analiza czynników zewnętrznych wskazuje na zjawiska i tendencje w otoczeniu, które odpowiednio wykorzystane mogą stać się szansą (i wspomagać rozwój) lub zagrożeniem (stanowiąc barierę dla rozwoju obszaru).

Analiza SWOT została przygotowana w oparciu o diagnozę analizowanego obszaru. Ponieważ metodyka procesu tworzenia LSR zakłada jak największy udział społeczności lokalnej (w myśl idei rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność – RLKS), wzięto również pod uwagę wnioski wynikające ze spotkań przeprowadzonych z przedstawicielami społeczności obszaru objętego LGD oraz z analizy wypełnionych ankiet. Ankietę, jako ważny element diagnozy z partycypacją społeczności lokalnej, prowadzono podczas spotkań z mieszkańcami, przedstawicielami organizacji oraz liderami lokalnymi, była ona również wypełniana przez zainteresowanych mieszkańców w Internecie. Efektem tych wielotorowych działań jest poniższa tabela, podsumowująca w zwięzłej formie wnioski z owych dyskusji i badań.

Tabela 4.1. Zestawienie mocnych i słabych stron oraz możliwości i zagrożeń dla obszaru objętego LGD „Gryflandia”

	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE I BIEŻĄCE	<ol style="list-style-type: none"> 1. Korzystne położenie geograficzne (bliskość Morza i Wybrzeża Bałtyckiego). 2. Atrakcyjne zasoby przyrodnicze (głównie w rejonie doliny rzeki Regi oraz wokół zbiorników wodnych). 3. Duża ilość terenów dostępnych pod inwestycje. 4. Dość dobrze rozwinięta infrastruktura drogowa (bliski przebieg ponadlokalnych tras komunikacyjnych). 5. Sezonowe połączenie wąskotorową linią kolejową z miejscowościami wypoczynkowymi. 6. Bogate życie kulturalne – coroczne imprezy kulturalne o zasięgu ponadgminnym, liczne stowarzyszenia, etc. 7. Cenne zabytki architektury, zaplecze i baza Gryfickiego Domu Kultury. 8. Dobrze rozwinięta baza sportowo-rekreacyjna. 9. Dobrze funkcjonująca baza oświatowa (do poziomu szkoły ponadgimnazjalnej) oraz przedszkolna. 10. Silnie rozwinięty sektor artykułów rolniczych i spożywczych. Dobre ziemie pod uprawę rolną. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Starzenie się ludności (wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym, wzrost obciążeń osób w wieku produkcyjnym). 2. Niskie kwalifikacje mieszkańców. 3. Niewielkie możliwości doksztalcenia i przekwalifikowywania się. 4. Brak miejsc pracy dla ludzi młodych. Odpływ ludzi młodych i dobrze wykształconych do większych miast. 5. Brak dobrych warunków dla potencjalnych inwestorów. 6. Degradacja bazy przetwórczej, mała liczba zakładów, szczególnie w sferze produkcyjnej. 7. Spadek dostępności do dóbr kultury (mniejsza liczba bibliotek, domów kultury, świetlic, etc.). 8. Ograniczony kapitał społeczny (mimo względnie dużej liczby działających stowarzyszeń).

	SZANSE	ZAGROŻENIA
UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I PRZYSZŁE	<ol style="list-style-type: none"> 1. Promocja potencjału turystycznego i zasobów naturalnych gminy. 2. Możliwość zagospodarowania terenów przemysłowych i powojkowych. 3. Większe wykorzystanie potencjału, jaki stwarza sezonowy wzrost ruchu turystycznego w miejscowościach nadmorskich. 4. Zwiększenie atrakcyjności terenów pod inwestycje (w tym obszarów wiejskich), w tym w związku z przebiegiem planowanej S6 w południowej części obszaru objętego LSR. 5. Budowa sieci regionalnych i lokalnych tras rowerowych. 6. Pełny dostęp do Internetu oraz poprawa informacji o ofercie turystycznej. 7. Stworzenie alternatywnych (do nadmorskich) warunków wypoczynku w oparciu o lasy, jeziora i rzekę Regę. 9. Doposażenie w sprzęt rekreacyjny szkolnych obiektów sportowych. 10. Wykorzystanie zasobów historycznych do rozwoju turystyki. 11. Budowa urządzeń infrastruktury sportowej. 12. Większe wykorzystanie potencjału kulturalno-artystycznego społeczności lokalnej, a w szczególności młodzieży. 13. Organizacja różnorodnych imprez o zasięgu ponadlokalnym. 14. Organizowanie imprez kulturalnych i rekreacyjnych na terenach wiejskich. 15. Doposażenie świetlic wiejskich i zapewnienie warunków do organizacji szkoleń i warsztatów edukacyjnych. 16. Poprawa sytuacji osób długotrwale bezrobotnych, młodzieży i kobiet na rynku pracy dzięki aktywnym formom wspierania rynku pracy. 17. Poprawa funkcjonowania placówek oświatowych w zakresie szkolnictwa zawodowego. 18. Stworzenie zaplecza gospodarczego w oparciu o lokalne produkty rolne dla miejscowości nadmorskich. 19. Rozwój hotelarstwa i usług okołoturystycznych. 20. Wyspecjalizowanie się części gospodarstw rolnych w produkcji ekologicznej. 21. Przekształcenie części gospodarstw rolnych w gospodarstwa agroturystyczne. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pogarszający się stan dróg oraz likwidacja części połączeń komunikacyjnych. 2. Degradacja środowiska naturalnego (m.in. rzeki Regi). 3. Brak środków na zagospodarowanie terenów pod inwestycje. 4. Niepełne wykorzystanie istniejących walorów naturalnych. 5. Ograniczona liczba środków finansowych na realizację zadań z zakresu modernizacji i rozbudowy infrastruktury. 6. Ubożenie społeczeństwa. 7. Brak efektywnego systemu pożyczkowo- kredytowego. 8. Niedoinwestowanie infrastruktury sportowo-rekreacyjnej na terenach wiejskich (brak miejsc rekreacyjnych). 9. Migracja młodych, wykształconych ludzi do silniejszych gospodarczo regionów i krajów UE. 10. Brak sprawnego systemu aktywizacji osób bezrobotnych. 11. Mała liczba inwestycji tworzących nowe miejsca pracy. Zbyt małe zaangażowanie władz gminy w pozyskiwanie inwestorów ze sfery produkcyjnej mogącej wpływać stymulująco na rozwój gospodarczy regionu. 12. Stopa bezrobocia powyżej średniej w województwie, brak sprawnego systemu aktywizacji osób bezrobotnych. 13. Wzrost liczby osób długotrwale bezrobotnych w wieku niemobilnym (45+). 14. Mała rola producentów żywności będących dominującą sferą działalności gospodarczej na obszarze LGD.

Źródło: opracowanie własne.

V. CELE I WSKAŹNIKI

W toku prac nad *Strategią Rozwoju Lokalnego*, opisanych w poprzednich rozdziałach, określono zestaw realizowanych celów ogólnych i szczegółowych oraz wskazano przedsięwzięcia, które mają przyczynić się do realizacji każdego z nich. Zbiorczą informację na ich temat zaprezentowano w tabeli 5.1, informacje szczegółowe – w kolejnych tabelach umieszczonych w niniejszym rozdziale dokumentu.

LGD „Gryflandia” realizować będzie trzy cele ogólne, korespondujące z ustalonymi w ramach diagnozy problemami społecznymi i gospodarczymi, z uwzględnieniem ogólnych celów realizowanych przez instrument RLKS w całym kraju. Cele ogólne niniejszej LSR to:

Cel I: Wzrost aktywności mieszkańców do 2023 roku.

Cel II: Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru w oparciu o własne zasoby do 2023 roku.

Cel III: Zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego.

W ramach celu ogólnego pierwszego planowane są działania zmierzające do zmniejszenia zasięgu i głębokości, zdiagnozowanych we wcześniejszych rozdziałach opracowania problemów bezrobocia – poprzez aktywizację zawodową i rozwój firm – oraz ograniczonego kapitału społecznego – poprzez sukcesywne wspieranie go (oba wyzwania należą do słabych stron obszaru, wskazywanych w analizie SWOT). Walka z pierwszym z problemów jest przedmiotem sformułowanego celu szczegółowego I.1 Wzrost aktywności gospodarczej mieszkańców obszaru LGD do 2023 roku i związanego z nim przedsięwzięcia pod nazwą *Przedsiębiorcza „Gryflandia”*. Walka z problemem drugim, w ramach celu I.2 Zwiększenie udziału mieszkańców obszaru LGD w przedsięwzięciach edukacyjnych, kulturalnych, aktywizacyjnych, integracyjnych, rekreacyjnych i sportowych do 2023 roku, zostanie podjęta poprzez szeroko zakrojone przedsięwzięcie zatytułowane *Mieszkańcy „Gryflandii” razem*, w ramach którego położony zostanie nacisk na zwiększanie – na wiele różnych sposobów – kapitału społecznego, integrację lokalnych społeczności i współpracę osób z różnych środowisk, ze szczególnym uwzględnieniem grup defaworyzowanych w życiu społecznym, na całym obszarze LGD, również w jego południowej, mniej aktywnej części.

W ramach drugiego celu ogólnego realizowane będą dwa, blisko ze sobą związane cele szczegółowe: II.1 Rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej obszaru LGD do 2023 roku oraz II.2 Promocja atrakcji turystycznych obszaru LGD do 2023 roku. Realizujące je działania, zatytułowane odpowiednio *Infrastruktura turystyczna i przestrzeń publiczna „Gryflandii”* oraz *Promujemy atrakcje turystyczne „Gryflandii”* mają w zamyśle z jednej strony wspomóc oddolnymi inicjatywami aktywnie prowadzone działania gmin w tym obszarze, z drugiej zaś wpłynąć na nieco bardziej równomierne rozłożenie korzyści z ruchu turystycznego, dotychczas ograniczonych niemal wyłącznie do obszarów leżących bezpośrednio nad morzem. Cel ten wyrasta wprost z najczęściej podnoszonych elementów listy szans, stanowiącej część składową analizy SWOT prezentowanej w poprzednim rozdziale. Dodatkowym elementem realizującym cel II.1 w ramach przedsięwzięcia *Infrastruktura...* będzie planowany projekt współpracy, który będzie wpływał na zwiększenie atrakcyjności turystycznej i rozwój infrastruktury obszaru LGD, a przez będzie oddziaływał na integrację i aktywizację ludności.

Trzeci cel ogólny został sformułowany jako uzupełnienie i rozwinięcie celu drugiego, z uwzględnieniem zagrożeń sformułowanych w ostatniej części analizy SWOT. W jego ramach wyróżniono cel szczegółowy III.1 Produkty regionalne i kultywowanie lokalnych tradycji obszaru LGD do 2023 roku, który realizowany będzie w ramach przedsięwzięcia zatytułowanego *Tradycje i produkty regionalne „Gryflandii”* oraz cel szczegółowy III.2 Promocja i ochrona dziedzictwa historycznego i przyrodniczego obszaru LGD do 2023 roku, którego realizacja będzie przebiegała w ramach przedsięwzięcia *Historia i przyroda atutami „Gryflandii”*. Oba cele szczegółowe i związane z nimi przedsięwzięcia rozwijają szczególne aspekty atrakcyjności obszaru LGD – nie tylko turystycznej, ale również inwestycyjnej. Dodatkową korzyścią jaką niosą ze sobą jest walor edukacyjny oraz wzmocnienie świadomości, a więc i więzi mieszkańców z lokalną ojczyzną. W ramach realizacji celu III.1 i przedsięwzięcia *Tradycje i produkty...* planowany jest projekt współpracy międzynarodowy polegający na promocji lokalnego produktu. Działania w tym zakresie posłużą pobudzaniu świadomości mieszkańców obszaru LGD oraz partnerów, podniesieniu atrakcyjności regionu i wymianie doświadczeń z zagranicznymi partnerami.

Aby realizować cele ogólne przewidujemy dofinansowania przedsięwzięć:

- Przedsięwzięcie 1: Przedsiębiorcza „Gryflandia”, sposób realizacji: konkurs, konkurs – premia:

Celem tego przedsięwzięcia jest wzrost aktywności gospodarczej mieszkańców obszaru LGD do 2023 roku. Realizacja tego przedsięwzięcia polegać będzie na wsparciu rozpoczęcia działalności gospodarczej oraz rozwoju przedsiębiorstw. Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej w formie premii wynosić będzie 100 000 złotych. Premię można wykorzystać na pokrycie kosztów wskazanych we wniosku i biznesplanie, związanych z uruchomieniem działalności gospodarczej. Warunkiem przyznania pomocy jest stworzenie minimum jednego miejsca pracy (w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne), w tym samozatrudnienie.

Pomoc na operacje polegające na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa jest przyznawana w wysokości nie wyższej niż 70% kosztów kwalifikowanych i jednocześnie maksymalnie 300 000 złotych na jednego beneficjenta. Pomoc wypłacana będzie na zasadzie refundacji (zwrotu) części poniesionych wydatków, po zakończeniu realizacji operacji. Warunkiem przyznania pomocy jest stworzenie minimum jednego miejsca pracy (w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne). Wnioski rozpatrywane będą przez LGD (w zakresie zgodności z LSR i kryteriami wyboru) i Urząd Marszałkowski.

- Przedsięwzięcie 2: Mieszkańcy „Gryflandii” razem, sposób realizacji: konkurs, projekt grantowy:

Celem tego przedsięwzięcia jest zwiększenie udziału mieszkańców obszaru LGD w przedsięwzięciach edukacyjnych, kulturalnych, aktywizacyjnych, integracyjnych, rekreacyjnych i sportowych do 2023 roku. W ramach konkursu Wnioskodawcy będą mogli ubiegać się o wsparcie operacji polegających na modernizacji, doposażeniu miejsc integracji mieszkańców, w tym dzieci i młodzieży. Pomoc jest przyznawana w wysokości nie wyższej niż 63,63 % kosztów kwalifikowanych dla jednostek sektora finansów publicznych, a w przypadku pozostałych podmiotów pomoc przyznawana jest w wysokości nie wyższej niż 100%.

Minimalna wartość projektu to 50 000 zł. Wnioski rozpatrywane będą przez LGD (w zakresie zgodności z LSR i kryteriami wyboru) i Urząd Marszałkowski.

W ramach projektu grantowego wspierane będą operacje przyczyniające się do aktywizacji i/lub integracji mieszkańców, a tym samym wzmocnienia kapitału społecznego LSR (konkursy, przeglądy, warsztaty, spotkania, etc.). Minimalna wartość projektu to 5 000 zł, a maksymalna 50 000 zł. Pomoc wypłacana będzie na zasadzie refundacji (zwrotu) części poniesionych wydatków, po zakończeniu realizacji operacji. Pomoc jest przyznawana w wysokości nie wyższej niż 63,63 % kosztów kwalifikowanych dla jednostek sektora finansów publicznych i w wysokości nie wyższej niż 100% w przypadku pozostałych podmiotów. Jednostki sektora finansów publicznych mogą wykorzystać maksymalnie 20% kwoty przypisanej projektowi grantowemu w budżecie LSR. Za realizację grantów w całości odpowiada LGD (dokonuje oceny wniosków, zawiera umowy, rozlicza oraz monitoruje i kontroluje grantobiorców).

- Przedsięwzięcie 3: Infrastruktura turystyczna i przestrzeń publiczna „Gryflandii”, sposób realizacji: konkurs:

Celem tego przedsięwzięcia jest rozbudowa i poprawa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej obszaru LGD do 2023 roku, podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru LGD do 2023. Wnioskodawcy będą mogli ubiegać się o wsparcie operacji polegających na rozbudowie, budowie, remoncie, modernizacji lub doposażeniu infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. Pomoc będzie wypłacana na zasadzie refundacji części poniesionych wydatków, po zakończeniu realizacji operacji. Minimalna wartość projektu to 50 000 zł. Pomoc jest przyznawana w wysokości nie wyższej niż 63,63 % kosztów kwalifikowanych dla jednostek sektora finansów publicznych, a w przypadku pozostałych podmiotów pomoc przyznawana jest w wysokości nie wyższej niż 100%.

Wnioski rozpatrywane będą przez LGD (w zakresie zgodności z LSR i kryteriami wyboru) i Urząd Marszałkowski.

- Przedsięwzięcie 4: Promujemy atrakcje turystyczne „Gryflandii”, sposób realizacji – projekt grantowy:

Celem tego przedsięwzięcia jest promocja atrakcji turystycznych obszaru LGD do 2023 roku. Wspierane będą działania promocyjne (publikacje, strony internetowe, imprezy i wydarzenia promujące obszar LGD). Pomoc będzie wypłacana na zasadzie refundacji (zwrotu) części poniesionych wydatków, po zakończeniu realizacji operacji. Minimalna wartość projektu to 5 000 zł, a maksymalna 50 000 zł. Pomoc wypłacana będzie na zasadzie refundacji (zwrotu) części poniesionych wydatków, po zakończeniu realizacji operacji. Pomoc jest przyznawana w wysokości nie wyższej niż 63,63 % kosztów kwalifikowanych dla jednostek sektora finansów publicznych i w wysokości nie wyższej niż 100% w przypadku pozostałych podmiotów. Jednostki sektora finansów publicznych mogą wykorzystać maksymalnie 20% kwoty przypisanej projektowi grantowemu w budżecie LSR. Za realizację grantów w całości

odpowiada LGD (dokonuje oceny wniosków, zawiera umowy, rozlicza oraz monitoruje i kontroluje grantobiorców).

- Przedsięwzięcie 5: Tradycje i produkty regionalne „Gryflandii”, sposób realizacji: konkurs, projekt grantowy:

Celem tego przedsięwzięcia jest promocja produktów regionalnych i kultywowanie lokalnych tradycji obszaru LGD do 2023 roku. W ramach konkursu Wnioskodawcy będą mogli ubiegać się o wsparcie operacji polegających na wybudowaniu, utworzeniu, wyremontowaniu, zagospodarowaniu, zmodernizowaniu lub doposażeniu obiektów eksponujących dziedzictwo kulturowe obszaru LGD. Pomoc będzie wypłacana na zasadzie refundacji (zwrotu) części poniesionych wydatków, po zakończeniu realizacji operacji. Minimalna wartość projektu to 50 000 zł. Wnioski rozpatrywane będą przez LGD (w zakresie zgodności z LSR i kryteriami wyboru) i Urząd Marszałkowski. Pomoc jest przyznawana w wysokości nie wyższej niż 63,63 % kosztów kwalifikowalnych dla jednostek sektora finansów publicznych, a w przypadku pozostałych podmiotów pomoc przyznawana jest w wysokości nie wyższej niż 100%.

W ramach projektu grantowego wspierane będą przedsięwzięcia edukacyjne i kulturalne bazujące na lokalnych tradycjach i promujące lokalne produkty. Pomoc jest przyznawana w wysokości nie wyższej niż 63,63 % kosztów kwalifikowalnych dla jednostek sektora finansów publicznych, a w przypadku pozostałych podmiotów pomoc przyznawana jest w wysokości nie wyższej niż 100%.

Jednostki sektora finansów publicznych mogą wykorzystać maksymalnie 20% kwoty przypisanej projektowi grantowemu w budżecie LSR. Za realizację grantów w całości odpowiada LGD (dokonuje oceny wniosków, zawiera umowy, rozlicza oraz monitoruje i kontroluje grantobiorców).

- Przedsięwzięcie 6: Historia i przyroda atutami „Gryflandii”, sposób realizacji: konkurs, projekt grantowy:

Celem tego przedsięwzięcia jest promocja i ochrona dziedzictwa historycznego i przyrodniczego obszaru LGD do 2023 roku. W ramach konkursu Wnioskodawcy będą mogli ubiegać się o wsparcie operacji polegających na odnowieniu, wyremontowaniu, odrestaurowaniu, zmodernizowaniu, doposażeniu lub oznakowaniu obiektów cennych przyrodniczo, krajobrazowo i pełniących funkcje edukacyjne w zakresie ochrony środowiska.

Pomoc będzie wypłacana na zasadzie refundacji (zwrotu) części poniesionych wydatków, po zakończeniu realizacji operacji. Minimalna wartość projektu to 50 000 zł. Wnioski rozpatrywane będą przez LGD (w zakresie zgodności z LSR i kryteriami wyboru) i Urząd Marszałkowski. Pomoc jest przyznawana w wysokości nie wyższej niż 63,63 % kosztów kwalifikowalnych dla jednostek sektora finansów publicznych, a w przypadku pozostałych podmiotów pomoc przyznawana jest w wysokości nie wyższej niż 100%.

W ramach projektu grantowego wspierane będą przedsięwzięcia edukacyjne w zakresie ochrony dziedzictwa historycznego i przyrodniczego (ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu). Minimalna wartość projektu to 5 000 zł, a maksymalna 50 000 zł. Pomoc wypłacana będzie na zasadzie refundacji (zwrotu) części poniesionych wydatków, po zakończeniu realizacji operacji. Pomoc jest przyznawana w wysokości nie wyższej niż 63,63 % kosztów kwalifikowalnych dla jednostek sektora finansów publicznych, a w przypadku pozostałych podmiotów pomoc przyznawana jest w wysokości nie wyższej niż 100%.

Jednostki sektora finansów publicznych mogą wykorzystać maksymalnie 20% kwoty przypisanej projektowi grantowemu w budżecie LSR. Za realizację grantów w całości odpowiada LGD (dokonuje oceny wniosków, zawiera umowy, rozlicza oraz monitoruje i kontroluje grantobiorców).

Tabela 5.1. Cele, które będą osiągnięte przez realizację LSR oraz przedsięwzięcia temu służące

Cel ogólny I: Wzrost aktywności mieszkańców do 2023 roku		Cel ogólny II: Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru w oparciu o własne zasoby do 2023 roku		Cel ogólny III: Zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, hi- storycznego i przyrodniczego	
Cel szczegółowy I.1: Wzrost aktywności go- spodarczej mieszkań- ców obszaru LGD do 2023 roku	Cel szczegółowy I.2: Zwiększenie udziału mieszkańców obszaru LGD w przedsięwzięciach edukacyjnych, kultural- nych, aktywizacyjnych, integracyjnych, rekre- acyjnych i sportowych do 2023 ro- ku	Cel szczegółowy II.1: Rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury tury- stycznej i rekreacyjnej obszaru LGD do 2023 ro- ku	Cel szczegółowy II.2: Promocja atrakcji turysty- cznych obszaru LGD do 2023 roku	Cel szczegółowy III.1: Produkty regionalne i kultywowanie lokalnych tradycji obszaru LGD do 2023 roku	Cel szczegółowy III.2: Promocja i ochrona dzie- dzictwa historycznego i przyrodniczego obszaru LGD do 2023 roku
Przedsięwzięcie 1: Przedsiębiorcza „Gryflandia”	Przedsięwzięcie 2: Mieszkańcy „Gryflandii” razem	Przedsięwzięcie 3: Infrastruktura turystyczna i przestrzeń publiczna „Gryflandii”	Przedsięwzięcie 4: Promujemy atrakcje turystyczne „Gryflandii”	Przedsięwzięcie 5: Tradycje i produkty regionalne „Gryflandii”	Przedsięwzięcie 6: Historia i przyroda atuta- mi „Gryflandii”

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 5.2. Cele i wskaźniki

1.0	CEL OGÓLNY	Wzrost aktywności mieszkańców do 2023 roku				
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Wzrost aktywności gospodarczej mieszkańców obszaru LGD do 2023 roku				
1.2		Zwiększenie udziału mieszkańców obszaru LGD w przedsięwzięciach edukacyjnych, kulturalnych, aktywizacyjnych, integracyjnych, rekreacyjnych i sportowych do 2023 roku				
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru
W.1.0.1	Wzrost liczby mieszkańców deklarujących poczucie więzi z miejscem zamieszkania do 2023 roku w porównaniu do danych z 2014 roku o 5%		Δ%	74%	78%	Ankiety, dane własne LGD
W.1.0.2	Wzrost liczby mieszkańców biorących udział w lokalnych inicjatywach społecznych, kulturowych, integracyjnych, rekreacyjnych, sportowych do 2023 roku w porównaniu do danych z 2014 roku o 5%		Δ%	11%	12%	Ankiety, dane własne LGD
		Wskaźniki rezultatu dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru
W.1.1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy		pełny etat średnioroczny	0	25	sprawozdania beneficjentów, dane własne LGD
	Liczba podmiotów gospodarczych (w tym jednoosobowych), których dochody zwiększyły się w wyniku realizacji operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa oraz rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa do 2023 r.		sztuka	0	25	sprawozdania beneficjentów, dane własne LGD
W.1.2.1	Liczba mieszkańców, którzy skorzystali ze stałej oferty przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej będących miejscami integracji mieszkańców, w tym dzieci i młodzieży do 2023 roku.		osoba	0	3000	sprawozdania beneficjentów, dane własne LGD
W.1.2.2	Liczba uczestników wydarzeń / imprez		osoba	0	8000	sprawozdania beneficjentów, dane własne LGD
W.1.2.3	Liczba osób / podmiotów przeszkolonych		osoba / podmiot	0	125	dane własne LGD
W.1.2.4	Liczba osób / podmiotów oceniających szkolenie jako adekwatne do oczekiwań		osoba / podmiot	0	80	dane własne LGD
W.1.2.4	Liczba lokalnych liderów biorących udział w spotkaniach animacyjnych		osoba	0	200	dane własne LGD
W.1.2.5	Liczba osób biorących udział w spotkaniach / wydarzeniach adresowanych do mieszkańców		osoba	0	240	dane własne LGD
W.1.2.6	Liczba osób / podmiotów, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w Biurze LGD		osoba / podmiot	0	40	dane własne LGD
W.1.2.7	Liczba badań własnych i ewaluacji		sztuka	0	3	dane własne LGD

Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						Początkowa 2014 rok	Końcowa 2023 rok	
1.1.1	Przedsiębiorcza „Gryflandia”	Osoby/podmioty, bezrobotni i inne osoby planujące rozpoczęcie działalności gospodarczej, grupy defaworyzowane	Konkurs	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	sztuk	0	15	sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Przedsiębiorcza „Gryflandia”	Przedsiębiorcy	Konkurs	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	sztuka	0	10	sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.1	Mieszkańcy „Gryflandii” razem	Mieszkańcy obszaru LGD i inni	Konkurs	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	sztuka	0	11	sprawozdania beneficjentów, dane LGD
			Projekty grantowe	Liczba wydarzeń / imprez	sztuk	0	15	sprawozdania beneficjentów, dane LGD
			Koszty bieżące, aktywizacja	Liczba szkoleń dla beneficjentów funduszy LGD	sztuk	0	25	dane LGD
				Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	osobodzień	0	100	dane LGD
				Liczba spotkań animacyjnych dla lokalnych liderów	sztuk	0	5	dane LGD
				Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	sztuk	0	5	dane LGD
				Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	sztuk	0	200	dane LGD
Liczba badań własnych i ewaluacji	sztuka	0	3	dane LGD				

2.0	CEL OGÓLNY	Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru w oparciu o własne zasoby do 2023 roku				
2.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz przestrzeni publicznej obszaru LGD do 2023 roku				
2.2		Promocja atrakcji turystycznych obszaru LGD do 2023 roku				
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru
W.2.0.1	Wzrost odsetka deklarujących zadowolenie z oferty turystów spoza terenu objętego LSR o 5%		Δ%	30%	32%	Ankiety
W.2.0.2	Wzrost intensywności ruchu turystycznego na terenie LGD (wskaźnik Schneidera) o 2%		Δ%	310	316	GUS
		Wskaźniki rezultatu dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru
W.2.1.1	Liczba osób korzystających z nowych oraz przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej		osoba	0	1400	dane LGD
W.2.1.2	Liczba zrealizowanych projektów współpracy skierowanych do grup docelowych		sztuka	0	1	dane LGD
W.2.2.1	Liczba odbiorców publikacji promujących obszar objęty LSR		osoba	0	15000	dane LGD
W.2.2.2	Liczba osób korzystająca ze stron internetowych promujących obszar objęty LSR		osoba	0	20000	dane LGD
W.2.2.3	Liczba osób uczestniczących w imprezach i wydarzeniach, na których promowano obszar LGD		osoba	0	5000	dane LGD
W.2.2.4	Liczba odbiorców publikacji i materiałów informacyjno-promujących obszar LGD		osoba	0	10000	dane LGD
W.2.2.5	Liczba odbiorców materiałów prasowych		osoba	0	10000	dane LGD
W.2.2.6	Liczba odwiedzin strony internetowej LGD		osoba	0	20000	dane LGD
W.2.2.7	Liczba osób, które odwiedziły stoisko informacyjno – promocyjne LGD		osoba	0	50000	dane LGD

Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						Początkowa 2014 rok	Końcowa 2023 rok	
2.1.1	Infrastruktura turystyczna i przestrzeń publiczna „Gryflandii”	Turyści oraz mieszkańcy obszaru LGD w tym grupy defaworyzowane.	Konkurs	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Sztuka	0	3	sprawozdania beneficjentów, dane LGD
		Turyści oraz mieszkańcy obszaru LGD w tym grupy defaworyzowane.	Konkurs	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Sztuka	0	9	sprawozdania beneficjentów, dane LGD
2.1.2	Infrastruktura turystyczna i przestrzeń publiczna „Gryflandii”	Turyści oraz mieszkańcy obszaru LGD w tym grupy defaworyzowane.	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	sztuka	0	1	dane LGD
2.2.1	Promujemy atrakcje turystyczne „Gryflandii”	Turyści oraz mieszkańcy obszaru LGD w tym grupy defaworyzowane	Projekt grantowy	Liczba publikacji promujących obszar objęty LGD	sztuka	0	3	sprawozdania beneficjentów, dane LGD
				Liczba stron internetowych promujących obszar LGD	sztuk	0	1	sprawozdania beneficjentów, dane LGD
				Liczba imprez i wydarzeń, na których promowano obszar LGD	sztuk	0	8	sprawozdania beneficjentów, dane LGD
			Koszty bieżące, aktywizacja	Liczba wydanych publikacji i materiałów informacyjno - promujących obszar objęty LGD, (w tym, ulotki, plakaty, banery, roll-up, gadżety)	zestaw	0	4	dane LGD
				Liczba materiałów prasowych	sztuk	0	25	dane LGD
				Liczba stron internetowych LGD	sztuk	0	1	dane LGD
				Liczba imprez i wydarzeń, na których LGD wystawiło stoisko informacyjno - promocyjne	sztuka	0	18	dane LGD

3.0	CEL OGÓLNY	Zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego				
3.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Produkty regionalne i kultywowanie lokalnych tradycji obszaru LGD				
3.2		Promocja i ochrona dziedzictwa historycznego i przyrodniczego obszaru LGD				
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru
W.3.0	Wzrost liczby mieszkańców deklarujących zadowolenie ze sposobów ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego na obszarze LGD do 2023 roku w porównaniu do danych z 2014 roku o 5%		Δ%	35%	37%	Ankiety
		Wskaźniki rezultatu dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru
W.3.1.1	Liczba osób uczestniczących w przedsięwzięciach edukacyjnych i kulturalnych bazujących na lokalnych tradycjach		osoba	0	10000	dane LGD
W.3.1.2	Liczba projektów współpracy wykorzystująca lokalne zasoby		sztuka	0	1	dane LGD
W.3.1.3	Liczba osób uczestniczących w przedsięwzięciach wspierających kultywowanie tradycji i produktów regionalnych		osoba	0	300	dane LGD
W.3.1.4	Liczba osób odwiedzających zabytki poddane pracom konserwatorskim lub restauratorskim		osoba	0	5000	dane LGD
W.3.2.1	Liczba osób odwiedzających obiekty cenne przyrodniczo, krajobrazowo i pełniące funkcje edukacyjne w zakresie ochrony środowiska, odnowione, wyremontowane, odrestaurowane, zmodernizowane, wyposażone lub oznakowane		osoba	0	600	dane LGD
W.3.2.2	Liczba osób uczestniczących w przedsięwzięciach edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa historycznego i przyrodniczego (ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu)		osoba	0	400	dane LGD
W.3.2.3	Liczba osób uczestniczących w przedsięwzięciach edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa historycznego i przyrodniczego (ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu), zorganizowanych przez LGD		osoba	0	240	dane LGD

Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						Początkowa 2014 rok	Końcowa 2023 rok	
3.1.1	Tradycje i produkty regionalne	Turyści, mieszkańcy obszaru LGD w tym grupy defaworyzowane oraz mieszkańcy z poza terenu LGD.	Projekt grantowy	Liczba przedsięwzięć edukacyjnych i kulturalnych bazujących na lokalnych tradycjach i promujących lokalne produkty, zorganizowanych do 2023 roku	sztuka	0	6	sprawozdania beneficjentów, dane LGD
			Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym współpracy międzynarodowej	sztuka	0	1	dane LGD
			Koszty bieżące, aktywizacja	Liczba przedsięwzięć wspierających kultywowanie tradycji i produktów regionalnych.	sztuka	0	3	dane LGD
3.1.2	Tradycje i produkty regionalne	Turyści oraz mieszkańcy obszaru LGD w tym grupy defaworyzowane	Konkurs	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	sztuka	0	3	sprawozdania beneficjentów, dane LGD

3.2.1	Historia i przyroda atutami „Gryflandii”	Turyści oraz mieszkańcy obszaru LGD w tym grupy defaworyzowane	Konkurs	Liczba odnowionych wyremontowanych, odrestaurowanych, zmodernizowanych, doposażonych lub oznakowanych obiektów cennych przyrodniczo, krajobrazowo i pełniących funkcje edukacyjne w zakresie ochrony środowiska	sztuka	0	3	sprawozdania beneficjentów, dane LGD
3.2.2	Historia i przyroda atutami „Gryflandii”	Turyści oraz mieszkańcy obszaru LGD w tym grupy defaworyzowane	Projekt grantowy	Liczba przedsięwzięć edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa historycznego i przyrodniczego (ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu)	sztuka	0	4	sprawozdania beneficjentów, dane LGD
			Koszty bieżące, aktywizacja	Liczba przedsięwzięć edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa historycznego i przyrodniczego (ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu), zoorganizowanych przez LGD	sztuka	0	4	dane LGD

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 5.3. Matryca logiczna powiązań problemów społeczno-ekonomicznych z celami strategii

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
<ul style="list-style-type: none"> Niskie kwalifikacje mieszkańców Niewielkie możliwości kształcenia i przekwalifikowania się Brak miejsc pracy dla ludzi młodych. Odływ ludzi młodych i dobrze wykształconych do większych miast Brak sprawnego systemu aktywizacji osób bezrobotnych Ubożenie społeczeństwa Degradacja bazy przetwórczej, mała liczba zakładów, szczególnie w sferze produkcyjnej Spadek dostępności do dóbr kultury (mniejsza liczba bibliotek, domów kultury, świetlic, etc.) Niedoinwestowanie infrastruktury sportowo-rekreacyjnej na terenach wiejskich (brak miejsc rekreacyjnych) 	<p>1.0.Wzrost aktywności mieszkańców do 2023 roku</p>	<p>1.1.Wzrost aktywności gospodarczej mieszkańców obszaru LSR do 2023 roku</p>	<p>Przedsiębiorcza „Gryflandia”</p>	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zrealizowanych operacji polegająca na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa Liczba zrealizowanych operacji polegająca na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba utworzonych miejsc pracy Liczba podmiotów gospodarczych (w tym jednoosobowych), których dochody zwiększyły się w wyniku realizacji operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa oraz rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa do 2023 roku 	<ul style="list-style-type: none"> Wzrost liczby mieszkańców deklarujących poczucie więzi z miejscem zamieszkania do 2023 roku w porównaniu do danych z 2014 roku Wzrost liczby mieszkańców biorących udział w lokalnych inicjatywach społecznych, kulturalnych, integracyjnych, rekreacyjnych, sportowych do 2023 roku w porównaniu do danych z 2014 roku 	<ul style="list-style-type: none"> Koniunktura gospodarcza w regionie Wielkość inwestycji Poziom i struktura dofinansowania z budżetu państwa

		<p>1.2. Zwiększenie udziału mieszkańców obszaru LGD w przedsięwzięciach edukacyjnych, kulturalnych, aktywizacyjnych, integracyjnych, rekreacyjnych i sportowych do 2023 roku</p>	<p>Mieszkańcy „Gryflandii” Razem</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej • Liczba wydarzeń / imprez • Liczba szkoleń dla beneficjentów funduszy LGD • Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD • Liczba spotkań animacyjnych dla lokalnych liderów • Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców • Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa • Liczba badań własnych i ewaluacji 	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba mieszkańców, którzy skorzystali ze stałej oferty przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, będących miejscami integracji mieszkańców, w tym dzieci i młodzieży do 2023 roku • Liczba uczestników wydarzeń / imprez • Liczba osób/podmiotów przeszkolonych, • Liczba osób / podmiotów oceniających szkolenie jako adekwatne do oczekiwań • Liczba lokalnych liderów biorących udział w spotkaniu animacyjnym. • Liczba osób biorących udział w spotkaniach / wydarzeniach adresowanych do mieszkańców • Liczba osób / podmiotów, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w Biurze LGD • Liczba badań własnych i ewaluacji 		
--	--	---	---	---	--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • Niepełne wykorzystanie istniejących walorów naturalnych • Korzystne położenie geograficzne (bliskość Morza i Wybrzeża Bałtyckiego) • Atrakcyjne zasoby przyrodnicze (głównie w rejonie doliny rzeki Regi oraz wokół zbiorników wodnych) 	<p>2.0.Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru w oparciu o własne zasoby do 2023 roku</p>	<p>2.1. Rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz przestrzeni publicznej obszaru LGD do 2023 roku</p>	<p>Infrastruktura turystyczna i przestrzeń publiczna „Gryflandii”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej • Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej • Liczba zrealizowanych projektów współpracy 	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób korzystających z nowych oraz przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej • Liczba zrealizowanych projektów współpracy skierowanych do grup docelowych • Liczba odbiorców publikacji promujących obszar objęty LSR 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost odsetka turystów deklarujących zadowolenie spoza terenu objętego LSR • Wzrost intensywności ruchu turystycznego na terenie LGD 	<ul style="list-style-type: none"> • Warunki pogodowe • Koniunktura gospodarcza
---	--	--	--	--	--	--	---

		<p>2.2.Promocja atrakcji turystycznych obszaru LGD do 2023 roku</p>	<p>Promujemy atrakcje turystyczne „Gryflandii”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba publikacji promujących obszar objęty LSR wydane do 2023 roku • Liczba stron internetowych promujących obszar LGD • Liczba Imprez i wydarzeń, na których promowano obszar LGD • Liczba wydanych publikacji i materiałów informacyjnych - promujących obszar objęty LGD, (w tym, ulotki, plakaty, banery , roll-up, gadżety) • Liczba materiałów prasowych • Liczba stron internetowych LGD • Liczba imprez i wydarzeń na których LGD wystawiło stoisko informacyjno – promocyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób korzystająca ze stron internetowych promujących obszar objęty LSR • Liczba osób uczestniczących w imprezach i wydarzeniach, na których promowano obszar LGD • liczba odbiorców publikacji i materiałów informacyjno – promujących obszar LGD, • Liczba odbiorców materiałów prasowych • Liczba odwiedzin strony internetowej LGD • Liczba osób, które odwiedziły stoisko informacyjno – promocyjne LGD 		
--	--	--	---	--	---	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • Niedoinwestowanie obiektów eksponujących dziedzictwo kulturowe, jak i obiektów cennych przyrodniczo i krajobrazowo • Zbyt mała liczba przedsięwzięć edukacyjnych i kulturalnych bazujących na lokalnych tradycjach i promujących lokalne produkty, jak i przedsięwzięć edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego 	<p>3.0.Zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego</p>	<p>3.1.Kultywowanie lokalnych tradycji, produkty regionalne na obszarze LGD do 2023 roku</p>	<p>Tradycje i produkty regionalne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba przedsięwzięć edukacyjnych i kulturalnych bazujących na lokalnych tradycjach i promujących lokalne produkty • Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym współpracy międzynarodowej • Liczba przedsięwzięć wspierających kultywowanie tradycji i produktów regionalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób uczestniczących w przedsięwzięciach edukacyjnych i kulturalnych bazujących na lokalnych tradycjach, • Liczba projektów współpracy wykorzystująca lokalne zasoby • Liczba osób uczestniczących w przedsięwzięciach wspierających kultywowanie tradycji i produktów regionalnych • Liczba osób odwiedzających zabytki poddane pracom konserwatorskim lub restauratorskim 	<p>Wzrost liczby mieszkańców deklarujących zadowolenie ze sposobów ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego na obszarze LGD do 2023 roku w porównaniu do danych z 2014 roku</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zbyt małe zainteresowanie regionem
--	--	---	--	--	---	---	--

		<p>3.2.Promocja i ochrona dziedzictwa przyrodniczego na obszarze LGD do 2023 roku</p>	<p>Historia i przyroda atutami „Gryflandii”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim • Liczba odnowionych, wyremontowanych, odrestaurowanych, zmodernizowanych, doposażonych lub oznakowanych obiektów cennych przyrodniczo, krajobrazowo i pełniących funkcje edukacyjne w zakresie ochrony środowiska • Liczba przedsięwzięć edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa historycznego (ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu). 	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób odwiedzających obiekty cenne przyrodniczo, krajobrazowo i pełniące funkcje edukacyjne w zakresie ochrony środowiska, odnowione, wyremontowane, odrestaurowane, zmodernizowane, doposażone lub oznakowane • Liczba osób uczestniczących w przedsięwzięciach edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego (ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu) • Liczba osób uczestniczących w przedsięwzięciach edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa historycznego i przyrodniczego (ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu) zorganizowanych przez LGD 		
--	--	--	--	---	--	--	--

				<ul style="list-style-type: none"> Liczba przedsięwzięć edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa historycznego (ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu) zorganizowanych przez LGD		
--	--	--	--	--	--	--

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 5.4. Matryca logiczna powiązań problemów społeczno-ekonomicznych z celami strategii

VI. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

Nabór wniosków o przyznanie pomocy

W celu sprawnego wdrożenia strategii, LGD opracowała zestaw procedur oceny i wyboru operacji, odnoszących się do wszystkich operacji realizowanych w ramach LSR (także projektów grantowych). Przez cały okres wdrażania strategii będą one udostępniane do wiadomości publicznej w biurze, na stronie internetowej LGD oraz omawiane w trakcie spotkań informacyjnych i szkoleń dla potencjalnych wnioskodawców. Nabór będzie prowadzony w oparciu o przepisy zawarte w odpowiednich aktach wykonawczych i innych dokumentach, wytycznych, w szczególności zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 z dnia 24 września 2015 roku.

LGD występuje do Zarządu Województwa z wnioskiem o uzgodnienie terminu naboru wniosków o udzielenie wsparcia na operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD nie później niż 30 dni przed planowanym terminem rozpoczęcia biegu terminu składania tych wniosków.

Wraz z wnioskiem LGD przesyła projekt ogłoszenia o naborze wniosków o udzielenie wsparcia na operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD, które zawiera w szczególności:

- 1) wskazanie: terminu i miejsca składania tych wniosków, formy wsparcia oraz zakresu tematycznego operacji;
- 2) obowiązujące w ramach naboru: warunki udzielenia wsparcia, kryteria wyboru operacji wraz ze wskazaniem minimalnej liczby punktów, której uzyskanie jest warunkiem wyboru operacji;
- 3) informację o wymaganych dokumentach, potwierdzających spełnienie warunków udzielenia wsparcia oraz kryteriów wyboru operacji;
- 4) wskazanie wysokości limitu środków w ramach ogłaszanego naboru;
- 5) informację o miejscu udostępnienia LSR, formularza wniosku o udzielenie wsparcia, formularza wniosku o płatność oraz formularza umowy o udzielenie wsparcia.

Po pozytywnym uzgodnieniu z zarządem województwa terminu naboru wniosków i treści ogłoszenia o naborze wniosków, LGD zamieszcza ogłoszenie o naborze wniosków o udzielenie wsparcia na operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD, na swojej stronie internetowej.

Każdy nabór będzie trwał od 14 do 30 dni. Przed rozpoczęciem naboru i w jego trakcie LGD prowadzić będzie działania informacyjno-promocyjne, szkoleniowe i doradcze, skierowane do potencjalnych wnioskodawców. Wnioski o przyznanie pomocy składane będą bezpośrednio do LGD, pod adresem wskazanym w ogłoszeniu o naborze w terminie wskazanym w ogłoszeniu.

Ocena zgodności operacji z LSR oraz ocena zgodności operacji z kryteriami wyboru operacji zawartymi w lokalnej strategii rozwoju dokonywana jest w ciągu 45 dni od dnia zakończenia naboru wniosków o przyznanie pomocy (termin ten wydłuża się o 7 dni w przypadku, gdy LGD wzywało wnioskodawcę do uzupełnień)

Po zakończeniu naboru pracownicy biura dokonują pomocniczej oceny zgodności z LSR, pomocniczej oceny spełnienia kryteriów wyboru operacji zakresie:

- 1) złożenia wniosku o przyznaniu pomocy w miejscu i terminie wskazanym w ogłoszeniu naboru wniosków o przyznanie pomocy,
- 2) zgodności operacji z zakresem tematycznym, który został wskazany w ogłoszeniu naboru wniosków o przyznanie pomocy,

- 3) realizacji przez operacje celów głównych i szczegółowych, przez osiągnięcie zaplanowanych w LSR wskaźników,
- 4) zgodności operacji z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, w ramach którego jest planowana realizacja tej operacji, w tym:
  - zgodności z formą wsparcia wskazaną w ogłoszeniu naboru wniosków o przyznanie pomocy (refundacja albo ryczałt – premia),
  - zgodności z warunkami udzielenia wsparcia obowiązującymi w ramach naboru,
- 5) propozycji kwoty wsparcia.

Jeżeli podczas rozpatrywania wniosku o udzielenie wsparcia konieczne jest uzyskanie wyjaśnień lub dokumentów niezbędnych do oceny zgodności operacji z LSR, wyboru operacji lub ustalenia kwoty wsparcia, pracownicy Biura LGD wzywają jednokrotnie podmiot ubiegający się o to wsparcie do złożenia wyjaśnień lub dokumentów niezbędnych do oceny zgodności operacji z LSR, wyboru operacji lub ustalenia kwoty wsparcia w terminie określonym w treści wezwania pod rygorem pominięcia dokumentów i i wyjaśnień złożonych z uchybieniem terminu. Operacje, które nie spełniają warunków wstępnej oceny wniosków o przyznanie pomocy nie podlegają wyborowi. Decyzją tej sprawie zostaje podjęta przez LGD z zachowaniem śladu rewizyjnego.

Przewodniczący Rady lub osoba upoważniona przez niego, zgodnie z zapisami Statutu i Regulaminu Rady, odpowiada za prawidłowy przebieg posiedzeń Rady. Prawidłowość posiedzeń jest każdorazowo nadzorowana przez Prezydium Rady.

Zgodnie z Regulaminem Rady, członek Rady nie może brać udziału w ocenie operacji:

- w której jest Wnioskodawcą albo pozostaje z Wnioskodawcą w takim stosunku prawnym, że wynik głosowania może mieć wpływ na jego prawa lub obowiązki,
- swego małżonka oraz krewnych lub powinowatych do drugiego stopnia lub pozostaje w konkubinacie z wnioskodawcą,
- osoby z którą jest w sporze przed sądem lub przed innym organem administracji publicznej,
- osoby, z którą pozostaje w innych relacjach niż wymienione powyżej, a które mogą rzutować na jego bezstronną ocenę.

Wyłączenie członka Rady z procedury oceny operacji skutkuje wykluczeniem: z dyskusji nad wnioskiem, z głosowania w sprawie zgodności operacji z LSR oraz z głosowania w sprawie oceny operacji według kryteriów lokalnych przyjętych przez LGD. Członek Rady wyłączony z procedury oceny operacji powinien opuścić salę obrad na czas dyskusji i głosowania nad wnioskiem.

Nad prawidłowością przebiegu procesu oceny i wyboru, poprawnością dokumentacji i zgodnością formalną czuwa Prezydium Rady. Prezydium po zebraniu wypełnionych prawidłowo kart sumuje liczbę punktów przyznanych przez oceniających i sumę tę dzieli przez liczbę oddanych, ważnych ocen (średnia arytmetyczna, z dwoma miejscami po przecinku).

Wynik głosowania w sprawie uznania operacji za zgodną z LSR jest pozytywny, jeśli większość głosów została oddana na opcję, że operacja jest zgodna z LSR. Wyniki głosowania ogłasza Przewodniczący Rady.

Na podstawie wyników głosowania w sprawie oceny zgodności operacji z LSR sporządza się listę operacji zgodnych z LSR.

Oddanie głosu w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów polega na wypełnieniu tabeli zawartej na „Karcie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD”. Wszystkie rubryki zawarte w tabeli muszą być wypełnione, w przeciwnym razie głos uważa się za nieważny.

W trakcie zliczania głosów Prezydium jest zobowiązane sprawdzić, czy łączna ocena punktowa operacji zawarta w pozycji „SUMA PUNKTÓW” została obliczona poprawnie.

W przypadku stwierdzenia błędów i braków w sposobie wypełnienia karty oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD Przewodniczący/Sekretarz wzywa członka Rady, który wypełnił tę kartę do złożenia wyjaśnień i uzupełnienia braków. W trakcie wyjaśnień członek Rady może na oddanej przez siebie karcie dokonać brakujących wpisów w kratkach lub pozycjach pustych oraz dokonać czytelnej korekty w pozycjach i kratkach wypełnionych podczas głosowania, stawiając przy tych poprawkach swój podpis. Jeżeli po dokonaniu poprawek i uzupełnień karta nadal zawiera błędy w sposobie wypełnienia, zostaje uznana za głos nieważny.

Wynik głosowania w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD dokonuje się w taki sposób, że sumuje się oceny punktowe wyrażone na kartach stanowiących ważne oddane głosy w pozycji „SUMA PUNKTÓW” i dzieli przez liczbę ważnie oddanych głosów.

Wyniki głosowania ogłasza Przewodniczący Rady, na ich podstawie sporządza się listę operacji wybranych przez LGD do finansowania, ze wskazaniem, które operacje mieszczą się w limicie środków wskazanym w ogłoszeniu o naborze wniosków o udzielenie wsparcia.

Ocena wniosków zostanie dokonana w ciągu 45 dni od dnia zakończenia naboru wniosków (termin ten wydłuża się o 7 dni, w przypadku gdy LGD wzywało Wnioskodawcę do uzupełnień).

W przypadku uzyskania przez dwie lub więcej operacji takiej samej liczby punktów, o miejscu na liście wybranych operacji decyduje data i godzina złożenia wniosku w Biurze LGD zgodnie z zasadą „im wcześniejsza data, godzina, minuta złożenia wniosku do biura LGD, tym wyższe miejsce na liście”.

W stosunku do każdej operacji będącej przedmiotem posiedzenia Rady podejmowana jest przez Radę decyzja w formie uchwały o wybraniu bądź nie wybraniu operacji do finansowania.

Lista ocenionych operacji jest publikowana na stronie internetowej LGD „Gryflandia”.

Po zakończeniu posiedzenia Rady, w terminie 7 dni Biuro LGD informuje pisemnie wnioskodawcę o wynikach oceny wyboru operacji

Wniesienie i rozpatrywanie protestu

W przypadku: negatywnej oceny zgodności operacji z LSR, nieuzyskaniu przez operację minimalnej liczby punktów, wyniku wyboru, który powoduje, że operacja nie mieści się w limicie środków wskazanym w ogłoszeniu o naborze wniosków o udzielenie wsparcia, ustaleniu przez LGD kwoty wsparcia niższej niż wnioskowana – podmiotowi ubiegającemu się o wsparcie, przysługuje prawo wniesienia protestu.

Protest jest wnoszony za pośrednictwem Biura LGD do Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego w terminie 7 dni od dnia otrzymania informacji o wyniku oceny zgodności z LSR lub wyniku wyboru.

Szczegółowe przepisy możliwości złożenia i rozpatrywania protestu znaleźć można w art. 22 ustawy o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności.

Procedura zmiany lokalnych kryteriów wyboru

Lokalne kryteria wyboru będą obowiązywały przez wiele lat i pod wpływem zmian sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru mogą nie przynosić oczekiwanych rezultatów lub zagrażać realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju. Dlatego należało opracować procedurę zmiany tych kryteriów.

Z inicjatywą zmian w lokalnych kryteriach wyboru może wystąpić: Prezydium Rady, grupa minimum 3 członków Rady, Zarząd LGD, Komisja Rewizyjna lub grupa minimum 10 członków zwyczajnych.

Wniosek o zmianę lokalnych kryteriów powinien zawierać: oznaczenie działania, w ramach którego zmienia się lokalne kryteria wyboru, nazwę aktualizowanego, likwidowanego kryterium lub nowego kryterium, maksymalną liczbę punktów przyznawanych za to kryterium, możliwości wyboru odpowiedzi wraz z odpowiadającą im punktacją.

Wniosek podlega zaopiniowaniu przez Radę. Po uzyskaniu pozytywnej opinii Rady wniosek jest poddawany konsultacjom społecznym z mieszkańcami obszaru LGD co najmniej za pośrednictwem strony internetowej LGD, przez okres co najmniej dwóch tygodni. Po konsultacjach społecznych Zarząd wprowadza wniosek do porządku obrad najbliższego posiedzenia Zarządu. Zarząd podejmuje decyzję o zmianie lokalnych kryteriów wyboru w formie uchwały w drodze głosowania wniosku.

VII. PLAN DZIAŁANIA

Dla zachowania przejrzystego układu, plan działania dotyczy każdego celu ogólnego z osobna. Cel podany jest informacyjnie. Realizacja w czasie dotyczy poziomu przedsięwzięć. Cele ogólne i szczegółowe osiągnęte będą w dłuższym okresie, a wskaźniki produktu będą mierzone bezpośrednio po zrealizowaniu operacji.

W planie działania przedstawiliśmy budżet celów szczegółowych w poszczególnych przedziałach czasu.

Plan przedstawiony w tabeli 7.1 zawiera szczegółowe wskazanie harmonogramu osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu dla określonych w LSR przedsięwzięć, co w konsekwencji przełoży się na osiągnięcie celów.

Opisane w niniejszej LSR wskaźniki będą realizowane etapowo, dlatego w danym przedziale czasu wskazujemy poziom jaki zostanie osiągnięty w danych latach oraz wskazujemy narastający poziom realizacji całego wskaźnika oraz budżetu, jaki został przeznaczony na realizację tej części wskaźnika.

Zgodnie z definicją dla danego wskaźnika w zakresie terminu jego realizacji, wskazaliśmy rok, w którym zostanie on osiągnięty w całości, ostateczny rok w planie działania, w którym zostanie osiągnięty wskaźnik nie będzie mógł być późniejszy niż wskazaliśmy go w tabeli „Planu działania”.

Szacując możliwości realizacji poszczególnych wskaźników produktu w poszczególnych przedziałach czasowych, wzięliśmy pod uwagę, iż wartości te nie będą niższe niż wartości przyjęte w ramach kamieni milowych, a więc określonych na poziomie przepisów krajowych minimalnych osiągnięć w zakresie budżetu i wskaźników produktu w określonym czasie.

Zasady dokonywania zmian w planie działania są określone w umowie ramowej.

W przypadku PROW, kwoty określone, jako „Planowane wsparcie” obok pomocy udzielanej beneficjentom obejmują także krajowy wkład środków publicznych, pochodzący ze środków własnych beneficjentów, będących podmiotami sektora finansów publicznych w wysokości zapewniającej współfinansowanie wkładu EFROW.

Tabela 7.1. Plan działania

CEL OGÓLNY nr 1	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Pro-gram	Poddziałanie / zakres programu	
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (zł)			
Cel szczegółowy 1.1													PROW		
Przedsięwzięcie 1.1	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	3 szt.	20 %	300.000,00	10 szt.	86.66 %	1.000.000,00	2 szt.	100 %	200.000,00	15szt	1.500.000,00	PROW	Realizacja LSR	
	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	2 szt.	20 %	383.736,46	7 szt.	89.99 %	1.343.077,61	1 szt.	100 %	191.868,31	10 szt	1.918.682,38		Realizacja LSR	
Razem cel szczegółowy 1.1				683.736,46				2.343.077,61				391.868,31	3.418.682,38		
Cel szczegółowy 1.2															
Przedsięwzięcie 1.2	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	3 szt.	27,27 %	673.277,01	7 szt.	90.90 %	1.570.979,70	1 szt.	100 %	224.425,67	11 szt.	2.468.682,38	PROW	Realizacja LSR	
	Liczba wydarzeń / imprez	6 szt.	40 %	120.000,00	7 szt.	86,66 %	140.000,00	2 szt.	100 %	40.000,00	15 szt.	300.000,00	PROW	Projekt grantowy	
	Liczba szkoleń dla beneficjentów funduszy LGD	18 szt.	72 %	28 300,00	7 szt.	100 %	17 450,00	0 szt.	100 %	1.000,00	25 szt.	46 750,00	PROW	Aktywizacja	
	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	55 osobodni	55 %		35 osobodni	90 %		10 osobodni	100 %						
	Liczba spotkań animacyjnych dla lokalnych liderów	3 szt.	60 %		2 szt.	100 %		0 szt.	100 %		5 szt.				
	Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	3 szt.	60 %		2 szt.	100 %		0 szt.	100 %		5 szt.				

Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	126	60 %		42 szt.	80 %		42 szt.	100 %		210 szt.			
	1szt	33,33 %		1 szt.	66,66 %		1 szt.	100 %		3 szt		PROW	Aktywizacja
Liczba badań własnych i ewaluacji													
Razem cel szczegółowy 1.2			821.577,01			1.728.429,70			265.425,67		2.815.432,38		
Razem cel ogólny 1			1.505.313,47			4.071.507,31			657.293,98		6.234.114,76		

CEL OGÓLNY nr 2	Lata	2016-2018			2019-2021			2022 -2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie / zakres programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (zł)		
Cel szczegółowy 2.1													PROW	
Przedsięwzięcie 2.1	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	1 szt.	33,33%	25.000,00	2 szt.	66,67 %	50.000,00	0 szt.	100 %	00,00	3 szt.	75.000,00	PROW	Konkurs
	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	3 szt.	33,33%	75.000,00	6 szt.	66,67 %	150.000,00	0 szt.	100 %	00,00	9 szt.	225.000,00	PROW	Konkurs
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1 szt	100 %	100.00,00	0 szt.	100 %	00,00	0 szt	100 %	00,00	1 szt.	100.000,00	PROW	Projekt współpracy
Razem cel szczegółowy 2.1				200.000,00		200.000,00		00,00		400.000,00				

Cel szczegółowy 2.2														
Przedsięwzięcie 2.2	Liczba publikacji promujących obszar LGD	1 szt.	20 %	5.000,00	2 szt.	100 %	10.000,00	0 szt	100 %	00,00	3 szt.	15.000,00	PROW	Projekt grantowy
	Liczba stron internetowych promujących	1 szt	100 %	10.000,00	0 szt.	100 %	00,00	0 szt.	100 %	00,00	1 szt.	10.000,00		Projekt grantowy

obszar LGD	Liczba imprez i wydarzeń, na których promowano obszar LGD	6 szt.	75 %	56.250,00	2 szt.	100 %	18.750,00	0 szt.	100 %	00,00	8 szt.	75.000,00		Projekt grantowy
	Liczba wydanych publikacji i materiałów informacyjno - promujących obszar objęty LGD, (w tym, ulotki, plakaty, banery, roll-up, gadżety)	2 zest.	50 %	83.500,00	2 zest.	100 %	83.500,00	0 zest.	100 %	00,00	4 zest.	167.000,00	PROW	Aktywizacja
	Liczba materiałów prasowych	15 szt.	60 %	3.000,00	10 szt.	100 %	2.000,00	0 szt.	100 %	00,00	25 szt.	5.000,00	PROW	Aktywizacja
	Liczba stron internetowych LGD	1 szt.	100 %	3.000,00	0 szt.	100 %	00,00	0 szt.	100 %	00,00	1 szt.	3.000,00	PROW	Aktywizacja
	Liczba imprez i wydarzeń, na których LGD wystawiło stoisko informacyjno - promocyjne	12 szt.	66.66 %	18.000,00	6 szt.	100 %	9.000,00	0 szt.	100 %	00,00	18 szt.	27.000,00	PROW	Aktywizacja
Razem cel szczegółowy 2.2				178.750,00			123.250,00			00,00		302.000,00		
Razem cel ogólny 2				378 750,00			323.250,00			00,00		702.000,00		

CEL OGÓLNY nr 3	Lata	2016-2018			2019-2021			2022 -2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie / zakres programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (zł)		
Cel szczegółowy 3.1													PROW	
Przedsięwzięcie 3.1	Liczba przedsięwzięć edukacyjnych i kulturalnych bazujących na lokalnych tradycjach i promujących lokalne produkty	2 szt.	33.33 %	16.666,60	4 szt.	100 %	33.333,40	0 szt.	100 %	00,00	6 szt.	50.000,00	PROW	Projekt grantowy
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym współpracy międzynarodowej	0 szt.	00,00 %	00,00	0szt.	00,00 %	00,00	1 szt.	100 %	36.747,28	1 szt.	36.747,28	PROW	Projekt współpracy
	Liczba przedsięwzięć wspierających kultywowanie tradycji i produktów regionalnych.	1szt.	33.33 %	6.000,00	2 szt.	100 %	12.000,00	0 szt.	100 %	00,00	3 szt.	18.000,00	PROW	Aktywizacja
	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	1szt.	33,33 %	25.000,00	2szt.	100 %	50.000,00	0 szt.	100 %	00,00	3 szt.	75.000,00	PROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 3.1				47.666,60		95.333,40		36.747,28		179.747,28				
Cel szczegółowy 3.2													PROW	

Przedsięwzięcie 3.2	Liczba odnowionych, wyremontowanych, odrestaurowanych, zmodernizowanych, doposażonych lub oznakowanych obiektów przyrodniczo - krajobrazowych pełniących funkcję edukacyjną w zakresie ochrony środowiska	1 szt.	33,33 %	25.000,00	2 szt.	100 %	50.000,00	0 szt.	100 %	00,00	3 szt.	75.000,00	PROW	Realizacja LSR
	Liczba przedsięwzięć edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa historycznego i przyrodniczego (ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu)	2 szt.	50 %	25.000,00	2 szt.	100 %	25.000,00	0 szt.	100 %	00,00	4 szt.	50.000,00		Projekt grantowy
	Liczba przedsięwzięć edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa historycznego i przyrodniczego (ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu), zoorganizowanych przez LGD	1 szt.	25 %	6.000,00	3 szt.	100 %	18.000,00	0 zt.	100 %	00,00	4 szt.	24.000,00	PROW	Aktywizacja

Europejski Fundusz Rolny na rzecz
Rozwoju Obszarów Wiejskich

Strategia Rozwoju Lokalnego kierowanego
przez społeczność na lata 2014-2020
dla Lokalnej Grupy Działania „Gryflandia”

Razem cel szczegółowy 3.2		56.000,00		93.000,00		00,00		149.000,00		
Razem cel ogólny 3		103.666,60		188.333,00		36.747,28		328.747,28		
Razem LSR		1.987,730,07		4.583.090,71		694.041,26		7.264.862,04		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW									% budżetu poddziałania Realizacja LSR	
									3418.682,38	50

Źródło: opracowanie własne.

VIII. BUDŻET LSR

W celu prawidłowego zaplanowania wydatkowania środków z funduszu PROW zaplanowano budżet na poszczególne zakresy wsparcia: realizację LSR, współpracę, koszty bieżące oraz aktywizację. Takie ujęcie wydatków pozwoli na monitorowanie wydatków na poszczególne poddziałań.

Tabela 8.1. Wysokość wsparcia finansowego EFSI w ramach LSR w ramach poszczególnych poddziałań

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)	
	PROW	Razem EFSI
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	6 837 364,76	6 837 364,76
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	136 747,28	136 747,28
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	1 410 206,48	1 410 206,48
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)		
Razem	8 384 318,52	8 384 318,52

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 8.2. Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW w okresie programowania 2014-2020

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	Razem
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	2 684 347,60	1 534 334,78		4 218 682,38
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	1 666 267,59		952 414,79	2 618 682,38
Razem	4 350 615,19	1 534 334,78	952 414,79	6 837 364,76

Źródło: opracowanie własne.

IX. PLAN KOMUNIKACJI

Jednym z aspektów RLKS powinno być podtrzymywanie u mieszkańców świadomości osiągnięcia celów strategii, co nie jest możliwe bez (obustronnej) komunikacji. Ma temu służyć tzw. plan komunikacji, na który składa się opis celów, działań komunikacyjnych i środków przekazu używanych w celu przekazywania informacji na linii LGD – społeczności lokalne.

Jednym z głównych celów działań komunikacyjnych będzie bieżące informowanie o stanie realizacji LSR. Charakteryzowane będą podejmowane działania, z akcentowaniem przyjętych celów, ogólnych, jak i szczegółowych. Kolejny cel działań komunikacyjnych to bieżące informowanie potencjalnych wnioskodawców o zasadach i kryteriach udzielania wsparcia z budżetu LSR. Różnymi kanałami komunikacyjnymi transmitowane będą informacje o możliwościach dofinansowania, poziomie dofinansowania, sposobach rozliczeń, etc.

Realizowane będą takie działania komunikacyjne jak: kampanie informacyjne, szkolenia, seminaria, warsztaty tematyczne. Działania te będą realizowane za pomocą takich środków przekazu jak: artykuły w prasie, ogłoszenia w urzędach, ulotki informacyjne, materiały promocyjne, czy też bezpośrednie spotkania. Wykorzystywane będą również nowoczesne środki komunikacji, opierające się na dostępie do Internetu (strony internetowe, portale społecznościowe), które pozwalają na interakcję z odbiorcami. Będzie to zatem komunikacja dwustronna, z możliwością pozyskiwania informacji zwrotnej, uwzględnianej następnie do korekty działań komunikacyjnych w następnych okresach.

Głównymi adresatami poszczególnych działań będą osoby fizyczne, przedsiębiorcy, młodzież, organizacje pozarządowe, jak i grupy defaworyzowane (głównie bezrobotni).

Tabela 9.1. Plan komunikacji na lata 2016-2023

TYP DZIAŁAŃ	OPIS DZIAŁANIA	GRUPA DOCELOWA / ADRESACI	ŚRODKI PRZEKAZU	OPIS EFEKTÓW DZIAŁAŃ W LATACH 2016-2023
KAMPANIE INFORMACYJNE	<ul style="list-style-type: none"> - organizacja spotkań informacyjnych w każdej gminie członkowskiej - przekazywanie informacji za pomocą www, mailing - szkolenia, spotkania 	<ul style="list-style-type: none"> - potencjalni wnioskodawcy, - społeczność Lokalna, - wszystkie grupy defaworyzowane 	<ul style="list-style-type: none"> - spotkania informacyjne, szkolenia - informacje na stronie www LGD i gmin członkowskich przekazywane podczas spotkań i szkoleń - informacje umieszczone na tablicy informacyjnej w Powiatowym Urzędzie Pracy 	<ul style="list-style-type: none"> - spotkania informacyjne w ramach kampanii informacyjnych zgromadzą min. 240 osób - uczestnicy działania zostaną poinformowani o założeniach LSR i zasadach udzielania wsparcia w ramach funduszy LGD
PUBLIKACJE	<ul style="list-style-type: none"> - stworzenie publikacji promującej LGD 	<ul style="list-style-type: none"> - potencjalni wnioskodawcy, - społeczność Lokalna, - wszystkie grupy defaworyzowane 	<ul style="list-style-type: none"> - dystrybucja instytucjach publicznych - dystrybucja podczas wydarzeń lokalnych i ponadlokalnych 	<ul style="list-style-type: none"> - dystrybucja materiałów drukowanych, która osiągnie zasięg min. 300 osób
MATERIAŁY DRUKOWANE	<ul style="list-style-type: none"> - przygotowanie ulotek informacyjnych nt. działalności LGD, realizowanych projektów, naborów itp. 	<ul style="list-style-type: none"> - potencjalni wnioskodawcy, - społeczność Lokalna, - wszystkie grupy defaworyzowane 	<ul style="list-style-type: none"> - dystrybucja podczas spotkań, szkoleń i wydarzeń promocyjnych - w instytucjach powiązanych z LGD - dystrybucja w Powiatowym Urzędzie Pracy 	<ul style="list-style-type: none"> - dystrybucja materiałów drukowanych, która osiągnie zasięg min. 3000 osób
INTERNET	<ul style="list-style-type: none"> - bieżąca aktualizacja treści na stronie www 	<ul style="list-style-type: none"> - potencjalni wnioskodawcy - społeczność lokalna - wszystkie grupy defaworyzowane 	<ul style="list-style-type: none"> - strona internetowa LGD - strona internetowa JST 	<ul style="list-style-type: none"> - strona osiągnie zasięg min. 3000 wejść na stronę rocznie
SZKOLENIA WEWNĘTRZNE lub/i ZEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> - organizacja szkoleń dla beneficjentów funduszy LGD 	<ul style="list-style-type: none"> - potencjalni wnioskodawcy - społeczność lokalna - wszystkie grupy defaworyzowane 	<ul style="list-style-type: none"> - informacje dostępne w gminach, miejscach spotkań, w biurze LGD, na stronie www, w lokalnej prasie - informacje umieszczone na tablicy informacyjnej w Powiatowym Urzędzie Pracy 	<ul style="list-style-type: none"> - LGD zorganizuje i przeprowadzi min. 25 szkoleń dla beneficjentów funduszy LGD
SZKOLENIA WEWNĘTRZNE lub / i ZEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> - organizacja szkoleń z zasad wdrażania LSR - organizacja szkolenia z zasad oceny i wyboru projektów do finansowania 	<ul style="list-style-type: none"> - członkowie Rady Decyzyjnej i pracownicy biura 	<ul style="list-style-type: none"> - mailing z zaproszeniem na szkolenie 	<ul style="list-style-type: none"> - przeszkoleni zostaną co najmniej 6 razy członkowie Rady Decyzyjnej

	- organizacja szkolenia z zasad ewaluacji i monitoringu LSR			
SPOTKANIA ANIMACYJNE DLA LOKALNYCH LIDERÓW	- organizacja spotkań animacyjnych na rzecz skutecznej realizacji działania LEADER	- lokalni liderzy, - członkowie / partnerzy LGD	- mailing z zaproszeniem na spotkanie	- zorganizowanych zostanie co najmniej 5 spotkań animacyjnych
PROMOCJA OBSZARU LGD PODCZAS IMPREZ I WYDARZEŃ LOKALNYCH I PONADLOKALNYCH	- promocja LGD podczas wydarzeń lokalnych i ponadlokalnych	- potencjalni wnioskodawcy, - społeczność lokalna - lokalni liderzy - wszystkie grupy defaworyzowane	- strona internetowa LGD	- wydarzenia o charakterze lokalnym i ponadlokalnym zgromadzą min. 5000 osób
PROMOCJA W LOKALNYCH MEDIACH	-umieszczenie artykułów i ogłoszeń w mediach lokalnych	- potencjalni wnioskodawcy, - społeczność lokalna, - wszystkie	- emisja / druk materiałów	- zasięg ok. 1000 osób

Źródło: opracowanie własne.

Analiza efektywności działań komunikacyjnych przeprowadzana będzie na podstawie liczby artykułów w prasie lokalnej, liczby ogłoszeń w urzędach (stronach internetowych, portalach społecznościowych), liczby spotkań, liczby rozdyskrebowanych ulotek oraz liczby wypełnionych ankiet (w odniesieniu do liczby potencjalnych wnioskodawców). Zebrane opinie będą uwzględniane przy korygowaniu planowanych działań komunikacyjnych na następne lata. Wartości poszczególnych wskaźników przedstawiono w tabeli, w kolumnie prezentującej opis efektów działania w latach 2016-2023.

Reasumując, głównym celem planu komunikacji jest informowanie potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej podstawowych celach, zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach operacji, które będą miały największe szanse wsparcia z budżetu LSR. Jest to jednym z warunków osiągnięcia celów ogólnych strategii, w tym głównie – podnoszenia aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców regionu. Komunikacja z mieszkańcami, ich angażowanie pozwala także na kreowanie kapitału społecznego. Działania komunikacyjne będą kierowane przede wszystkim do osób fizycznych, przedsiębiorców, młodzieży, organizacji pozarządowych, stowarzyszeń, jak i do grup defaworyzowanych (głównie bezrobotnych). Wykorzystywane będą takie kanały informacyjne jak: artykuły w prasie, ogłoszenia w urzędach, biuletyny, w tym również bezpośrednie spotkania, strony internetowe i portale społecznościowe, które pozwalają na interakcję z odbiorcami, a tym samym uzyskanie informacji zwrotnej. Całkowity budżet przeznaczony na komunikację określono na poziomie 290 750 ,00 zł.

Orientacyjny harmonogram realizacji planu komunikacji

DZIAŁANIA	ŚRODKI PRZEKAZU	HARMONOGRAM															
		I poł. 2016	II poł. 2016	I poł. 2017	II poł. 2017	I poł. 2018	II poł. 2018	I poł. 2019	II poł. 2019	I poł. 2020	II poł. 2020	I poł. 2021	II poł. 2021	I poł. 2022	II poł. 2022	I poł. 2023	II poł. 2023
Drukowane materiały promocyjne	ulotki																
	publikacja																
	plakaty																
	banery / roll-up promocyjne																
Internet	aktualizacja strony www																
	mailing																
Spotkania i szkolenia	doradztwo w biurze LGD																
	ankietowanie uczestników																
	spotkania konsultacyjno-informacyjne																
	spotkania animacyjne dla lokalnych liderów																
	szkolenia dla beneficjentów w funduszy LGD																
	udział w wydarzeniach promujących działalność LGD i obszar LSR																
	szkolenia z założeń LSR, procedury oceny i wyboru operacji																
Media lokalne	prasa / radio /lokalne portale onformacyjne z																

Źródło: opracowanie własne.

X. INNOWACYJNOŚĆ

Innowacyjność, szeroko rozumiana jako wprowadzenie nowych z punktu widzenia działającego podmiotu produktów, usług, czy sposobów działania, ma odrębne znaczenie w kontekście procesów powstawania i realizacji LSR. Zostanie ona poniżej przybliżona wraz ze wskazaniem w ramach obu tych procesów konkretnych elementów, które można uznać za innowacje.

W ramach tworzenia strategii – zarówno jako planu działań, jak i dokumentu – innowacyjny charakter mają metody jej powstawania, a także niektóre spośród ważniejszych zagadnień, do których odnosi się zestaw sformułowanych celów i zamierzeń.

Cała LSR była tworzona w nowy dla LGD „Gryflandia” sposób, z zaangażowaniem na każdym etapie jej powstawania lokalnej społeczności. Jak wspomniano w rozdziale II, sposób w jaki powstawała lokalna strategia rozwoju, to połączenie metod tradycyjnych, zakładających współdziałanie społeczności lokalnej ze współczesnymi metodami partycypacyjnymi, zaczerpniętymi ze strony *partycypacjaobywatelska.pl* oraz z podręcznika *Participation Works!*. W ramach pierwszej grupy metod wykorzystano ankietę oraz ankietę internetową (CAWI), ponadto otwarte konsultacje w formie spotkań w gminach oraz w biurze LGD, dodatkowo wynik każdego z etapów prac zamieszczano i poddawano dyskusji na stronie internetowej LGD, prowadzono również prace w formie paneli dyskusyjnych z udziałem lokalnych liderów, członków LGD i ekspertów z sektora NGO. W ramach grupy drugiej wykorzystano własną adaptację opisywanych w przywołanym podręczniku i na stronie metod konstrukcji budżetu partycypacyjnego, planowania partycypacyjnego i warsztatów przyszłościowych. Spotkania z mieszkańcami i liderami prowadzono w formie moderowanej oraz w formie kawiarni obywatelskiej, opisywanej na stronie *partycypacjaobywatelska.pl*. Analizę SWOT obszaru LGD oraz specyfikację celów strategii prowadzono w postaci burzy mózgów przy współdziałaniu ekspertów (w spotkaniach z mieszkańcami uczestniczyli pracownicy biura LGD, urzędów gmin oraz eksperci zewnętrzni z sektora NGO, współpracujący z LGD „Gryflandia”).

Wśród innowacji, wprowadzonych na etapie powstawania LSR, należy wskazać plan wyjścia ze współpracą poza granice kraju (planowany jest udział w co najmniej jednym międzynarodowym projekcie współpracy) oraz szereg elementów częściowo wymuszonych przez zmiany w organizacji PROW i inne rozłożenie akcentów, specyficznych wymogów i celów Programu. Zmianie uległa struktura LGD oraz organu decyzyjnego w taki sposób, aby żaden z sektorów nie miał przewagi nad pozostałymi. Nowe są także procedury, w szczególności dotyczące prac Rady Decyzyjnej i wyłączeń z jej prac w przypadku konfliktu interesów. Innowacje pojawiły się także w samej strategii. W szczególności nowością w porównaniu z poprzednią LSR jest ustalenie włączenia społecznego jako głównego elementu konstytuującego cel szczegółowy 1.2. Innowacją w tym rozumieniu jest również włączenie do celu trzeciego troski o powstrzymanie zmian klimatu. Wreszcie innowacyjny jest fakt, że – mając na uwadze wymóg przeznaczenia 50% środków EFRROW na operacje związane z utrzymaniem lub tworzeniem miejsc pracy – przypisano połowę budżetu do celu 1.1, dzięki czemu wymóg ten powinien zostać spełniony z nawiązką. Nowością w obecnym okresie programowania są projekty grantowe, które znacznie skrócą łańcuch decyzyjny i uproszą procedury przy pozyskiwaniu środków zwłaszcza przez mniejszych i mniej doświadczonych beneficjentów. Wypracowane w toku tworzenia strategii metody partycypacji oraz utworzone kanały komunikacji posłużą również na etapie wdrażania LSR do informowania oraz szkolenia przyszłych grantobiorców, co – jak się wydaje – znacząco zwiększy możliwości udziału w realizacji celów strategii mniejszych stowarzyszeń i mikrofirm.

W ramach realizacji strategii istotnym elementem jest promowanie rozumianej jak najszerszej innowacyjności prowadzonych przez beneficjentów działań (poprzez wybór innowacyjnych projektów). Jednocześnie – za *Poradnikiem...*² – należy zauważyć, że wsparcie innowacyjnych projektów dodatkowymi punktami w ocenie nie jest celem samym w sobie, bowiem nadrzędną korzyścią z realizacji RLKS ma być wzmocnienie kapitału społecznego, nie zaś wspieranie innowacyjności. Dodatkowo promowanie każdej innowacji wydaje się niewłaściwe, wsparciu bowiem powinny podlegać w pierwszej kolejności te działania, które aktywizują społeczność – nawet jeśli nie wykorzystują innowacyjnych technik. Wsparcie powinny również otrzymać projekty, które są rzeczywiście innowacyjne w szerszej skali (np. przekraczającej ramy przedsiębiorstwa, ubiegającego się o środki, czy granice gminy, a także w zakresie nieszablonowego wykorzystania zasobów), nie zaś takie, które są co prawda innowacjami, ale jedynie w najmniejszej skali (zarówno przedmiotowej jak i podmiotowej). Stąd właśnie stosunkowo niewielka liczba punktów (maksymalnie od 4 z 28, tj. 1/7 ogólnej liczby punktów do 4 z 20, tj. 1/5 liczby punktów) przyznawana za innowacyjność projektów w kartach oceny – projekty rzeczywiście innowacyjne będą bowiem w zgodnej opinii osób biorących udział w tworzeniu punktacji (w tym zwłaszcza lokalnych liderów oraz członków poprzedniej Rady Decyzyjnej, których opinie wynikają z kilkuletniego doświadczenia) bez wątplenia zdobywać punkty w ramach pozostałych kryteriów.

² *Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020. Wydanie III poprawione i uzupełnione.* MRiRW, Warszawa 2015.

XI. ZINTEGROWANIE

Przez zintegrowanie działań w ramach LSR rozumiemy taki typ interwencji, który

- łączy poziomo podmioty, działające w tej samej branży (utożsamianej z sekcją PKD), lub łączy i pozwala na wykorzystanie efektu synergii podmiotom działającym w różnych branżach,
- łączy w przestrzeni podmioty i zasoby, znajdujące się w różnych miejscach na obszarze działania LGD, w szczególności łącząc obszary problemowe z obszarami, w których możliwe jest pokonanie dostrzeżonych problemów,
- integruje lokalną społeczność i zwiększa kapitał społeczny, w szczególności wśród osób z grup defaworyzowanych,
- umiejscawia problemy lokalne w szerszym kontekście zarówno terytorialnym, jak i dziedzinowym,
- łączy w pionie różne szczeble zarządzania, w szczególności – umożliwia wskazanie powiązań pomiędzy działaniami strategicznymi LGD realizowanymi w ramach LSR a działaniami jednostek różnych szczebli samorządu.

W niniejszym rozdziale zostały pokrótce podsumowane podjęte w ramach całego dokumentu (oraz w załącznikach) starania, mające na celu uzyskanie w ramach LSR powyżej wyszczególnionych cech działania zintegrowanego.

LGD „Gryflandia” wspiera i promuje projekty gwarantujące zintegrowanie działań. Wsparcie to przyjmuje postać dodatkowych punktów w ramach lokalnych kryteriów w ocenie wniosków o dofinansowanie, w kartach oceny operacji, zgodnie z tabelą 10.1. Z uwagi na odmienny charakter podpunktu e), nie został on uwzględniony w tabeli 10.1, zintegrowanie rozumiane jako powiązanie z innymi dokumentami strategicznymi zostało wykazane w dalszej części niniejszego rozdziału.

Tabela 10.1. Wsparcie zintegrowania w lokalnych kryteriach oceny

W karcie oceny zgodności operacji z zakresu	Zintegrowanie w rozumieniu podpunktu			
	a)	b)	c)	d)
	jest wspierane w ramach kryterium:			
Rozwój przedsiębiorczości		II	VI	
Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej	I	VII	VI, VIII	VIII
Zachowanie dziedzictwa lokalnego	I	III, IV	VI	IV, VII
Projekty grantowe		II	IV	VI

Źródło: opracowanie własne.

Z kolei dla wykazania zgodności i komplementarności z dokumentami strategicznymi różnego szczebla (wojewódzkiego, powiatowego i gminnego) przeanalizowano wybrane, aktualnie obowiązujące dokumenty strategiczne pod kątem priorytetów, celów ogólnych i szczegółowych. W tabeli 10.2 zestawiono informację o rozpatrywanych (dostępnych podczas prac nad LSR), obowiązujących dokumentach, a w kolejnej tabeli wskazano na związki – na poziomie celów i planowanych rezultatów – pomiędzy niniejszą strategią a tymi dokumentami, dotyczącymi obszaru funkcjonowania LGD „Gryflandia” bądź jego części. Przyjęto przy tym zasadę, że skoro założenia LSR nie ingerują w ład przestrzenny (nie są bezpośrednio planowane inwestycje w nowe budynki czy budowle zmieniające zagospodarowanie przestrzenne, a jeśli powstaną one w wyniku operacji, to będą podlegały procedurom prawa budowlanego, w tym również ocenie zgodności z planami miejscowymi czy studiami uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego), zatem nie ma potrzeby odnoszenia się do funkcjonujących w poszczególnych gminach dokumentów planistycznych w tym zakresie. Porównano więc cele LSR z celami poszczegól-

gólnych strategii rozwoju gmin oraz – z uwagi na wagę włączenia społecznego w niniejszej strategii – z gminnymi Strategiami Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Oprócz powiązania z dokumentami strategicznymi gmin, LSR wykazuje się spójnością z dokumentami planistycznymi krajowymi oraz wojewódzkimi, powiązanie z celami Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego oraz osiami i priorytetami Regionalnego Programu Operacyjnego zostały również ujęte w tabeli 10.3.

Tabela 10.2. Dokumenty strategiczne obowiązujące na terenie LGD „Gryflandia”, z którymi pożądana jest zgodność LSR

Gmina	Strategia rozwoju	Strategia rozwiązywania problemów społecznych
Gmina Brojce	+	+
Gmina Gryfice	+	+
Gmina Karnice	+	+
Gmina Płoty	-	-
Gmina Rewal	+	+
Gmina Trzebiatów	+	+

Znak „-” oznacza brak możliwości skonfrontowania powstającej LSR z odpowiednim dokumentem

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 10.3. Powiązania celów LSR z celami innych dokumentów strategicznych obowiązujących na terenie LGD „Gryflandia”

Odpowiedniki w innych dokumentach strategicznych	Cele LSR					
	Cel 1 Wzrost aktywności mieszkańców obszaru LSR do 2023 roku		Cel 2 Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru w oparciu o własne zasoby do 2023 roku		Cel 3 Zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego	
	Cel 1.1	Cel 1.2	Cel 2.1	Cel 2.2	Cel 3.1	Cel 3.2
Brojce – SR	Cele 1, 5.6	Cel 5	Cel 3.1	Cele 3.2, 3.4		Cele 3.5, 3.6
Brojce – SRPS	Cel 2	Cel 4				
Gryfice – SR	Cele 1.4, 1.2, 1.3, 4.5	Cele 3.1, 3.2, 3.3 (działanie 3)	Cel 1.2	Cel 3.1	Cel 1.1	Cel 3.1 (2.4)
Gryfice – SRPS*	Cel 2.7	Cele 1.3, 1.4, 2.3, 3				
Karnice – SR**	Cele 3.2, 3.5		Cel 1.3	Cel 1.2		Cel 5.3
Karnice – SRPS***	Cel 3.3	Cel 2.2				
Rewal – SR	Cel 2.1	Cele 3.2 (działanie 1), 3.3 (działanie 3), 3.5	Cele 1.5, 3.1, 1.1	Cele 1.3, 2.3	Cele 1.3, 2.4	Cele 1.2, 1.5 (działanie 3),
Rewal – SRPS*	Cel I	Cel II				
Trzebiatów – SR	Cel II.3	Cele III.3, III.4, III.2	Cel I.2	Cel I.1	Cel I.1	Cel I.5
Trzebiatów – SRPS*	Cel I.2	Cele II.2, II.3, III.3				
Województwo Zachodniopomorskie – SR	Cele 5.2, 1.3	Cel 6	Cele 3.6, 2.4	Cel 2.4	Cele 2.4, 1.2	Cele 3.6, 2.4, 4.2, 4.5
Województwo Zachodniopomorskie – RPO	Oś VI, priorytet 8iii	Oś VII, priorytety 9i, 9v, oś IX, priorytety 9a, 9b				Oś IV, priorytet 6c

Oznaczenia: SR – Strategia Rozwoju; SRPS – Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, RPO – Regionalny Program Operacyjny
*strategia na lata 2007-13, **strategia pochodzi z roku 2003, ***strategia na lata 2008-2013

Źródło: opracowanie własne.

Macierz powiązań celów LSR z innymi dokumentami strategicznymi wskazuje na pełną zgodność tworzonej strategii ze strategiami poszczególnych gmin, leżących na obszarze działania LGD „Gryflandia” oraz na pełną zgodność powstającej strategii z celami długoterminowej strategii rozwoju województwa. Zauważalna jest również zgodność celu pierwszego ze strategiami rozwiązywania problemów społecznych w poszczególnych gminach oraz silne powiązania celu ogólnego pierwszego i celu 3.2 z założeniami Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020.

XII. MONITORING I EWALUACJA

LGD „Gryflandia” w trakcie wdrażania strategii prowadzić będzie działania monitoringowe i ewaluacyjne, które pozwolą na:

- polepszenie efektywności i wydajności w obszarze objętym LSR,
- określenie efektów wdrażania strategii,
- lepsze zaspokojenie oczekiwań odbiorców projektów zaplanowanych w ramach strategii,
- usprawnienie działalności LGD „Gryflandia”.

Za ewaluację LSR wewnętrzną (bieżącą, realizowaną samodzielnie) oraz zewnętrzną (zleconą ewaluatorowi zewnętrznemu) odpowiada Stowarzyszenie LGD „Gryflandia”.

Zaplanowano przeprowadzenie ewaluacji:

- ewaluację *ex ante* – przed rozpoczęciem realizacji LSR – przeprowadzona w 2014 przez ekspertów zewnętrznych w celu ustalenia stanu początkowego wskaźników oraz w 2015 r. – w ramach budowy strategii (badanie ankietowe, spotkania grupy roboczej), które obejmowały ocenę proponowanych rozwiązań problemów mieszkańców, wybór grupy defaworyzowanej oraz ewaluację *ex ante* kryteriów oceny operacji,
- ewaluację bieżącą *on going* – w trakcie realizacji LSR- zaplanowano coroczne na początku roku kalendarzowego, zgodnie z Wytycznymi MRiRW. Ewaluacja zostanie poprzedzona warsztatami analityczno – refleksyjnymi, których celem będzie bieżąca analiza procesu wdrażania i jego efektów oraz zmian w otoczeniu LSR zgodnie z Wytycznymi MRiRW w zakresie monitoringu i ewaluacji LSR,
- ewaluację *ex post* – przeprowadzona jednokrotnie w latach 2020-2022 – zgodnie z Wytycznymi MRiRW .

Sposób pomiaru i zbierania danych:

- monitoring realizacji strategii (ankiety, sprawozdania z realizacji operacji),
- badania danych zastanych (dokumenty wewnętrzne LGD),
- badania pierwotne wykonywane przez zewnętrznych ewaluatorów,
- badania pierwotne wykonywane w ramach badań własnych,
- dane kontekstowe (wnioski i opinie pozyskane podczas realizacji planu komunikacji).

W ramach ewaluacji *on- going* oceniane będą takie elementy jak:

- rozwiązania instytucjonalne,
- wpływ LSR na realizacji celów szczegółowych PROW,
- ocena wartości dodanej działań realizowanych w ramach LSR,
- ocena realizacji strategii i jej elementów:
  - cele i wskaźniki określone w LSR,
  - harmonogram, w tym harmonogram ogłaszania konkursów,
  - budżet LGD

W ramach ewaluacji *ex-post* będą badane następujące obszary:

- ocena wpływu na główny cel LSR,
- ocena wpływu na kapitał społeczny,
- przedsiębiorczość,
- turystyka i dziedzictwo kulturowe,
- grupy defaworyzowane,
- innowacyjność,
- projekt współpracy,

- ocena funkcjonowania LGD,
- ocena procesu wdrażania,
- wartość dodana podejścia LEADER.

Z ewaluacji ex-post zostanie sporządzony, zgodnie z Wytcznymi MRiRW, raport końcowy, który zostanie zamieszczony na stronie internetowej LGD oraz przesłany (w wersji elektronicznej, edytowalnej) do MRi RW.

Na podstawie danych z monitoringu realizacji strategii oraz decyzji Zarządu LGD, możliwe jest rozszerzenie elementów podlegających ewaluacji w zależności od bieżącej sytuacji stowarzyszenia np. o:

- ewaluację jakości pracy biura LGD (sposobu przepływu informacji, ocena pracowników, efektywność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności),
- ewaluację pracy organu decyzyjnego,
- ewaluację procedur wyboru operacji,
- sposób komunikacji z lokalną społecznością.

Kryterium oceny ewaluacyjnej będzie odnosić się do poziomu realizacji zaplanowanych celów strategii. Ocena przeprowadzona zostanie w oparciu o następujące kryteria ewaluacyjne:

- Kryterium trafności (adekwatności): pozwala ocenić, w jakim stopniu przyjęte cele odpowiadają zidentyfikowanym problemom i realnym potrzebom grup docelowych,
- Kryterium efektywności: pozwala ocenić poziom ekonomiczności realizowanego wsparcia, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników i rezultatów,
- Kryterium skuteczności: pozwala ocenić, w jakim stopniu założone cele zidentyfikowane na etapie programowania zostały osiągnięte,
- Kryterium użyteczności: pozwala ocenić, w jakim stopniu produkty i rezultaty wypracowane w programie są zgodne z potrzebami grupy docelowej,
- Kryterium trwałości: pozwala ocenić, w jakim czasie utrzymają się rezultaty wsparcia.

Monitorowanie rzeczowej realizacji LSR polegać będzie na analizie stopnia osiągania mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów strategii. Elementy podlegające monitoringowi:

- adekwatność zaplanowanych działań komunikacyjnych,
- stopień wydatkowania środków,
- stopień realizacji operacji,
- stopień wykorzystania budżetu,
- stopień realizacji wskaźników.

Monitoring będzie prowadzony na bieżąco przez cały okres realizacji strategii. Będzie opierał się między innymi na danych przekazywanych przez beneficjentów (ankiety i kopie sprawozdań z realizacji operacji) oraz dokumentów własnych stowarzyszenia.

Wyniki monitoringu mają ukazać czy LSR jest wdrażana prawidłowo i czy jej realizacja przebiega zgodnie z założeniami, oraz czy sposób funkcjonowania stowarzyszenia przebiega w sposób gwarantujący wypełnienie wszystkich nałożonych na nie zadań.

Wnioski z monitoringu LGD będzie zobowiązana przedstawić w formie raportu. Raport powinien być przygotowany i przedstawiony do wiadomości Zarządu i członków LGD najpóźniej 14 dni przed terminem dorocznego Walnego Zebrania Członków LGD „Gryflandia”, na którym będzie udzielane Zarządowi absolutorium za miniony rok. Treść raportu, zgodnie z jawnością działania LGD, będzie podana także do publicznej wiadomości (na stronie www) oraz będzie podstawą do ewentualnych zmian dokumentów takich jak: strategia, w tym harmonogram, budżet LGD, wskaźniki, czy też cele oraz procedury oceny operacji. Dane z monitoringu dotyczące adekwatności zaplanowanych działań komunikacyjnych mają na celu jak najtrafniejsze dostosowanie działań komunikacyjnych do poszczególnych grup odbiorców, ich zmiana nie wymaga ewaluacji, może zostać przeprowadzona przez stowarzyszenia na podstawie zebranych ankiet, nie częściej jednak niż raz w roku. Dane dotyczące realizacji LSR mają na celu bieżącą ocenę wdrażania strategii i jej celów. Dodatkowo monitorowanie realizacji wskaźników oraz wydatkowania środków daje możliwość szybkiego działania w przypadku wystąpienia zagrożenia braku realizacji poszczególnych części strategii w określonym w planie działania terminie.

XII. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

W dniu 8 października 2015 roku LGD „Gryflandia” wystąpiła z zapytaniem do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie o konieczność przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla dokumentu Lokalna Strategia Rozwoju. W dniu 13 listopada 2015 roku (pismo nr WOPN-OS.410.248.2015.MP) Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska ustosunkował się do zapytania: ... *Biorąc pod uwagę fakt, iż realizacja ustaleń „Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 dla Lokalnej Grupy Działania „Gryflandia” nie spowoduje negatywnego oddziaływania na środowisko i formy ochrony przyrody, w tym nie spowoduje znaczącego oddziaływania na obszary Natura 2000 (...), należy uznać, że „Strategia” ta nie wymaga przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.*

WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY

- Bienias S. i in., Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.
- Bloch E., Kościelecki P., Śpiewak R., Zalewska K., Podręcznik tworzenia i ewaluacji wskaźników w lokalnych strategiach rozwoju, Warszawa 2010.
- Dziemianowicz W. i in., Planowanie strategiczne. Poradnik dla pracowników administracji publicznej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.
- Kot T., Weremiuk A., Wskaźniki w zarządzaniu strategicznym. Poradnik dla pracowników administracji publicznej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.
- Participation Works! 21 Techniques of Community Participation for the 21st Century, New Economics Foundation, Londyn, 1998
- Raport z pierwszej fazy prac grupy fokusowej ds. transferu wiedzy i innowacji Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L.347 z 20.12.2013 r. str. 320).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz. Urz. UE L.347 z 20.12.2013 r. str. 487).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 508/2014 z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenia Rady (WE) nr 2328/2003, (WE) nr 861/2006, (WE) nr 1198/2006 i (WE) nr 791/2007 oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1255/2011.
- Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 809/2014 z dnia 17 lipca 2014 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do zintegrowanego systemu zarządzania i kontroli, środków rozwoju obszarów wiejskich oraz zasady wzajemnej zgodności.
- Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. 2015, poz. 349 ze zm.).
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 ze zm.).

Wspólne Wytyczne Dyrekcji Generalnych Komisji Europejskiej, AGRI, EMPL, MARE i REGIO, na temat rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych 80 Wytyczne dla podmiotów lokalnych dotyczące rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność. Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce, Warszawa 2014.